

VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA

MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA
Logopedijos specializacija

JURGITA GRIGALIŪNAITĖ

Magistro baigiamasis darbas

SUTRIKUSIOS KLAUSOS MOKINIŲ UGDYMAS: TĖVŲ PATIRTYS

Darbo vadovė Doc. dr. Laima Tomėnienė

Šiauliai, 2025

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį darbą,
GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Jurgita Grigaliūnaitė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Specialioji pedagogika (specializacija – Logopedija) <i>Special education (specialization – Speech and language therapy)</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Sutrikusios klausos mokinių ugdymas: tėvų patirtys <i>Educating students with hearing loss: parents' experiences</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuoju, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.

Aš, Jurgita Grigaliūnaitė, pateikdama šį darbą, patvirtinu (pažymėti)
I, Jurgita Grigaliūnaitė, by submitting this paper confirm (check)

Embargo laikotarpis
Embargo Period

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:
I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:

☐ _____ mėnesių / months
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).

☒ Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested*.

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

TURINYS

Santrauka	5
Summary	7
IVADAS.....	9
1. SUTRIKUSIOS KLAUSOS MOKINIŲ UGDYMAS TEORINIŲ ASPEKTU.....	14
1.1. Sutrikusios klausos mokinių savitumai.....	14
1.2. Ankstyvosios intervencijos nauda.....	14
1.3. Sutrikusios klausos mokinių ugdymo metodai ir būdai.....	15
1.4. Ikimokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinių ugdymas.....	17
1.5. Mokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinių ugdymas.....	21
1.6. Įtraukiojo ugdymo galimybės klausos sutrikimų turintiems mokiniams.....	24
1.7. Tėvų į(si)traukimas į ugdymą(si).....	25
2. TYRIMO METODOLOGIJA.....	29
2.1. Tyrimo dizainas.....	29
2.2. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	30
2.3. Tyrimo etika.....	32
3. ŠEIMŲ, AUGINANČIŲ SUTRIKUSIOS KLAUSOS VAIKUS, PATIRTYS APIE VAIKŲ UGDYMO SITUACIJĄ LIETUVOJE	33
3.1. Šeimos narių identiteto patirčių analizė	33
3.2. Sutrikusios klausos vaikų sveikata.....	34
3.3. Socialinės aplinkos analizė.....	36
3.4. Techninė pagalba sutrikusios klausos vaikams.....	37
3.5. Tėvų patirčių analizė apie įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą.....	38
3.6. Sutrikusios klausos mokinių komunikacijos galimybių ir sunkumų analizė.....	40
3.7. Sutrikusios klausos mokinių gebėjimai ir sunkumai.....	42
3.8. Klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo metodai ir būdai.....	44
3.9. Kliūtys, trukdančios suteikti kokybišką ugdymą sutrikusios klausos mokiniam.....	45
3.10. Specialistai, dirbantys su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais.....	47
3.11. Tėvų patirtys, susijusios su specialistais, ugdančiais sutrikusios klausos mokiniais.....	48
3.12. Tėvų veiksmai, siekiant bendradarbiavimo.....	51
3.13. Tėvų lūkesčiai.....	54
3.14. Rekomendacijos dėl klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo.....	56

3.15. Šeimų motyvacijos siekti gerų ugdymo(si) rezultatų priežastys	57
3.16. Bendraklasių elgesys su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais.....	58
3.17. Ugdymo proceso dalyvių išgyvenamos emocijos.....	59
DISKUSIJA.....	64
IŠVADOS	66
REKOMENDACIJOS	67
LITERATŪRA	68
PRIEDAI.....	76

SANTRAUKA

Nacionaliniuose ir tarptautiniuose dokumentuose akcentuojama, kad įgyvendinant įtrauktį švietime, būtina atsižvelgti į skirtingus atskirų mokinių reikalavimus ir tapatybę. Pažymima, kad Lietuvoje įstatyminė bazė pakankama siekiant įtraukti kurčius ir neprigirdinčius vaikus į bendrąjį ugdymą, tačiau yra mažai atliktų mokslinių tyrimų apie tokių vaikų šeimų patirtis, susijusias su sutrikusios klausos vaikų savitumų pažinimu ir šių vaikų ugdymu. Todėl yra ypač aktualu išanalizuoti šiuos **probleminius klausimus**: kokie ugdymo procese pastebimi sutrikusios klausos mokinių savitumai ir gebėjimai? Kokie ugdymo metodai ir būdai yra taikomi sutrikusios klausos mokiniams? Kaip tėvai įsitraukia į sutrikusios klausos mokinių ugdymą? Ką patiria ir kokios pagalbos tikisi šeimos, auginančios sutrikusios klausos vaikus, iš ugdymo įstaigų specialistų? **Tyrimo objektas** - tėvų patirtys, susijusios su vaiko, turinčio klausos sutrikimą, ugdymu. **Tyrimo tikslas** – atskleisti tėvų patirtis, susijusias su sutrikusios klausos vaikų ugdymu. Tyrime buvo iškelti **uždaviniai**: 1) taikant literatūros šaltinių analizę ir tėvų pasakojimus atskleisti ugdymo bei komunikavimo su sutrikusios klausos vaiku ugdymo įstaigoje aspektus; 2) atskleisti tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirtis, susijusias su vaikų ugdymu; 3) atskleisti kylančius iššūkius ir tėvų lūkesčius dėl jų vaikų kokybiško ugdymo(si) įgyvendinimo; 4) identifikuoti ugdymo metodus ir būdus, taikomus sutrikusios klausos mokinių ugdyme.

Tyrimo metodologija, metodai ir imtis. Pasirinkta kokybinio tyrimo strategija. Tyrimo metodai: teoriniai (teorinė analizė), empiriniai (neformalusis pokalbis, kokybinė turinio analizė). Analizuota mokslinė ir metodinė literatūra, nagrinėti teisės aktai. Darbe atlikta tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirčių, susijusių su jų vaikų ugdymu, analizė. Sudarant tyrimo imtį buvo taikytas patogiosios tikslinės atrankos metodas. Tyrime dalyvavo 6 tėvai, auginantys ikimokyklinio ir / ar mokyklinio amžiaus sutrikusios klausos vaikus. Kokybinis tyrimas atliktas 2023 m. liepos mėn.

Svarbiausios tyrimo išdavos. Mokslinės ir metodinės literatūros analizė parodė, kad klausos sutrikimų turintiems mokiniams užtikrinti kokybišką ugdymą būtinos yra ugdytojų kompetencijos išmanyti mokinių, turinčių klausos sutrikimų, savitumus, pastebėti jų stipriąsias puses, tinkamai pritaikyti ugdymo turinį, taikomus ugdymo(si) metodus, būdus. Svarbu yra ugdytojams gebėti atliepti emocinę paramą šeimoms, pasitikėti tėvų ir vaikų gebėjimais bendradarbiauti bei jautriai pateikti tėvams informaciją, susijusią su sutrikusios klausos vaikų specialiaisiais ugdymosi poreikiais. Taip pat labai reikšmingas yra abipusis – mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas. Tyrimas atskleidė tėvų patirtis, susijusias ne tik su jų, bet ir su pačių vaikų ir specialistų emocijomis. Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvai, siekdami suteikti savo sutrikusios

klausos vaikui kokybišką ugdymą, tikisi bendradarbiavimo su ugdytojais, susiduria su finansinėmis problemomis, nepakankama švietimo pagalbos specialistų teikiama pagalba dėl specialistų trūkumo. Tėvai patys ieško ir randa emocinę ir metodinę pagalbą šeimų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, bendrijose, sulaukia kitų šeimos narių paramos.

Reikšminiai žodžiai: klausos sutrikimas, vaikas, ugdymas, tėvai, patirtys.

SUMMARY

In national and international documents, it is emphasized that when implementing inclusive education, it is necessary to consider the diverse needs and identities of individual students. It is noted that while Lithuania has a sufficient legal framework to include deaf and hearing-impaired children in general education, there is still a lack of scientific research on the experiences of families with such children, particularly concerning the understanding of unique characteristics of children with hearing impairments and their education. Therefore, it is very important to analyse the following **problematic issues**: What unique traits and abilities of hearing-impaired students are observed in the educational process? What educational methods and approaches are applied to hearing-impaired students? How do parents participate in the education of hearing-impaired students? What experiences do families raising hearing-impaired children have, and what support do they expect from specialists of educational institutions? **The object of this study** is the experiences of parents related to the education of a child with hearing impairments. **The aim of the study** – to reveal the experiences of parents related to the education of children with hearing impairments. **The tasks of the study** are as follow: 1) to determine aspects of education and communication with a hearing-impaired child in an educational institution through the analysis of literature and parents' stories; 2) to reveal the experiences of parents raising children with hearing impairments concerning their education; 3) to reveal the challenges and expectations of parents regarding the implementation of quality education for their children; 4) to identify educational methods and approaches used in the education of students with hearing impairments.

Methodology, methods and sample of the study. A qualitative research strategy was chosen for this study. Methods of the study included: theoretical (theoretical analysis), empirical (informal conversation, qualitative content analysis). Scientific and methodological literature was analysed, and legal acts were reviewed. The study includes an analysis of the experiences of parents raising children with hearing impairments, specifically concerning their children's education. The sample for the study was selected using a convenience sampling method. The study involved 6 parents raising preschool and/or school-age children with hearing impairment. The qualitative study was conducted in July 2023.

The most important results of the study. The analysis of scientific and methodological literature revealed that in order to ensure high-quality education for students with hearing impairments, educators need to possess competencies in understanding the unique characteristics of these students, to notice their strengths, to properly adapt the educational content, methods

and techniques used in education. It is important for educators to be able to provide emotional support to families, to trust the ability of parents and children to cooperate, and to sensitively provide parents with information related to the special educational needs of students with hearing impairments. Moreover, cooperation between school and family is also very important. The study revealed parents' experiences related not only to their own emotions but also to those of their children and specialists. The findings showed that parents, in their efforts to provide quality education for their hearing-impaired children, expect collaboration with educators, face financial problems, and encounter insufficient support from educational assistance specialists due to a shortage of professionals. However, they themselves actively seek and find emotional and methodological support within associations for families raising children with hearing impairments, and receive support from other family members.

Keywords: hearing impairment, child, education, parents, experiences.

IVADAS

Temos aktualumas ir ištirtumas. Magistro darbe tiriama klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo situacija Lietuvoje, remiantis tėvų patirtimis.

Visuotinė naujagimių klausos patikra Lietuvoje pradėta nuo 2014 m. (Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija, 2013) siekiant kuo anksčiau surasti naujagimius su įgimtu klausos sutrikimu ir jiems padėti. Pasak Binos, Nirgianaki ir Psillo (2021), Fitzpatrick, Hamel, Stevens, Pratt, Moher, Doucet, Neuss, Bernstein, Na (2016), 1-3 vaikai iš 1000, o Khormanian, Soleymani, Keramati ir Zarandy (2019) teigia, kad – 3,5 iš 1000, gimsta turėdami didesnį ar mažesnį klausos sutrikimą. Tsuji, Hamerschmidt, Lavinsky, Felix, Rodrigues Silva (2025) nuomone, vienpusio kurtumo tenka 0,4–3,4 atvejo 1000 gimusių kūdikių, paplitimas tarp mokyklinio amžiaus vaikų yra 3–6%, o tarp 6–19 metų amžiaus vaikų jis padidėja iki 15%. Santopietro, Fancello, Fancello, Bianchini, Pelucchi, Ciobra (2024) teigia, kad, įgimto vienpusio kurtumo dažnis yra 1:1000 gimimų, o įgimto ir įgyto – paplitimas tarp 6–19 metų vaikų yra maždaug 14%. Brown (2020) atlikto tyrimo duomenimis, pasaulio sveikatos organizacija (toliau PSO) pranešė, kad 2019 m. 5% pasaulio gyventojų turėjo klausos sutrikimų. PSO prognozuoja, kad šie skaičiai iki 2050 m. gali padvigubėti, nes šiuo metu tik pusei pasaulio naujagimių atliekama klausos patikra.

Molchanovos ir Chekanovos (2018), Kanapinskienės (2007) atliktuose tyrimuose teigiama, kad daugiau nei 90% klausos sutrikimų turinčių vaikų gimsta ir auga girdinčiųjų tėvų šeimose. Šiuos duomenis patvirtina ir Ališauskas (2003a). Kanapinskienė (2007) nurodo, kad įgimtas klausos sutrikimas sudaro apie 20% visų atvejų, likę 80% – įgytas (dėl traumos, persirgtų ligų, vaistų perdozavimo ir kitų priežasčių). Choromanskytė, Gabšys ir Indriuška (2014, p. 12) teigia, kad „klausos sutrikimas gali būti visiškas arba dalinis“. Autorių nuomone, „kurtumas neleidžia vaikams savarankiškai išmokti kalbėti žodine kalba, o vėliau apkurtusiems ir išsaugojusiems kalbą – bendrauti žodinės kalbos forma“ (Choromanskytė, Gabšys ir Indriuška, 2014, p. 12). Neprigirdėjimu laikomas klausos susilpnėjimas, kuris trukdo savarankiškai išmokti lietuvių kalbos ir bendrauti žodinės kalbos forma, tačiau leidžia savarankiškai įgyti pradmenis. Zachovajevs ir Ivaškienė (2000) pabrėžia tai, kad neprigirdėjimas nepalankiai veikia vaiko mokymąsi. Pasak autorių, tik išmokius suprasti garsinės kalbos žodžius – galima pradėti mokyti skaityti ir rašyti.

Edmond, Chadha, Hunnicutt, Strobel, Manchaiah ir Yoshinga-Itano (2022) tyrimas parodė, kad vėlyvas klausos sutrikimo nustatymas lemia svarbius kalbos, pažinimo, raštingumo ir ilgalaikio funkcionavimo sutrikimus. Pasak Janušienės (2000), kuo anksčiau vaikui nustatomas

įgimtas klausos sutrikimas, tuo anksčiau jam suteikiama pagalba ir tai yra gerai vaiko tiek kalbos, tiek bendrai raidai. Kadangi klausos raida, pasak autorės, prasideda nuo 12 vaisiaus brandos savaitės ir tęsiasi beveik iki lytinio subrendimo, optimaliausias laikas klausai lavinti yra pirmieji gyvenimo metai. Dabašinskienė (2021) teigia, kad šiuo laikotarpiu formuojasi pasitikėjimas savimi ir kitais, prierašumas, savarankiškumas, kūrybiškumas, kalbos ir kalbinių gebėjimų raida bei daugelis kitų savybių ir gebėjimų. Autorė nurodo, kad vaikai turi įgimtą potraukį suprasti ir išmokti vartoti žodinę kalbą, kaip komunikacijos priemonę. Anot Dabašinskienės (2021), pirmaisiais gyvenimo metais smegenys imliausios priimti ir suprasti kalbos garsus. Natūraliai ugdo(si) kalba ir kalbiniai įgūdžiai. Anksti nenustačius klausos sutrikimų, vaikas praranda galimybę gauti ankstyvąją intervenciją kritiniu klausos raidos periodu, dėl to, pasak autorės, nukenčia vaiko socialinė bei psichosocialinė, kalbos ir komunikacijos raida.

Mikulėnaitė (2003) teigia, kad kilus įtarimui dėl vaiko klausos galimo sutrikimo, klausą turi būti tiriama išsamiau. Pasak autorės, yra stereotipas, kad kurčias vaikas neskleidžia jokių garsų ir pan., todėl ji paneigia šį stereotipą ir teigia, kad kurčias vaikas gali guguoti net iki 9 mėnesio. Tik vėliau jo kalbos raida sustoja. Tą pačią nuomonę išreiškė ir Temurova (2020), teigdama, kad pirmuosius 3 gyvenimo mėnesius tarp kurčiojo ir girdinčiojo vaikų skirtumas beveik nežvelgiamas. Pasak autorės, kurčiojo vaiko riksmas ir gugenimas mažai skiriasi nuo girdinčiojo vaiko. Atsiradęs „kalbėjimas“ kurtiesiems vaikams palaipsniui nyksta dėl negebėjimo kontroliuoti savo tarimo. Todėl, kuo anksčiau nustatomas klausos sutrikimas, tuo anksčiau galima suteikti pagalbą vaikui ir šeimai.

Tyrimo problema. Lietuvoje įstatyminė bazė pakankama siekiant įtraukti kurčius ir neprigirdinčius vaikus į bendrąjį ugdymą (Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2007, 2013, 2015a, 2015b, 2017, 2021, 2023a, 2023b, 2024a, 2024b, 2024c, 2024d), tačiau šalyje yra labai mažai atliktų mokslinių tyrimų apie tokių vaikų šeimų patirtis, susijusias su sutrikusios klausos vaikų ugdymu.

Magistro baigiamajame darbe atliktas ir pristatytas tyrimas grindžiamas tokiais **probleminiais klausimais:** *Kokie ugdymo procese pastebimi sutrikusios klausos mokinių savitumai ir gebėjimai? Kokie ugdymo metodai ir būdai yra taikomi sutrikusios klausos mokiniams? Kaip tėvai įsitraukia į sutrikusios klausos mokinių ugdymą? Ką patiria ir kokios pagalbos tikisi šeimos, auginančios klausos sutrikimų turinčius vaikus, iš ugdymo įstaigų specialistų?*

Tyrimo objektas – tėvų patirtys, susijusios su sutrikusios klausos vaikų ugdymu.

Tyrimo tikslas – atskleisti tėvų patirtis, susijusias su sutrikusios klausos vaikų ugdymu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Taikant literatūros šaltinių analizę atskleisti ugdymo bei komunikavimo su sutrikusios klausos vaikų ugdymo įstaigoje aspektus.

2. Atskleisti tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirtis, susijusias su vaikų ugdymu bendrojo ugdymo įstaigose.

3. Atskleisti iššūkius, su kuriais tėvai susiduria ugdymo procese, ir lūkesčius dėl jų vaikų kokybiško ugdymo(si) įgyvendinimo.

4. Identifikuoti ugdymo metodus ir būdus, taikomus sutrikusios klausos mokinių ugdyme.

Tyrimo metodai. Empirinis tyrimas grindžiamas kokybine tyrimo prieiga. Naudoti šie tyrimo duomenų rinkimo ir analizės metodai:

- Teoriniai (mokslinės, metodinės literatūros analizė). Atrinkti mokslinės ir metodinės literatūros leidiniai, straipsniai, kurie buvo nagrinėjami išskiriant sutrikusios klausos vaikų ugdymą ir tėvų, auginančių negalias turinčius vaikus, patirtis. Nuosekli mokslinės literatūros šaltinių paieška buvo atlikta ASHA, SPEECHBITE, GOOGLE MOKSLINČIUS duomenų bazėse, tinklalapyje <https://e-seimas.lrs.lt/> (teisės aktų, reglamentuojančių sutrikusios klausos vaikų ugdymą).

- empiriniai (atvejo analizė, neformalusis pokalbis); kokybinė turinio (content) analizė).

Tyrimo instrumentai. Tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, pasakojimai.

Tyrimo metodologija. Tyrimas atliktas remiantis kokybiniais tyrimams keliamais reikalavimais, kai buvo siekiama giliau ir detaliau pažvelgti į tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirtis, neįpareigojant šeimų atsakyti tik į konkrečius klausimus, bet identifikuoti tėvams svarbiausius patirčių aspektus. Neformalųjį pokalbį papildančiais klausimais buvo siekiama atskleisti konkretesnes patirtis, susijusias su jų vaikų ugdymu. Naratyvinių tyrimų pagrindą geriausiai atspindi natūralistinė pozicija. Ši kokybinio tyrimo prieiga leidžia išsamiai atskleisti informantų patirtis identifikuojant sutrikusios klausos mokinių savitumus, gebėjimus ir sunkumus ugdyme, įtraukiojo ugdymo galimybes ir kliūtis ugdymo įstaigose, šeimų iššūkius ir lūkesčius, nuomones apie specialistus ir teikiamos pagalbos kokybę, ugdyme taikomus metodus ir būdus.

Neformaliojo pokalbio klausimas - Prašau, papasakokite savo istoriją, patirtį nuo Jūsų vaiko gimimo iki šios dienos.

Papildantys klausimai:

1. Girdinčiųjų ar sutrikusios klausos asmenų grupei priskirate save ir savo vaiką/us?
2. Kokius išskirate savo vaiko/ų savitumus, gebėjimus ir sunkumus ugdyme?
3. Kokios Jūsų patirtys buvo vaikui/ams pradėjus lankytis ugdymo įstaigą/as?
4. Su kokiais iššūkiais susidūrėte vaiko ugdymo procese ir kokie Jūsų lūkesčiai?

Tyrimo organizavimas. Tyrimas atliktas prieš tai suderinus su Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprisigirdinčius vaikus, bendrija „Pagava“. Tyrimas atliktas bendrijos „Pagava“ organizuotoje ir vykdytoje kasmetinėje vasaros poilsio stovykloje „Bėgant iš tylos pasaulio“ šeimoms, auginančioms vaikus, turinčius klausos sutrikimų 2023 m. liepos mėn. Neformalieji pokalbiai buvo imami iš tyrime sutikusių dalyvauti tėvų iš anksto suderinus susitikimo vietą, laiką, aptarus tikslą. Duomenys analizuoti taikant turinio (content) analizę. Neformaliojo pokalbio metu gauti duomenys suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas.

Tyrimo imtis. Sudarant tyrimo imtį buvo taikyta tikslinė patogioji atranka. Buvo ieškoma konkreti informantų grupė, t.y. tėvai, auginantys ikimokyklinio ir/ar mokyklinio amžiaus sutrikusios klausos vaikus. Tyrime dalyvauti sutiko šeši tėvai. Tyrime dalyvavo viena informantų grupė, t. y. šeimos, auginančios klausos sutrikimų turinčius vaikus (N=6). Atliekant interviu, šiuo atveju - neformalųjį pokalbį, anot Rupšienės (2007), tokia imtis yra pakankama. Autorės rekomenduojamas imties dydis yra nuo 5 iki 30 žmonių.

Tyrimo etika. Atliekant kokybinį tyrimą buvo laikomasi tyrimo etikos principų: pagarbos asmeniui ir laisvanoriškumo, tyrimo dalyvių privatumo bei anonimiškumo, visa gauta informacija laikoma konfidencialia (Žydzžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Tėvų pasakojimai buvo perkelti į lenteles, kiekvienam informantui atsitiktine tvarka buvo suteiktas kodas (I, II, III, IV, V, VI).

Mokslinio darbo rašymo žingsniai. Tyrimą sudarė šie empirinio tyrimo žingsniai:

- mokslinės problemos pasirinkimas: 2022 m. gegužės – birželio mėn.;
- mokslinės, metodinės literatūros šaltinių ir teisės aktų paieška: 2022 m. rugsėjo mėn., 2023 m. vasario – gegužės mėn., 2024 m. rugsėjo mėn.;
- tyrimo metodikos kūrimas: tyrimo dizainas, numatomo tyrimo metodika: 2023 m. birželio mėn.;
- tyrimo atlikimas: 2023 m. liepos mėn.;
- darbas su duomenimis: 2023 m. rugsėjo – spalio mėn.;
- mokslinio darbo teksto rašymas, tyrimo rezultatų analizė, redagavimas, diskusija, išvadų ir rekomendacijų pateikimas: 2023 m. lapkričio – gruodžio mėn., 2024 m. spalio – gruodžio mėn.;
- dalies tyrimo vieši pristatymai: 2023 m. gruodžio 21 d. nacionalinėje mokslinėje–praktinėje konferencijoje „Švietimo pagalba įvairovei atviroje mokykloje: teoriniai požiūriai ir praktinės strategijos“ skaitytas pranešimas „Sutrikusios klausos mokinių ugdymo metodai ir būdai“ (priedas Nr. 1); 2024 m. lapkričio 29 d. tarpatutinėje mokslinėje konferencijoje „Mokytojų ugdymas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos“ pristatytas stendinis

pranešimas „Sutrikusios klausos vaikų savitumų ir gebėjimų at(si)skleidimas ugdymo(si) procese“ (priedas Nr. 2);

- viešas pristatymas ir gynimas: 2025 m. sausio mėn.

Darbo naujumas. Pakankamai daug informacijos apie sutrikusios klausos mokinių ugdymą galima aptikti tiek moksliniuose tyrimuose, tiek metodiniuose šaltiniuose. Lietuvos ir užsienio mokslininkų dar labai mažai tyrinėtos tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirtys, susijusios su šių vaikų ugdymu(si). Buvo aptikti moksliniai tyrimai apie tėvų patirtis, auginant kitų negalių turinčius vaikus (Kuodžiūtė, 2021; Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2022; Didžklampytė, 2018). Rastas tik vienas lietuvių mokslininkės tyrimas, susijęs su tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, ankstyvųjų patirčių svarba vaikų ugdymui(si) (Eičinienė, 2013). Rastas Chando ir kt. (2016) tyrimas apie tai, ką išgyvena tėvai, auginantys klausos sutrikimų turinčius vaikus. Edmond ir kt. (2022) tyrimas apie vėlyvo klausos sutrikimo nustatymo reikšmę sutrikusios klausos vaikų ugdymui(si). Apie daugiataklinės mokyklos švietimo organizacijos bendradarbiavimą su vaikų, turinčių klausos negalią, šeimomis tyrimą atliko Pulatkhodjaeva (2023). Akivaizdu, kad labai mažai atliktų tyrimų ne tik Lietuvos, bet ir užsienio mokslininkų, apie tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirtis vaikų ugdyme. Galima teigti, kad ši tema yra nauja.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 3 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 2 priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 18 lentelių. Prieduose pateikti pažymėjimai, patvirtinantys skaityto ir stendinio pranešimo pristatymus. Darbo apimtis be literatūros ir priedų – 67 psl.

Reikšminiai žodžiai: klausos sutrikimas, vaikas, ugdymas, tėvai, patirtys.

1. SUTRIKUSIOS KLAUSOS MOKINIŲ UGDYMAS TEORINIŲ ASPEKTU

1.1. Sutrikusios klausos mokinių savitumai

Mokslinės literatūros analizės metu išskirti šie mokinių, turinčių klausos sutrikimų, savitumai:

- regimojo suvokimo vystymosi specifika (Savchenko, Babich, Sokolova, 2015);
- girdimosios atminties vystymosi sulėtėjimas (Mamedova, Skuratovskaya, Grach, 2021);
- sulėtėjusi verbalinė raida (Mamedova ir kt., 2021);
- sutrikęs erdvinis apdorojimas (Glyde, Cameron, Dillon, Hickson, 2013; Tsuji ir kt., 2025);
- motorinių, sensomotorinių įgūdžių sutrikimas (Mamedova ir kt., 2021; Savchenko ir kt., 2015);
- dėmesio sutrikimai (Constantino, Bonati, 2014);
- elgesio problemos (Tsuji ir kt., 2025; Constantino, Bonati, 2014);
- greitesnis nuovargis (Santopietro ir kt., 2024; Hornsby, Camarata, Cho, Davis, McGarrigle, Bess, 2022).

Apibendrinant galima teigti, kad organizuojant sutrikusios klausos mokinių ugdymą(si) būtina atsižvelgti į jų savitumus ir pritaikyti ugdymo turinį, priemones ir ugdomąją medžiagą.

1.2. Ankstyvosios intervencijos nauda

Hallahan ir Kauffman (2003) pateikia šiuos pagrindinius ankstyvosios intervencijos svarbą įrodančius argumentus:

- ankstyvasis vaiko mokymas – tai pagrindas tolimesniam jo mokymuisi, todėl juo anksčiau pradedama taikyti specialioji intervencijos programa, juo sudėtingesnius įgūdžius mokydamasis vaikas gali įgyti;
- ankstyvoji intervencija dažnai tampa parama tiek pačiam vaikui, tiek visai jo šeimai; ji padeda išvengti papildomų problemų ar negalių;
- ankstyvoji intervencija gali padėti šeimai prisitaikyti prie neįgalaus vaiko; ją taikant tėvai įgyja įgūdžių, kurių reikia norint tinkamai prižiūrėti vaiką namuose, gali užtikrinti savo vaikui papildomas paslaugas – konsultacijas, medicininę pagalbą ar finansinę paramą.

Joint Committee on Infant Hearing (2019, p. 23) teigia, kad „daugėja įrodymų, kad vaikai, kuriems klausos sutrikimai identifikuojami ankstyvame amžiuje ir jiems laiku suteikiama

ankstyva intervencija, parodo geresnius kalbinių gebėjimų rezultatus nei vaikai, kuriems klausos sutrikimai nustatomi vėliau“. Ankstyvoji diagnozė ir rehabilitacija gali žymiai pagerinti vaikų, nuo gimimo turinčių nuolatinį klausos sutrikimą, socialinę ir emocinę raidą bei kalbos vystymąsi.

Hung, Chen, Lin, Lim (2022) atliko tyrimą apie vaikų, gimusių nuo 2012 iki 2019 metų ir turinčių vienpusį klausos sutrikimą, intervencijos ypatybes ir kalbos rezultatus Taivane, įgyvendinus visuotinę naujagimių klausos patikrą. Klausos sutrikimo identifikavimo amžius sumažėjo nuo 50,3 mėnesio 2012 m. iki 2,6 mėnesio 2019 m. Vaikams anksčiau buvo suteikta techninė pagalba (klausos aparatai ar kochleariniai implantai) ir klausos rehabilitacija. Vaikai, turintys vienpusį klausos sutrikimą, buvo įtraukiami į intervencines programas ir jų dėka vaikų klausa priartėjo prie vidutinių kalbinių rezultatų vertinimo normos.

Lund, Werfel (2022) tyrė COVID-19 pandemijos metu padarytą klausos sutrikimų turinčių vaikų asmeninę pažangą mokantis žodinės kalbos. Tyrime buvo lyginami žodinės kalbos ugdymosi pažanga priešpandeminiu laikotarpiu su popandeminio laikotarpio pažanga. Buvo testuojamos trys tiriniamųjų grupės, t. y. vaikai, neturintys klausos sutrikimų, klausos aparatų nešiotojai ir kochlearinių implantų naudotojai. Tyrimo rezultatai parodė, kad pandemijos metu bendrai lėčiau augo visų grupių vaikų, besimokančių žodinės kalbos, aktyvaus žodyno, fonologinio suvokimo, pažanga.

Dillard, Der, Laplante-Lévesque, Swanepoel, Thome, McPherson, Andrade, Newall, Ramos, Kaspar, Nieman, Clark, Chadha (2024) atliktame tyrime išryškinta pasaulinė problema – dauguma žmonių, kuriems būtų naudingi klausos aparatai, jų negauna, iš dalies dėl sunkumų, susijusių su prieiga prie klausos aparatų ir paslaugų, kurios yra labiausiai paplitusios mažas ir vidutines pajamas gaunančiose šalyse. Lietuvoje vis dar gaji problema - mažas ir vidutines pajamas gaunančioms šeimoms įsigyti kokybiškus klausos aparatus, kurie yra būtini vaikų klausai reabilituoti.

Apibendrinant galima teigti, kad kuo anksčiau nustačius klausos sutrikimą ir suteikus ankstyvąją intervenciją, sutrikusios klausos vaikų kalbiniai gebėjimai, žodinės kalbos vartojimas neatsilieka nuo jų bendraamžių, neturinčių klausos sutrikimų, kalbinių gebėjimų ir žodinės kalbos raidos.

1.3. Sutrikusios klausos mokinių ugdymo metodai ir būdai

Ališauskas (2003b) nurodo veiksnius, nuo kurių priklauso sutrikusios klausos vaikų įtraukimas į ugdymą:

- laikas, kada nustatyta klausos sutrikimas;

- vaiko amžius;
- tinkamas klausos aparatų parinkimas ar kochlearinio aparato implantavimas;
- kalbos specialisto pagalba vaikui ir šeimai;
- vaiko psichofizinės savybės;
- šeimos pasirengimas ir motyvacija;
- tėvų bendradarbiavimas su specialistais.

Ališauskas (1998) ir Vanagienė (1999) išskiria keturis ugdymo metodus sutrikusius klausos mokiniams:

1 lentelė. **Vaikų, turinčių klausos sutrikimų, ugdymo metodų palyginimas** (Specialiojo ugdymo pagrindai, 2003, p. 319)

Metodas	Tikslai ir uždaviniai	Kalbinės priemonės	Kalbinių priemonių ugdymo ir vartojimo nuoseklumas
Grynasis garsinis („oralinis“)	Sakytinės kalbos prioritetai. Ugdyti vaiką ir organizuoti ugdymą sakytine kalba. Sakytinė kalba (tarimas ir skaitymas iš lūpų) yra ir mokymo objektas, ir mokymo priemonė, ir bendravimo priemonė. Intensyvios klausos treniruotės ir lavinimas. Girdimasis-regimasis kalbos suvokimo būdas.	Sakytinė kalba. Rašomoji kalba. Gestų ir daktilinė kalbos nevartojamos.	Sakytinė kalba. Rašomoji kalba.
Žodinis	Ugdyti vaiką ir ugdymą organizuoti žodine kalba. Žodinė kalba (sakytinė, rašomoji, daktilinė) yra mokymo objektas, mokymo priemonė, bendravimo priemonė. Intensyviai lavinamas klausos suvokimas.	Sakytinė, rašomoji ir pirštų (daktilinė) kalba. Gestų kalba nevartojama.	Daktilinė, rašomoji ir sakytinė kalba ugdomos ir vartojamos vienu metu.
Totaliosios komunikacijos	Ugdyti vaiką ir ugdymą organizuoti vartojant visas kalbines priemones: visas žodinės kalbos formas (sakytinę, rašomąją, daktilinę) ir kalkinę gestų kalbą. Lavinama vaiko klausia.	Žodinės kalbos įvairios formos ir kalkinė gestų kalba.	Žodinė ir gestų kalba vartojamos sinchroniškai (vienu metu).
Bilingvinis (dvikalbis)	Ugdyti vaiką ir ugdymo procesą organizuoti gestų kalba. Dominuoja vizualinis (regimasis) komunikavimas.	Šnekamoji gestų kalba, žodinė kalba (ypač rašomoji jos forma).	Gestų kalba, žodinės kalbos mokoma kaip antrosios. Gestų ir žodinė kalba vartojamos atskirai.

Fitzpatrick ir kt. (2016) atliko sisteminės apžvalgos tyrimą ir nustatė, kad egzistuoja nepakankami aukštos kokybės įrodymai, leidžiantys nustatyti, ar gestų kalba kartu su žodine kalba (totaliosios komunikacijos) yra veiksmingesnis metodas nei vien tik žodinės kalbos (grynasis garsinis) metodas.

Martišiūtė (2014) išskiria pagrindinius sutrikusios klausos mokinių kalbos ugdymo būdus:

- klausos;
- klausos-regimasis;

- regimasis suvokimas (skaitymas iš lūpų);
- sakytinės kalbos medžiagos kartojimas ir pamėgdžiojimas.

Tsuji ir kt. (2025), Chan (2023), Luckevič (2020, 2021), Martišiūtė (2014), Martišiūtė, Dabrilienė ir Valaitytė-Ramuckienė (2014), Saulėnienė (2020), Bružauskienė ir Zabulionienė (2003), Budrienė (2003) pateikia šias rekomendacijas bendravimui ir ugdymui su sutrikusios klausos mokiniiais:

- skatinti bendrauti žodine kalba (sakytine, rašytine, daktiline);
- lavinti kalbos suvokimą ir tarties įgūdžius;
- tobulinti kalbos įgūdžius dalykų pamokose. Mokant šiuos mokinius didžiausias dėmesys skiriamas gebėjimų komunikuoti žodine lietuvių kalba arba lietuvių gestų kalba ugdymui. Komunikavimui lietuvių kalba priklauso šios raiškos sritys: kalbėjimas ir klausymas, skaitymas, rašymas;
- mokinio ugdymo dalyvių bendradarbiavimas.

Apibendrinant galima teigti, kad organizuojant ugdymą(si) sutrikusios klausos mokiniams būtina parinkti ugdymo metodus ir būdus, atitinkančius kiekvieno mokinio galias, atsižvelgiant į jų klausos likučius ir kalbos išsivystymo lygį.

1.4. Ikimokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinių ugdymas

Ikimokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinių ugdymo sritys

Brown (2020) teigia, kad vaikų klausos sutrikimas gali turėti įtakos jų vystymuisi, kalbos suvokimui, kalbai, klausos apdorojimui, klausymo įgūdžiams, elgesiui, savigarbai, gyvenimo kokybei ir mokymui(si). Autorius taip pat nurodo, kad vaikai, turintys klausos sutrikimų, dažniau susiduria su vizualinio, neurologinio vystymosi, pusiausvyros ir bendravimo sunkumais. Taip pat su savisaugos problemomis. Fitzpatrick ir kt. (2016) atliktame sisteminės apžvalgos tyrime nustatė, kad vaikams, turintiems labai žymų klausos sutrikimą ar kurtumą ir naudojantiems kochlearinius implantus, buvo sutrikdyta kalbos raida, jos suvokimas ir kalbėjimas tiek šnekamąja kalba, tiek gestų kalba.

Pasak Luckevič (2021), sutrikusios klausos vaikai turi pereiti tokius pat klausos ir kalbos vystymosi etapus, kaip ir girdintys vaikai. Svarbu lavinti ir ugdyti ne tik klausą bei kalbą, bet ir socialinius įgūdžius (Uljanovienė, Markauskienė, 2014), mąstymą (Ališauskas, 1995) ir gebėjimą išreikšti emocijas (Šarkienė, 2003).

2023 m. rugsėjo mėn. buvo patvirtintos ikimokyklinio ugdymo programų gairės (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2023a), kuriose nurodytos visuminio ikimokyklinio amžiaus vaikų mokymo(si) ir vaikų pasiekimų sritys:

1. „Mūsų sveikata ir gerovė“, apimanti šiuos turinio aspektus: fizinis aktyvumas, sveikamityba, mano dienos ritmas, kūno švara ir aplinkos tvarka, saugaus elgesio įpročiai.
2. „Aš ir bendruomenė“, apimanti šiuos turinio aspektus: kas aš?, savo emocijų ir elgesio valdymas, aš tarp kitų, žmonės ir bendruomenės, mūsų praeitis, dabartis, ateitis.
3. „Aš kalbų pasaulyje“, apimanti žodinės ir nežodinės kalbos supratimą, kalbinę raišką, kalbų įvairovės suvokimą ir kalbinės tapatybės formavimąsi.
4. „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, apimanti šiuos turinio aspektus: mane supantys daiktai, gyvybė, skaičiavimas ir modeliavimas, matematiniai erdvės tyrinėjimai, skaitmeninių technologijų pasaulis.
5. „Kuriu ir išreiškiu“, apimanti šiuos turinio aspektus: žaidimo raišką, muzikos raišką, šokio raišką, dailės raišką, teatro raišką.

Martišiūtė, Stepanova (2000) pabrėžia, kad ugdyti sakininę neprigirdinčiųjų kalbą yra vienas iš svarbiausių uždavinių. Pasak Ališausko (1998), jeigu iki 5 metų vaiką išmokysime turtingos pilnavertės žodinės ar gestų kalbos, tolesnė jo raida iš esmės bus pilnavertė ir apsiribos tik girdimųjų procesų specifika. Santopietro ir kt. (2024), Tsuji ir kt. (2025) tiria vaikų vienvpusio kurtumo įtaką kalbos supratimui tylioje ir triukšmingoje aplinkoje. Autorių teigimu, vienvpusis kurtumas sumažina asmens gebėjimą lokalizuoti garsus ir apdoroti kalbą triukšmingoje aplinkoje, o tai gali turėti įtakos klausos ir socialiniams įgūdžiams, o galiausiai turi įtakos akademiniais rezultatais. Mokslininkai pateikia išvadą, kad geresni rezultatai buvo gauti vaikų grupės, kurioje vienvpusis klausos praradimas buvo poverbalinis, nei tos grupės vaikų, kurioje vienvpusis klausos praradimas buvo priešverbalinis ar įgimtas. Kadangi neprigirdintiems vaikams patiems išmokti suprasti ir vartoti kalbą kaip kominukavimo priemonę, yra be galo sudėtinga, todėl būtina tikslingai ir laiku išmokyti kalbėti žodine arba gestų kalba.

Remiantis autorių pateiktomis mintimis, galima daryti prielaidą, kad ikimokyklinio amžiaus sutrikusios klausos vaikams prioritetinė ugdymo sritis yra „Aš kalbų pasaulyje“. Ikimokyklinio ugdymo programų gairėse (Lietuvos respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2023) nurodyta, kad ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ apima žodinės ir nežodinės kalbos supratimą, kalbinę raišką, kalbų įvairovės suvokimą ir kalbinės tapatybės formavimąsi.

Ikimokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinių klausos lavinimas

Nuo 2014 m. Lietuvoje buvo pradėta tikrinti naujagimių klausa (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, 2015). Luckevič ir Saulinienė (2020), Tsuji ir kt. (2025) nurodo,

kad naujagimiams klausos tyrimas (otoakustinė emisija) atliekamas ne vėliau kaip per 28 dienas nuo gimimo. Anksčiau atradus vaikams klausos sutrikimus, galima greičiau suteikti jiems reikalingą medicininę pagalbą ir padėti lavinti klausą, kalbos suvokimą ir kalbos raišką dar kūdikystėje. Po sutrikimo nustatymo, svarbu kuo anksčiau parinkti ir pritaikyti techninės pagalbos priemones, kurios kompensuoja klausos sutrikimą ar negalią, išnaudoja klausos likučius. Luckevič ir Saulinienė (2020) rekomenduoja tai atlikti iki vaikui sukanka 6 mėnesiai. Constantino ir Bonati (2014) teigia, kad maždaug 5 % ikimokyklinio amžiaus vaikų gali turėti tam tikros formos kalbos sutrikimą arba vėlavimą ir mažiau nei 0,1 % turi sunkų ar gilų kurtumą, kuris prasideda dar ikiverbaliniame amžiuje. Autorių teigimu, techninės pagalbos priemonės (kochleariniai implantai, klausos aparatai) kompensuoja kalbos raidą, stiprina komunikacinę kompetenciją, padeda įgyti kalbos raidai būtinų ikilingvistinių ir pažintinių įgūdžių bei palengvina kalbos ir kalbos supratimo atsiradimą. Santopietro ir kt. (2024) nuomone, kochleariniai implantai gali atkurti klausą ir pagerinti garso nustatymo gebėjimus, sumažindami klausos nuovargį ir taip padidindami koncentraciją bei ugdymosi efektyvumą.

Martišiūtė (2014) teigia, kad vienas iš pagrindinių kalbos ugdymo būdų yra klausos lavinimas, nes vaikai mokomi kalbos medžiagą suvokti klausa. Luckevič (2021) nurodo keturis pagrindinius klausymo modelius, kuriais vadovaujantis lavinama vaikų klausa. Šiuos modelius savo atliktame tyrime mini ir Tsuji ir kt. (2025):

1. Nustatymas – gebėjimas reaguoti į garso buvimą ar nebuvimą.
2. Diskriminacija – sugebėjimas suvokti skirtumus ir panašumus tarp dviejų ar daugiau kalbos dirgiklių.
3. Identifikacija – sugebėjimas atpažinti išgirstą kalbinį stimulą jį parodant (parodant objektą, iš kurio jis sklinda), pakartojant.
4. Supratimas – gebėjimas suvokti kalbos prasmę atsakant į klausimus, perpasakojant arba dalyvaujant pokalbyje.

Autorės teigia, kad kol vaikas negeba pasakyti girdi ar ne, reikia jį išmokyti apie tai pranešti koku nors veiksmu. Atliekant klausos patikrinimą, autorės rekomenduoja atlikti „Lingo testą“. Šis testas patikrina, ar vaikas aptinka garsą, o kitame etape – ar atpažįsta visų dažnių garsus. Testas taip pat leidžia patikrinti ar gerai veikia pagalbinė techninė priemonė (kochlearinis implantas ar klausos aparatas). Šeši „Lingo testo“ garsai (A, U, I, Š, S, M) atspindi skirtingus žemų ir aukštų dažnių kalbos garsus. Luckevič (2021) teigia, kad jų pagalba taip testuojama vaiko klausa ir patikrinama, ar kalbos išmokimui visi reikalingi garsai vaikui yra pasiekiami.

Martišiūtė, Dabrilienė ir Valaitytė-Ramuckienė (2014) nurodo šiuos klausos lavinimo tikslus:

- išlavinti vaikų kalbos suvokimą taip, kad jie išmokytų maksimaliai ir veiksmingai naudotis savo klausos likučiais;
- panaudoti klausos likučius kalbos plėtotei – žodžių suvokimui klausa ir klausos-regimuoju būdu;
- panaudoti klausos likučius kalbos garsams mokytis ir jų korekcijai, balso tembrui, kalbos intonacijai ir ritmikui lavinti, savo tarčiai koreguoti ir kontroliuoti;
- mokyti tinkamai naudotis individualiais klausos aparatais ar kochleriniais implantais įvairioje akustinėje aplinkoje;
- orientuotis nekalbinių garsų pasaulyje.

Pasak Vanagienės (1999), tik sistemingai lavinant klausą, galima išmokyti vaiką klausytis ir išgirsti. O norint išmokyti vaikus klausytis ir išgirsti, Bramati, Allenstein Gondim, Schmidt, Lüders, Meira Taveira, Néron (2024) po atlikto tyrimo pateikia išvadą, kad būtina į ikimokyklinio ugdymo programas įtraukti tokias programas, kurios padės keisti žinias ir požiūrį, susijusį su triukšmu aplinkoje. Autoriai skatina mokyti vaikus veiklų metu netriukšmauti.

Ebrahimi, Ahmadi Marzaleh, Zakerabbasali, Ahmadi, Sarpourian (2024) teigia, kad tradicinė rehabilitacija ir telerehabilitacija gali veiksmingai pagerinti vaikų, turinčių klausos sutrikimų, kalbos ir kalbos suvokimo įgūdžius. Norint pasiekti geresnių rezultatų, autoriai rekomenduoja, visada pirmiausia pasinaudoti tradicine rehabilitacija.

Ikimokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinių sakininės kalbos ugdymas

Ališausko (2003) nuomone, klausos sutrikimai – tai girdimojo jutimo ir suvokimo trūkumai, trukdantys išmokti sakininės kalbos ir ja bendrauti. Siekiant ugdyti vaikų, turinčių klausos sutrikimų, gebėjimą suprasti ir vartoti kalbą, kaip pažinimo ir bendravimo priemonę, Luckevič (2020, 2021) ir Saulėnienė (2020), rekomenduoja:

- formuoti komunikavimo įgūdžius, t. y. ugdyti gebėjimą bendrauti su žmonėmis, naudojant jam prieinamus bendravimo būdus;
- išugdyti poreikį reaguoti į aplinkos garsus ir kalbą, t. y. skatinti nustatyti, skirti ir pažinti įvairius nekalbinius ir kalbinius garsus, lavinti vaiko atmintį;
- formuoti kalbos sistemos komponentus, t. y. semantiką, fonetiką, morfologiją, sintaksę ir pragmatiką;
- mokyti sakininės kalbos, t. y. skatinti perteikti mintis žodžiu;
- vartoti kalbą, kaip bendravimo priemonę.

Autorės rekomenduoja ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus, turinčius klausos sutrikimų, pirmiausia plėsti jų pasyvųjį žodyną ir mokyti:

- natūraliai reaguoti į bet koki aplinkos garsą;
- ieškoti ir surasti garso šaltinį;
- atpažinti garsą;
- tyrinėti daiktus, mėgdžioti išgirstus garsus;
- imituoti kalbinius ir nekalbinius garsus.

Kuomet vaikas jau:

- domisi visais aplinkos garsais;
- ieško bei randa garso šaltinį ir natūraliai į jį reaguoja (tiek pažįstamoje, tiek nepažįstamoje aplinkoje);
- eksperimentuoja su garsais;
- geba išgirdus garsą atlikti veiksmą (girdžiu – dedu, spaudžiu ir pan.);
- geba išreikšti ryškesnes emocijas žaidimo metu;
- pradeda suprasti kalbą (vykdo kasdieninius prašymus ir paliepimus);
- pradeda tarti pirmus žodžius ar frazes,

tuomet įvertinus individualiai kiekvieno vaiko pasiekimus, autorių teigimu, galima numatyti tinkamiausią tolimesnio ugdymosi formą ir pradėti toliau lavinti klausą bei plėsti vaiko aktyvų žodyną.

Martišiūtė (2014) teigia, kad ikimokyklinio amžiaus sutrikusios klausos vaikai kalbėti mokosi pamėgdžiodami. Ir tik nuolatinis ir pastovus darbas padeda formuoti vaiko kalbą ir gebėjimą ją vokalizuoti.

Apibendrinant galima teigti, kad ankstyvajame ikimokykliniame ir ikimokykliniame amžiuje, organizuojant sutrikusios klausos mokinių ugdymą(si), būtina daugiausia dėmesio skirti klausos lavinimui, maksimaliai išnaudojant klausos likučius. Sutrikusios klausos mokinius išmokius naudotis klausos likučiais, būtina mokyti sakytinės kalbos, plėsti žodyną ir ugdyti žodinės kalbos supratimą.

1.5. Mokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinių ugdymas

Martišiūtė (2014) nurodo svarbiausias sutrikusios klausos mokinių žodinės kalbos ugdymo sritis:

- žodinės kalbos, kaip svarbiausios komunikavimo ir mąstymo įrankio, formavimas;
- aktyviojo ir pasyvaus žodyno plėtimas;
- gramatiškai taisyklingos kalbos įgūdžių formavimas ir įtvirtinimas;
- rišliosios kalbos įgūdžių formavimas ir įtvirtinimas;

- fonetiškai taisyklingos kalbos formavimas ir įtvirtinimas;
- girdimojo suvokimo lavinimas;
- supažindinimas su kalbos sistema;
- kalbos įgūdžių formavimas dalykų pamokose.

Pasak Lazdauskienės (2014), pradinį klasių tikslas – išmokyti ištarti garsus, formuoti sakininę sutrikusios klausos mokinių aiškia, informatyvia, suprantamą kalbą aplinkiniams, skatinti poreikį bendrauti šnekamąja kalba, ugdyti rašytinį kalbėjimą. Sakytinės kalbos ugdymas vyksta visų mokomųjų dalykų pamokose ir popamokinėje veikloje. Autorė pateikia pradinio sutrikusios klausos mokinių kalbos ugdymo kryptis:

- darbas su žodžiu;
- darbas su žodžių junginiu ir sakiniu;
- darbas su rišliu tekstu (kartu mokoma tarties).

Lazauskienės (2014) nuomone, kiekvieno sakinio pagrindas yra žodis, todėl mokinių mokymas ir prasideda nuo žodyno plėtimo. Autorė kurčiųjų mokykloje mokinių žodyno turtinimui naudoja teminius paveikslėlių rinkinius, kryžiažodžius, užduotis paslėptų žodžių suradimui, supainiotų raidžių ar skiemenų sudėliojimui žodyje, teisingų atsakymų sujungimui. Ugdyme taiko įvairius darbo būdus: individualų, poromis, kolektyvinį, informacinių technologijų kurtas priemones. Navickienė (2003) dirbant su pradinį klasių sutrikusios klausos mokiniais siūlo derinti šiuos ugdymo būdus: pamėgdžiojimą, skaitymą, paveikslėlių įvardijimą, darbą su kortelėmis, kryžiažodžių sprendimą, reikalingų raidžių ar žodžių radimą tekste.

Kielaitė (2013) pagal vyraujančią mokymo(si) stilių išskiria tris pagrindinius informacijos priėmimo ir tvarkymo būdus:

- Mokiniai, kuriems priimtinausias *regimasis mokymo(si) stilius*, turi gerą regimąją atmintį. Žodžiu pateiktą informaciją jie gali suvokti netiksliai. Ugdant šio ugdymo(si) stiliaus mokinius, autorė rekomenduoja naudoti daugiau ir įvairesnės vaizdinės medžiagos, pvz., piešinius, nuotraukas, schemas, diagramas, videomedžiagą. Svarbiausia medžiagą išryškinti spalva, kitu šriftu, skatinti nusirašyti ir pasižymėti esmines sąvokas, taisykles, formules;
- Mokiniai, kuriems priimtinausias *girdimasis mokymo(si) stilius*, turi gerą girdimąją atmintį. Jie gerai įsimena tai, ką išgirdo. Šie mokiniai geriausiai suvokia informaciją pateiktą žodžiu. Kielaitė (2013) rekomenduoja ugdant šiuos mokinius, svarbiausią informaciją pakartoti keletą kartų, perfrazuojant kitais žodžiais, pateikti garso įrašų, organizuoti diskusijas, debatus, darbą poromis, kad mokiniai galėtų kalbėti ir klausytis;
- Mokiniai, kuriems priimtinausias *motorinis mokymo(si) stilius*, pasaulį geriausiai pažįsta liesdami, lankstydami, gamindami. Jie informaciją geriausiai priima išvykų ir ekskursijų metu,

per praktinę veiklą, gamindami rankdarbius, atlikdami įvairius kūrybinius darbus. Ugdant šio mokymo(si) stiliaus mokinius autorė rekomenduoja leisti mokiniams keisti kūno padėtį, dažnai daryti pertraukas, skatinti užsirašyti naują medžiagą, duoti daugiau praktinės veiklos reikalaujančių užduočių.

Kielaitė (2013, p. 60) teigia, kad „mokiniais, turintiems <...> klausos negalią, žodinę informaciją kaip tik būtina kuo daugiau papildyti piešiniais, shemomis, žemėlapiais, planais, esminėmis sąvokomis, pateiktomis raštu“. Pasak autorės, tik tinkamai parinktos vaizdinės priemonės, pritaikytos vaiko gebėjimams ir individualioms jo savybėms, tikslingai panaudotos pamokoje, apdeda geriau išmokti mokomąjį dalyką.

Apie informacinių technologijų panaudojimą sutrikusios klausos mokinių ugdyme tyrimą atliko Baglama, Haksiz ir Uzunboyly (2018). Mokslininkų nuomone, klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymui neužtenka vien tradicinių ugdymo metodų. Naudojant šiuolaikines technologijas, mokymai sutrikusios klausos mokiniams tampa naudingesni. Uljanovienė ir Markauskienė (2014) nurodo, kad mokytojas pasinaudodamas informacinėmis technologijomis, gali vaizdžiau perteikti dėstomo dalyko medžiagą. Pasak Baglama, Haksiz ir Uzunboyly (2018), daugelis tyrimų rodo, kad kompiuterinės mokymo programos teigiamai veikia sutrikusios klausos mokinių akademinį išsilavinimą, sakytinę kalbą, matematiką, raštingumą, gerina dėmesį ir mokymosi rezultatus. Minėtas Baglama, Haksiz ir Uzunboyly tyrimas atskleidė, kad informacinėmis technologijomis paremtos ugdymo programos gali paveikti įvairius gebėjimus, taip padidindamos sutrikusios klausos mokinių dėmesį ir sėkmės rodiklius. O aplinka, kurioje mokomi klausos sutrikimų turintys mokiniai, autorių nuomone, turėtų būti praturtinta naudojant atitinkamus vaizdus, kad būtų geresnis ugdymosi supratimas, siekiant įveikti klausos trūkumus. Mokslininkai pataria ugdyme naudoti subtitrus, nes jie yra kaip alternatyva gestų kalbai. Tačiau Kielaitė (2013) atkreipia dėmesį į tai, kad pats savaime informacinių technologijų taikymas ugdyme nenulemia geresnių mokymosi pasiekimų. Autorė teigia, kad rezultatai priklauso nuo mokinių savybių, priemonės ypatybių, nuo to, ką mokiniai daro su ta priemone, kaip mokytojas organizuoja mokinių veiklą.

Stumbrienė (2014), dirbdama su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais, naudoja komiksus, pasakojimus žodžiu ir raštu iš patirties, knygų skaitymą, pasakų ar net knygelių kūrimą, perskaitytų knygų aptarimą, mokinio individualaus darbo aptarimą su visa klase.

Ališauskas (1995) atkreipia dėmesį, kad ypač svarbu ugdyti sutrikusios klausos mokinių sąvokinį mąstymą, nes jo dėka vaikas gali ne tik atskleisti santykius tarp objektų, kuriuos jis pažįsta, bet ir santykius, kuriuos jis įgijo žodžiu kaip žinias. Autoriaus nuomone, sutrikusios klausos mokiniai, atlikdami mąstymo operacijas pertvarko gaunamą informaciją ir formuoja

naujas sąvokas. Mąstymo operacijos, kuriomis sprendžiami mąstymo uždaviniai ir formuojasi sąvokos, yra analizė ir sintezė, lyginimas, grupavimas, atmetimas, apibendrinimas ir kt.

Apibendrinant galima teigti, kad ugdant mokyklinio amžiaus sutrikusios klausos mokinius, pirmiausia reikia nustatyti individualiai jiems tinkamą ugdymo(si) stilių, priemones ir mokyti taisyklingos tarties, plėsti žodyną, mokyti minties raiškos. Mokslininkų nuomone, mokinių, turinčių klausos sutrikimų, ugdymui kartu su tradiciniais ugdymo metodais būtina naudoti šiuolaikines technologijas, kurios teigiamai veikia vaikų akademinius įgūdžius, sakytinę kalbą, matematikos gebėjimus, raštingumą, gerina dėmesį ir mokymosi rezultatus.

1.6. Įtraukiojo ugdymo galimybės klausos sutrikimų turintiems mokiniams

Pasak Ruškaus (2020, p. 10), „Lietuva, kaip ir visos kitos Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), priimtose 2006 m., šalys narės, įsipareigojo panaikinti visas diskriminuojančias teises bei politines nuostatas ir praktiką neįgaliųjų atžvilgiu ir užtikrinti visų neįgaliųjų teises visose gyvenimo srityse“. Autoriaus nuomone, Konvencija siekiama kovoti su neįgaliųjų diskriminacija ir skatinti bei saugoti jų orumą ir teises, įskaitant jų visapusišką ir veiksmingą dalyvavimą visuomenėje lygiomis teisėmis su kitais. Tad ratifikuodama Konvenciją 2010 m., Lietuva įsipareigojo saugoti, gerbti ir įgyvendinti žmogaus teisėmis grįstą negalios modelį.

Teisė į įtraukųjį ugdymą reiškia kultūros, politikos ir praktikos pokyčius visose formaliose ir neformaliose ugdymo aplinkose. Pasak Ruškaus (2020), įgyvendinant įtrauktį švietime, būtina atsižvelgti į skirtingus atskirų mokinių reikalavimus ir tapatybę, taip pat įsipareigoti pašalinti kliūtis, trukdančias šiai galimybei. „Pertvarka apima švietimo sistemos gebėjimo pasiekti visus besimokančius asmenis stiprinimą“ (Ruškus, 2020, p. 13).

Raudeliūnaitės ir Gudžinskienės (2022) nuomone, vaikai, turintys negalią, turi teisę ugdytis bendrojo ugdymo įstaigoje, kaip ir kiti vaikai, bei gauti kokybišką ugdymą. Tačiau autorių atliktas tyrimas atskleidė, kad praktikoje pastebima nemažai trūkumų. Jų nuomonę patvirtina ir kiti mokslininkai (Ališauskas, Kaffemanienė, Melienė ir Miltenienė, 2011; Budrienė, 2003; Mariūnas ir Šešok, 2003). Ališauskas ir kt. (2011) pastebi, kad Lietuvoje švietimo politika tampa palanki vaikų, turinčių negalią, ugdymuisi bendrojo ugdymo įstaigose. Mokslininkų atlikto tyrimo statistiniai duomenys rodo šių mokinių formaliąją įtrauktį, kaip dominuojančią jų ugdymosi formą, kuri neatspindi ugdymo kokybės. Pasak Mariūno ir Šešok (2003), kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokinių įtraukimo į bendrąjį ugdymą didžiausia problema yra komunikavimas.

Budrienės (2003) praktika rodo, kad švietimo pagalbos specialistai formuoja mokytojų teigiamą požiūrį į mokinių, turinčių negalią, įtraukimą į ugdymą.

Anot Navickienės (2003), viena iš institucijų, galinčių padėti sėkmingam sutrikusios klausos mokinių įsitraukimui į visuomenės gyvenimą, yra bendrojo ugdymo mokykla. Autorė teigia, kad vis daugiau tėvų pageidauja, kad jų sutrikusios klausos vaikai būtų ugdomi bendrojo ugdymo mokyklose.

Apibendrinant galima teigti, kad sutrikusios klausos mokiniams Lietuvoje yra sudarytos sąlygos rinktis ugdymo įstaigos tipą (kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ar bendrojo ugdymo mokyklą). Vis tik, praktika rodo, kad bendrojo ugdymo mokyklos kurčiųjų įtraukčiai dar nėra pasiruošusios. Nors įstatymiškai kurtiesiems ir neprigirdintiesiems mokiniams sąlygos yra sudarytos ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose, praktikoje sudėtinga rasti mokyklose dirbančių gestų kalbos vertėjų, labai maža dalis mokytojų ir mokinio padėjėjų moka lietuvių gestų kalbą. Taip pat mokytojai, dirbantys su kurčiaisiais ir neprigirdinčiais mokiniais, fiziškai neturi galimybių padėti jiems suspėti ugdymo(si) proceso metu dirbti su klase, o mokinio padėjėjus turi ne visi mokiniai, kuriems jų pagalba reikalinga. Problema ta, kad klasėse mokosi įprastos raidos mokiniai ir kasmet vis didėjantis skaičius įvairių sutrikimų ar negalių turinčių mokinių. Ugdymo(si) procesas tampa chaotiškas, nukenčia ugdymo(si) kokybė.

1.7. Tėvų į(si)traukimas į ugdymą(si)

Chando, Young, Craig, Gunasekera ir Tong (2016) išskyrė 7 temas apie tai, ką išgyvena tėvai, auginantys klausos sutrikimų turinčius vaikus:

1. Mažėjanti kompetencija (kaltės jausmas dėl nesugebėjimo identifikuoti simptomų, bejėgiškumas ir neviltis, komplikacijų baimė, bejėgiškumas ir apleistumo jausmas).
2. Sutrikęs įprasto gyvenimo grafikas (miego kokybės nebuvimas, darbo derinimas su vaiko poreikiais).
3. Socialinė izoliacija (stigma, aplinkinių neigiamas vertinimas, nenoras suprasti).
4. Galima grėsmė bendrai vaiko raidai (vėluojanti raida, įgūdžių stoka ar jų nebuvimas, ugdymo(si) sunkumai).
5. Atsakomybės prisiėmimas (simptomų atpažinimas, bendradarbiavimas su vaiko gydytojais ir ugdytojais, apsauga nuo fizinių traumų, nenumatytų atvejų planavimas).
6. Paramos vertinimas (tėvai pripažįsta, kad jiems reikia poilsio ir jie yra priklausomi nuo bendruomenės).
7. Sveikatos ir ugdymo(si) puoselėjimas (patikėjimas gydymo ir ugdymo(si) sėkme).

Atsižvelgiant į minėtus tėvų išgyvenimus, tėvų įtraukimas į ugdymo procesą reikalauja daug žinių apie bendradarbiavimo pradžią ir tęstinumą. Kruger ir Michalek (2011) teigia, kad mokytojai, kaip profesionalai, turi tris skirtingas atsakomybės sritis: žinių perdavimą, normų komunikaciją ir terapinę funkciją. Kalbėti ir informuoti šeimas apie klausos sutrikimų turinčių mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius yra sudėtingas procesas. Ališauskas (2019) pateikė rekomendacijas apie vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių pateikimą tėvams ir kitiems ugdymo dalyviams. Autoriaus teigimu, pirmiausia reikia laiku ir tinkamai pateikti informaciją apie vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius. Ališausko (2019, 114 p.) nuomone, svarbiausi dalykai, padedantys šeimai prisitaikyti prie pasikeitusių aplinkybių yra „informacijos ir emocinės paramos poreikiai, specialistų bendravimo įgūdžiai, pasitikėjimas vaiko ir šeimos gebėjimais, paprasta ir tėvams suprantama kalba pateikiama informacija.“. Autorius suformulavo šiuos tėvų ir kitų ugdymo dalyvių informavimo apie vaiko ugdymosi poreikius svarbiausius akcentus:

- Ugdymo dalyvių (tėvų, mokinių, mokytojų) lūkesčių išmanymas.
- Pozityvumas. Čia akcentuojamos vaiko galios ir sunkumai. Pasak Ališausko, prioritetai teikiami pozityviai informacijai.
- Ugdymosi problemų akcentavimas. Autoriaus teigimu (2019, p.117), čia „dominuoti turėtų informacija ne apie negalią / sutrikimą, o apie vaiko ugdymosi situaciją, ugdymosi poreikius, jų lygį, pobūdį, tenkinimą, švietimo pagalbą ir kt.“.
- Empatiškumas.
- Kalbėtis su ugdymo dalyviais apie vaiką ir su vaiku, remiantis vaiko, tėvų, kitų ugdymo dalyvių pateikiama informacija.
- Tėvų įtraukimas, rėmimasis tėvų turima informacija ir patirtimi.
- Tėvams suprantama ir nežeidžianti terminija.
- Nuolatinė grįžtamoji informacija iš tėvų ir ugdytojų.
- Individualizuotas pranešimo pobūdis, atsižvelgiant į konkrečią situaciją, tėvų išsilavinimą, jų informuotumą, lūkesčius ir kt.
- Kalbėjimas apie problemą „esamuoju laiku“. Pasak Ališausko (2019, p.120), „nederėtų sieti dabartinių vertinimo rezultatų su tolimesne vaiko raida ir ugdymosi perspektyva“.
- Komentuoti ne vertinimo rezultatus, o pateikti jų analizę ir apibendrinimą.
- Ugdymo dalyvius įgalinančių rekomendacijų rengimas ir pateikimas. Autoriaus teigimu, rekomendacijos turi būti aktualios, sietos su individualiomis mokinio ugdymosi / bendravimo / elgesio sunkumų priežastimis ir individualizuotais jų įveikimo būdais. Rekomendacijos turėtų atsakyti į šiuos klausimus: „Kokius pažinimo procesus, gebėjimų

sritis, funkcijas ir pan. reikia ugdyti / lavinti?“, „Kokius sunkumus ir kaip įveikti?“, „Ko ir kaip siekti, ką ir kaip reikėtų daryti?“.

- Kiekviena rekomendacija turi būti parengta konkrečiam ugdymo dalyviui.
- Rekomendacijų aptarimas su tais ugdymo dalyviais, kuriam jos buvo parengtos.
- Vienam ugdymo dalyviui, autorius rekomenduoja sudaryti ne daugiau kaip 2–3 rekomendacijas, susijusias su nustatytomis prioritetinėmis problemomis ir jų sprendimu.

Pulatkhodjaeva (2023) teigia, kad logopedų, surdopedagogų, tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus, turinčius klausos negalią, yra vienas iš svarbių ikimokyklinio ugdymo įstaigos administracijos ir pedagogų uždavinių. Pasak autorės, atliekant tokį darbą reikia ne tik profesinio raštingumo, bet ir subtilumo, takto bei empatijos, nuoseklumo ir ryžto. Analizuojant ugdymo procesą, remiantis ugdymo dalyvių bendradarbiavimu su tėvais, susidaro palankios sąlygos formuoti vaikų, turinčių klausos negalią, žinioms, įgūdžiams ir gebėjimams. Pasak Matišonkienės (2003), išlavinti vaiko klausą yra aktyvus šeimos, mokytojų, logopedų ir vaikų bendradarbiavimas. Schmidt, Alasuutari (2023) teigia, kad pastaraisiais metais buvo pereita nuo tėvų partnerystės politikos idealų akcentavimo prie mokymosi aplinkos. Pasak Kruger, Michalek (2011), ugdymo procese nepakanka pedagoginio darbo ryšio apriboti mokytojo ir mokinio bendradarbiavimu. Tėvai turi būti įtraukti į nuolatinį mokytojo ir mokinio darbo ryšį. Pedagoginiai darbiniai ryšiai ir tėvų bendradarbiavimas turėtų būti pagrindinis mokytojų rengimo prioritetas.

Apie šeimos auklėjimo ir gebėjimo socializuoti vaikus bendraamžių aplinkoje tyrimą atliko Subanova (2023). Autorės nuomone, pedagoginės pagalbos rezultatas turėtų būti toks: tėvai pažįsta ir supranta vaiką, priima jį tokį, koks jis yra. O pedagoginis darbas su šeima susideda iš trijų blokų: ugdymo, konsultavimo ir korekcinio darbo. Klausos negalią turintys vaikai įtraukiami į įtraukųjį ugdymą atsižvelgiant į pedagogines sąlygas, specifines mokinių savybes, charakterio savybes, klausos sutrikimo laipsnį ir vaikų skaičių klasėje. Subanova (2023) teigia, kad visų pirma, reikia atsižvelgti į tai, kad nors mokiniai yra vienodo amžiaus, jie nėra panašūs. Mintį, kad vaikai ir jų poreikiai yra individualūs jau buvo paminėjęs Ališauskas (2019).

Vasiljevic-Prodanovic, Krneta ir Markov (2023) atliko tyrimą apie ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą vaiko raidos būklės požiūriu. Rezultatai parodė, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų suvokimas apie tėvų įsitraukimą į ikimokyklinio ugdymo veiklą skiriasi. Tėvai mano, kad ikimokyklinio ugdymo veikloje dalyvauja aktyviau, o pedagogai teigia pasigendantys tėvų noro į(si)traukti į ugdymo ir neformaliojo ugdymo procesą. Pedagogai taip pat pastebi, kad bendradarbiavimas su tipinės raidos vaikų tėvais yra geresnis. Tai yra, įprastos raidos vaikų tėvai daugiau į(si)traukia į įstaigos veiklas ir ugdymo procesą.

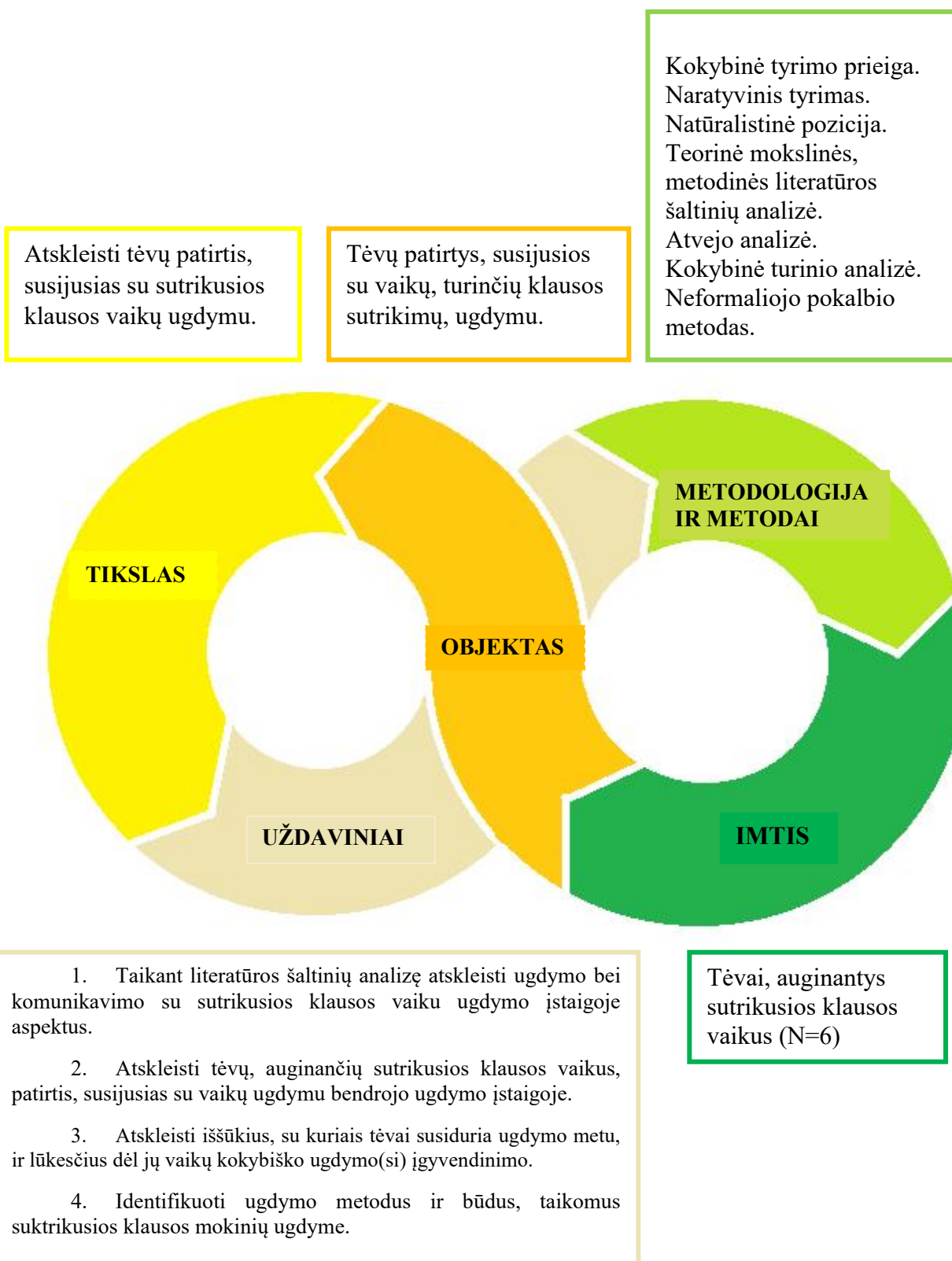
Pedagogai mano, kad tėvai, kurie neigia faktą, kad yra problema, rečiau kreipiasi pagalbos į ikimokyklinio ugdymo pedagogus. Vasiljevic-Prodanovic, Krneta ir Markov (2023) tyrimas atskleidė priežastis, dėl kurių netipinės raidos vaikų tėvai rečiau į(si)traukia į ugdymo procesą. Pasak autorių, minėti tėvai rečiau bendradarbiauja dėl: darbotvarkės; jaunesnio vaiko auginimo ir priežiūros; išgyvena liūdesį, depresiją; stokoja energijos.

Pulatkhodjaeva (2023) teigia, kad bendri ir grupiniai tėvų susirinkimai, paskaitos, „apskritojų stalo pokalbiai“, tėvų konferencijos, seminarai apie dalijimąsi patirtimi dirbant su vaikais, grupinės konsultacijos, atvirų durų dienos, vaikų darbų parodos, atostogos ir „ryto ratas“, tėvų dalyvavimas renginiuose ir jų organizavimas leidžia ugdymo dalyviams suprantamai supažindinti tėvus su darbo, susijusio su įvairiomis vaiko auklėjimo ir ugdymo sritimis, turiniu. Autorės nuomone, darbo su vaiku sunkumus geriau atskleisti individualiuose pokalbiuose su tėvais, o svarbiausia – parodyti, ką jie gali padaryti, kad šie sunkumai būtų įveikti. Pasak Pulatkhodjaevos (2023), vykdant darbą su klausos sutrikimų turinčių vaikų tėvais labai svarbus yra nuoseklumas, sistemingumas, atsižvelgimas į realias šeimų galimybes. Efektyvių rezultatų bus pasiekta, jei klausos sutrikimų turintys vaikai mokykliniam ugdymui bus ruošiami ikimokyklinio ugdymo įstaigose, ugdant jų klausą, kalbos supratimą ir vartojimą, juslinę raidą, pažintinius procesus, bendradarbiaujant su tėvais reguliariai. Autorė rekomenduoja nustatyti nuoseklumą tarp programos skyrių ir ugdomąją medžiagą ne tik išdėstyti, bet ją ir kartoti, kol bus įtvirtinta.

Apibendrinant mokslinės literatūros teorinę analizę galima teigti, kad organizuojant sutrikusios klausos mokinių ugdymą(si) būtina atsižvelgti į jų savitumus, turimus gebėjimus ir patiriamus ugdymo(si) sunkumus, tinkamai pritaikyti ugdymo turinį, techninės pagalbos priemones ir mokomąją medžiagą. Įtraukties proceso sėkmė sunkiai įsivaizduojama be komandinio mokytojų, tėvų ir švietimo pagalbos specialistų darbo. Efektyvių rezultatų galima pasiekti, jei klausos sutrikimų turintys vaikai mokykliniam ugdymui bus ruošiami ikimokyklinio ugdymo įstaigose, ugdant jų klausą, kalbos supratimą ir vartojimą, juslinę raidą, pažintinius procesus, bendradarbiaujant su tėvais, kurie geriausiai pažįsta savo vaiką, reguliariai. Pastebėta, kad sutrikusios klausos mokiniams Lietuvoje yra sudarytos sąlygos rinktis ugdymo įstaigos tipą (kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ar bendrojo ugdymo mokyklą). Vis tik, praktika rodo, kad bendrojo ugdymo mokyklos kurčiųjų įtraukčiai dar nėra pasiruošusios. Nors įstatymiškai kurtiesiems ir neprigirdintiesiems mokiniams sąlygos yra sudarytos ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose, praktikoje sudėtinga rasti mokyklose dirbančių gestų kalbos vertėjų, labai maža dalis mokytojų ir mokinio padėjėjų moka lietuvių gestų kalbą.

2. TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo dizainas

2.2. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo metodika. Tyrimas atliktas remiantis kokybiniais tyrimams keliamais reikalavimais, nes, pasak Luobikienės (2003), kokybiniai tyrimai leidžia giliau ir detaliau pažvelgti į tiriamą reiškinį, teikia galimybių tyrėjui suvokti situaciją taip, kaip ją konstruoja patys tyrimo dalyviai.

Naratyvinis tyrimas, Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017, p. 236) teigimu, reiškia, „kad nepasitikima jokių metodu, nes nesilaikoma nuostatos, jog kažkuris metodas gali būti privilegijuotas kaip geresnis už kitus“. „Naratyvas yra tyrimo refleksijos sandara, metodas, tyrimo objektas (fenomenas) ir metodologija kartu“ (Gudmundsdottir, 2001, cit. iš Žydžiūnaitės ir Sabaliausko, 2017).

Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas (2017) nurodo, kad naratyvo tyrimas yra besitęsiantis procesas. „Naratyvo metodas padeda demokratizuoti profesinius santykius ir pagilinti suvokimą apie socialinį teisingumą ir asmeninio apsisprendimo teisę“ (Milner, 2001, cit. iš Žydžiūnaitės ir Sabaliausko, 2017, p. 234).

Pasak McAlpine (2016a), natūralistinė pozicija, geriausiai atspindi naratyvinių tyrimų pagrindą. O Elliot (2005), Pinnegar ir Daynes (2007) teigia, kad čia pagrindinis dėmesys yra skiriamas išsamiam žmonių pasakojimų turinio aprašymui, išskiriant svarbias problemas. Taigi, duomenys yra šaltinis, leidžiantis paklausti: kokią patirtį patyrė šis asmuo? Ką jam ar jai reiškia šie išgyvenimai? Kokie veiksmai ir aspektai vertinami, pabrėžiami?

Analizuojant temą apie tėvų, auginančių klausos sutrikimų turinčius vaikus, patirtis ugdyje, akivaizdu, kad Lietuvoje šioje srityje jau daug pasiekta, tačiau vis dar iškyla ir nemažai sunkumų. Šiuo metu apie vaiko klausos sutrikimą tėvai dažniausiai sužino po atlikto klausos tyrimo naujagimystėje, tėvams suteikiama informacija apie sutrikimą, technines pagalbos galimybes, komunikavimo su vaiku ir ugdymo būdus, metodus, svarbą, institucijas, kur teikiama pagalba. Siekiant išsiaiškinti kiek praktikoje šeimoms yra suteikiama realios pagalbos jų vaikų ugdyje, tyrime buvo pasirinkti tokie duomenų rinkimo metodai: mokslinės ir metodinės literatūros analizė, atvejo analizė bei neformaliojo pokalbio metodas. Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017) nuomone, naratyvinio tyrimo istorijos renkamos tyrėjui neformaliai kalbantis su tyrimo dalyviais. Neformalus pokalbis, kaip kokybinių duomenų rinkimo metodo, taikymas grindžiamas prielaida, kad prasminga žinoti informantų požiūrius, vertinimus, nuomones, įsitikinimus, juo siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamu klausimu, kurias jie išsako savo žodžiais (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008). Pasirinktas neformalusis pokalbis, kuris atliekamas remiantis iš anksto apgalvotu planu, numatant įžanginį ir

papildančiuosius klausimus. Neformalusis pokalbis pasirinktas tiesiogiai vietos prasme, vienoje fizinėje vietoje nesinaudojant jokiais komunikacinėmis technologijomis. Informantų buvo prašoma papasakoti apie savo patirtis, gimus sutrikusios klausos vaikui. Buvo pateikti papildantys klausimai, kurie neformaliuosius pokalbius priartintų prie sutrikusios klausos mokinių ugdymo temos:

- Girdinčiųjų ar sutrikusios klausos asmenų grupei priskirate save ir savo vaiką/us?
- Kokius išskirate savo vaiko/ų savitumus, gebėjimus ir sunkumus ugdyme?
- Kokios Jūsų patirtys buvo vaikui/ams pradėjus lankyti ugdymo įstaigą/as?
- Su kokiais iššūkiais susidūrėte ugdymo procese ir kokie Jūsų lūkesčiai?

Tyrimo organizavimas. Tyrimas atliktas prieš tai suderinus su Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrija „Pagava“. Tyrimas atliktas bendrijos „Pagava“ organizuotoje ir vykdytoje kasmetinėje vasaros poilsio stovykloje „Bėgant iš tylos pasaulio“ šeimoms, auginančioms vaikus, turinčius klausos sutrikimų 2023 m. liepos mėn. Neformalieji pokalbiai buvo imami iš tyrime sutikusių dalyvauti informantų iš anksto suderinus susitikimo vietą, laiką, aptarus tikslą. Buvo taikyta tikslinė patogioji atranka. Tėvų rašytiniuose pasakojimuose padarytos klaidos nebuvo taisomos.

Tyrimo dalyvių charakteristikos. Tyrime iš šešių dalyvavusių šeimų atstovų, buvo 4 motinos ir 2 tėvai. 4 šeimų tėvai yra girdintieji, 1 šeimos vienas iš tėvų neprigirdintysis ir dar 1 šeimos – abu kurtieji. Trumpi kiekvienos šeimos atstovų pristatymai:

I šeima. Abu tėvai kurtieji. Tyrime dalyvavo mama. Šeima augina tris vaikus, turinčius labai žymų klausos sutrikimą. Visi nešioja klausos aparatus. Šeima gyvena didmiestyje. Vaikai mokosi bendrojo ugdymo mokyklose.

II šeima. Abu tėvai girdintieji. Tyrime dalyvavo mama. Šeima augina du vaikus. Jaunesnioji dukra turi II laipsnio neprigirdėjimą. Nešioja klausos aparatus. Šeima gyvena didmiestyje. Vaikas lanko bendrojo ugdymo mokyklą.

III šeima. Abu tėvai girdintieji. Tyrime dalyvavo tėtis. Šeima augina du vaikus. Jaunesnysis sūnus yra kurčiasis. Jam implantuoti abiejų ausų kochleariniai implantai. Šeima gyvena didmiestyje. Vaikas lanko bendrojo ugdymo mokyklą.

IV šeima. Abu tėvai girdintieji. Tyrime dalyvavo tėtis. Šeima augina du vaikus. Abu vaikai kurtieji. Abiems yra atliktos abiejų ausų kochlearinių implantų operacijos. Sūnus mokosi kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centre. Dukra – bendrojo ugdymo mokykloje.

V šeima. Mama neprigirdinti, tėtis girdintysis. Tyrime dalyvavo mama. Šeima augina vieną vaiką. Dukra turi vidutinį klausos sutrikimą. Mokosi bendrojo ugdymo mokykloje.

VI šeima. Abu tėvai girdintieji. Tyrime dalyvavo mama. Šeima augina vieną vaiką. Dukra turi II laipsnio neprigirdėjimą. Mokosi bendrojo ugdymo mokykloje.

2.3. Tyrimo etika

Atliekant kokybinį tyrimą buvo laikomasi šių tyrimo etikos principų:

- pagarbos asmeniui;
- laisvanoriškumo;
- tyrimo dalyvių privatumo;
- anonimiškumo.

Visa gauta informacija laikoma konfidencialia (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

3.ŠEIMŲ, AUGINANČIŲ SUTRIKUSIOS KLAUSOS VAIKUS, PATIRTYS APIE UGDYMO SITUACIJĄ LIETUVOJE

3.1. Šeimos narių identiteto patirčių analizė

Tyrime dalyvavo tiek girdintys tėvai, tiek turintys klausos sutrikimų. Siekiant atskleisti šeimų patirtis apie savęs ir vaikų identitetą, neformaliojo pokalbio metu buvo prašoma atskleisti savęs ir savo vaiko/ų priskyrimą tam tikrai grupei pagal jos specifinius požymius. Šiuo atveju – girdinčiųjų ir sutrikusios klausos asmenų grupėms. Tyrimo duomenys pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Šeimos narių identiteto analizė (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Šeimos narių identitetas	Asmens savęs ar kito asmens priskyrimas tam tikrai grupei pagal jos specifinius požymius	<u>I šeima.</u> <Esu kurčioji. Ir vyras kurčias.>. <Nejaugi esu vienintelė šioje žemėje su klausos negalia?>. <Šiuo metu esu studentė, turinti tris vaikus, turinčius labai žymų klausos sutrikimą.>. <Gestų kalba suteikė man gyvybę ir ji yra turtingo kultūros paveldo centre.>. <Kurti vaikai – pasididžiavimo ir patvirtinimo šaltinis.>. <Jie turi dvikultūrinį gyvenimą - kurčiųjų ir girdinčiųjų.>. <...apie kurčiųjų kultūrą, kuri ...>. <Tai tėvų, turinčių klausos negalią vaikus, ...>.
		<u>II šeima.</u> <Aš ir dukryčių tėtis neturime klausos sutrikimų.>. <Vyresnioji dukra girdinti.>. <...gimė dukra ankstukė.>. <...dukra gali neprigirdėti.>.
		<u>III šeima.</u> <Mes girdintieji. Šeimoje kurčias tik jaunėlis.>. <Sūnus tikrai buvo kurčias.>.
		<u>IV šeima.</u> <... nes nieko giminėje nebuvo kurčio. Nei aš, nei vyras, nei mūsų tėvai.>. <Abu kurti.>. <...jis buvo kurčias.>. <...ir ji kurčia...>. <...girdinčių tėvų...>. <...abu kurti vaikai.>.
		<u>V šeima.</u> <Esu neprigirdinti. Vyras klausos negalios neturi.>. <Turiu labai žymų klausos sutrikimą.>. <Ji turi vidutinį klausos sutrikimą.>. <...neprigirdinti dukra...>.
		<u>VI šeima.</u> <... su vyru abu neturime klausos sutrikimų.>. <...neprigirdinčią dukrytę.>.
	Tėvų sprendimas dėl vaiko priskyrimo tam tikrai grupei	<u>I šeima.</u> <Buvau auklėjama kaip girdinčiojo ir kalbančio pasaulio narys iki septynerių metų.>. <...buvo reikalaujama bendrauti tik su girdinčiais vyresniais giminaičiais.>. <... taip iki keturiasdešimt metų su juo bendraudavau...>.
Artimos aplinkos priėmimas	Artimos aplinkos priėmimas	<u>I šeima.</u> <Jis mane besąlygiškai mylėjo ir priėmė mane tokią, kokia esu.>. <Esu dėkinga likimui, kad dievulis davė tris puikius vaikus.>. <Paskui susitaikiau, numečiau baimės ir nerimo kiautą.>. < Kurti vaikai – pasididžiavimo ir patvirtinimo

		šaltinis.>. <Matau juose didžiulius plusus.>. <Motinos meilė, tikėjimas, malda tikrai daro stebuklus.>.
Tėvų sprendimas dėl ugdymo įstaigos ir ugdymo teikimo parinkimo	<u>I šeima.</u>	<Atsisakiau specialių ugdymo poreikių. Džiaugiuosi, kad išleidau vaikus į normalų darželį, ...>.
	<u>II šeima.</u>	<... į progimnazijos priešmokyklinę grupę.>.
	<u>III šeima.</u>	<Sūnus lankė tą patį darželį kaip ir dukra. Girdinčių vaikų.>. <Išleidom į girdinčių mokyklą.>.
	<u>IV šeima.</u>	<Bet geriam jo pasirinkimą mokytis ten.>. <...sūnus mokosi Panevėžį kurčiųjų mokykloje.>. <... dukra normalioje mokykloje.>.
	<u>V šeima.</u>	<Mokosi bendrojo lavinimo mokykloje.>.
	<u>VI šeima.</u>	<...mokysis progimnazijoje...>.

Gauti duomenys rodo, kad I šeimoje visi 5 nariai yra sutrikusios klausos asmenys. Abu tėvai kurtieji, auginantys 3 vaikus, turinčius labai žymų klausos sutrikimą. Šios šeimos mama nuo gimimo buvo kurčioji, tačiau jos tėtis buvo nusprendęs ją priskirti girdinčiųjų asmenų grupei ir mokė ją bendrauti žodine lietuvių kalba. Šeimoje kurčiųjų asmenų grupei ją priskyrė mama. Turėdama tokią patirtį, minėta mama savo 3 sutrikusios klausos vaikus išleido ugdytis į bendrojo ugdymo įstaigą.

II šeimoje abu tėvai girdintieji, auginantys 2 vaikus. Vienas iš vaikų girdintysis, kitas – sutrikusios klausos. Tėvai dukrai mokymuisi parinko bendrojo ugdymo įstaigą.

III šeimoje abu tėvai girdintieji, auginantys 2 vaikus. Vyresnysis vaikas girdintysis, jaunesnysis – kurčiasis. Tėvai kurčiąjį sūnų išleido ugdytis į bendrojo ugdymo įstaigą.

IV šeimoje abu tėvai girdintieji. Šeima augina du vaikus. Abu vaikai kurtieji. Sūnui kurtumas buvo nustatytas pradėjus lankyti ikimokyklinę bendrojo ugdymo įstaigą. Tėvai atsižvelgė į vaiko norą ugdytis kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centre. Dukra ugdoma bendrojo ugdymo mokykloje.

V šeimoje mama, turinti klausos sutrikimą, o tėtis girdintysis. Šeima augina vieną vaiką. Dukra turi vidutinį klausos sutrikimą ir mokosi bendrojo ugdymo mokykloje.

VI šeimoje abu tėvai girdintieji. Šeima augina vieną vaiką. Dukra turi II laipsnio neprigirdėjimą ir mokosi bendrojo ugdymo mokykloje.

3.2. Sutrikusios klausos vaikų sveikatos analizė

Iš gautų tėvų pasakojimų buvo gauti duomenys apie jų vaikų sveikatą. Rezultatai pateikti 3 lentelėje. Kategorijoje „Duomenys apie vaikų sveikatą“ išskirtos 5 subkategorijos.

3 lentelė. Duomenys apie vaikų sveikatą (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Duomenys apie vaikų sveikatą	Klausos patikrinimas	<u>II šeima.</u> <Klausa po gimimo nebuvo patikrinta...>.
		<u>III šeima.</u> <Padarė tyrimus.>.
		<u>IV šeima.</u> <...po tyrimo pasakė,...>.
		<u>VI šeima.</u> <...nusiuntė atlikti klausos tyrimo...>. <...padarė pakartotiną tyrimą ir nustatė...>.
	Klausos sutrikimai	<u>I šeima.</u> <Esu kurčioji. Ir vyras kurčias.>. <...tris vaikus, turinčius labai žymų klausos sutrikimą.>.
		<u>II šeima.</u> <Antro laipsnio neprigirdėjimas.>.
		<u>III šeima.</u> <...buvo kurčias.>.
		<u>IV šeima.</u> <Abu kurti.>. <...jis buvo kurčias.>. <...ir ji kurčia...>. <...abu kurti vaikai.>.
		<u>V šeima.</u> <...neprigirdinti.>. <...labai žymų klausos sutrikimą.>. <...vidutinį klausos sutrikimą.>.
		<u>VI šeima.</u> <...gimė girdinti.>. <...nustatė II laipsnio neprigirdėjimą.>.
	Neišnešiotumas	<u>II šeima.</u> <...gimė dukra ankstukė.>.
		<u>II šeima.</u> <...turi kompensuotą vidinę hidrocefaliją.>. <Hidrocefaliją pavyko kompensuoti.>.
	Hidrocefalija	
	Meningitas	<u>VI šeima.</u> <Po persirgto meningito komplikacijų...>.

Gauti duomenys rodo, kad II šeimos vaikui klausa po gimimo nebuvo patikrinta, nors dukra gimė anksčiau laiko, todėl buvo klausos sutrikimo rizika. Tikėtina, kad daugiau dėmesio buvo skirta hidrocefalijos stebėjimui ir gydymui.

III, IV ir V šeimų vaikams klausa patikrinta naujagimystės laiku. VI šeimos vaikui klausa sutriko po persirgto meningito komplikacijų. I šeima duomenų apie klausos sutrikimo patikrinimą ir priežastis, kurios lėmė vaikų klausos sutrikimą, nepaminėjo.

Šeimos nurodė vaikų sveikatos duomenis apie jų vaikų klausos sutrikimus. I šeimoje visi 3 vaikai turi labai žymų klausos sutrikimą. II ir VI šeimos nurodo II laipsnio neprigirdėjimą, tai reiškia, kad vaikai turi vidutinį arba žymų klausos sutrikimą. II laipsnio neprigirdėjimo laipsnis 50-70 dB, vidutinio klausos sutrikimo laipsnis 41-55 dB, o žymaus klausos sutrikimo – 56-70 dB. III ir IV šeimų vaikai turi kurtumą, o V šeimos – vidutinį klausos sutrikimą.

I šir V šeimos nurodo ir savo klausos sutrikimus. I šeimoje abu tėvai kurtieji, o V šeimos mama turi labai žymų klausos sutrikimą.

3.3. Socialinės aplinkos analizė

4 lentelėje pateikiama informacija apie tėvų patirtis, susijusias su socialine sutrikusios klausos vaikų aplinka.

4 lentelė. Duomenys apie socialinę aplinką (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Socialinė aplinka	Šeima	<u>I šeima.</u> <Augau girdinčiųjų šeimoje, Kauno mieste.>. <Turėjau dvi vyresnes seses. Buvau jauniausias vaikas šeimoje.>. <Auginame tris nuostabius vaikučius.>.
		<u>II šeima.</u> < Turėjome dukrytę. Po 2 metų mums gimė dukra...>.
		<u>III šeima.</u> <Jau turėjome dukrą. Sūnus jaunesnis 4 m.>.
		<u>IV šeima.</u> <Turim du vaikus.>.
		<u>V šeima.</u> <Mane mama augino viena.>. <Su vyru auginame vaikutį....>.
		<u>VI šeima.</u> <Auginame ... dukrytę.>.
	Vietovė.	<u>I šeima.</u> <...gyvename Kauno mieste.>.
		<u>II šeima.</u> <...Šiauliuose..>.
		<u>III šeima.</u> <...gyvename Vilniuje.>.
		<u>IV šeima.</u> <Mes gyvenam Šiauliuose.>.
		<u>V šeima.</u> <...Vilniuje.>.
		<...Pati užaugau Panevėžio rajone...>.
		<u>VI šeima.</u> <...gyvename Vilniuje.>.
	Draugai	<u>I šeima.</u> <Visi kiemo vaikai turėjo draugų, o aš nemokėjau susidraugauti.>. <... susiradau draugų, ...>.
		<u>III šeima.</u> <...draugų vaikas turėjo.>.
		<u>V šeima</u> <... draugų visada turėjau...>.
	Finansinis saugumas	<u>II šeima.</u> <...atėjo laikas man grįžti į darbą.>.
		<u>V šeima.</u> <Mane mama augino viena.>. <... nes mama neturėjo pinigų antram aparatui.>.

Visos informantų šeimos yra pilnos ir tėvai vaikus augina kartu. I ir V šeimų mamos nurodo ir savo šeimas, kuriose užaugo. I šeimos mama augo pilnoje šeimoje, o V – mama šalia neturėjo tėčio, ją augino jos mama.

I šeima gyvena Kauno mieste. II ir IV šeimos gyvena Šiauliuose. III, V ir VI šeimos – Vilniuje. V šeimos mama užaugo Panevėžio rajone. II ir V šeimos paminėjo finansinius sunkumus, kurie V šeimos mamai buvo kliūtimi gauti reikalingą techninę pagalbą ir įsigyti antrą klausos aparatą, o II šeimos mamai teko grįžti į darbą.

Apie socialinį draugų ratą užsimina tik 3 informantai. I ir V šeimų mamos, pasakodamos apie savo vaikystes. III šeimos tėtis nurodo, kad jų vaikas draugų visada turėjo.

3.4. Techninė pagalba sutrikusios klausos vaikams

Tyrime visos šeimos nurodo, kokią techninę pagalbą gauna jų sutrikusios klausos vaikai. Duomenys pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė. Techninė pagalba sutrikusios klausos vaikams (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Techninė pagalba sutrikusios klausos vaikams	Klausos aparatai.	<u>I šeima.</u> <Visi vaikai nešioja klausos aparatus...>. <Jiems taip gera išgirsti gamtos garsus, žmonių balsus ar mašinos skleidžiamus garsus ir t.t.>.
		<u>II šeima.</u> <Dukrytei buvo reikalingi klausos aparatai.>. <...kodėl nešioja „ausines“ (taip klausos aparatus pavadino grupės draugai).>.
		<u>V šeima.</u> <Nuo vaikystės nešioju klausos aparatus.>. <Nešioja klausos aparatus.>.
		<u>VI šeima.</u> <...klausos aparatus.>.
	Kochleariniai implantai.	<u>III šeima.</u> <Sūnus turėjo pirmą implantą 4 m. Antras implantas buvo įdėtas 4,5 m. O dukrai kurtumą nustatė po gimimo, todėl implantavo abu implantus iki 1 m.>.
		<u>IV šeima.</u> <Abu nešioja kochlerinius implantus.>.

Iš pateiktų duomenų, matome, kad I, II, V ir VI vaikams, turintiems klausos vidutinį, žymų ir labai žymų klausos sutrikimą, yra paskirti klausos aparatai, o III ir IV šeimų kurtiesiems vaikams – kochleariniai implantai. Galima teigti, kad visi sutrikusios klausos vaikai turi prieinamumą prie techninės pagalbos, todėl jiems yra užtikrinama galimybė rinktis mokytis tiek žodine lietuvių, tiek lietuvių gestų kalbomis.

3.5. Tėvų patirčių analizė apie įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą

Tyrimo duomenys apie tėvų patirtis, susijusias su įtraukiojo ugdymo įgyvendinimu Lietuvos ugdymo įstaigose, pateikti 6 lentelėje. Būtina paminėti, kad tyrimas buvo atliktas 2023 m. liepos mėnesį ir tyrime dalyvavę tėvai augino vaikus jau lankančius ugdymo įstaigas. Tad galima teigti, kad duomenys atspindi galimybes pasiruošti įtraukiajam ugdymui iki privalomo įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo Lietuvos ugdymo įstaigose.

6 lentelė. Duomenys apie įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas ugdymo įstaigose	Sutrikusios klausos mokinių priėmimas bendrojo ugdymo įstaigoje	<u>I šeima.</u> <Į darželį nebuvo visai sunku pakliūti. Noriai ir šiltai juos priėmė.>. <Tačiau į gimnaziją buvo labai sunku pakliūti dėl mano vaikų klausos.>. <Administracija nenorėjo priimti ir laikėsi nuomonės, kad kurčiųjų mokinių apgyvendinimas klasėse kartu su girdinčiais bendraamžiais dažnai gali būti nepalankus jų socialiniam ir akademiniam vystymuisi.>. <Kurčiojo vaiko įtraukimas į bendrojo lavinimo mokyklą buvo sudėtingas, prieštaringas ir ginčytinas klausimas.>. <u>II šeima.</u> <Darželis jau buvo priėmęs dukrytę. Bet po pirmos dienos apsilankymo,... rekomendavo ją išvesti į specialią mokyklą.>. <Auklėtoja nebijojo dirbti su mano dukra.>. <...atsižvelgia į jos sveikatos sutrikimus (ne tik klausos)>. <Vaikai natūraliai priėmė informaciją. Jie draugiški, padeda dukrai iki šiol.>. <u>III šeima.</u> <...jis yra mėgstamas draugų, mokytojų.>. <u>VI šeima</u> <Sunkiau buvo darželiui prisitaikyti. Juk priėmė girdintį vaiką, o dabar reikės mokyti neprigirdintį.>. <...pasakė, kad mano dukra tikrai gali mokytis šiame darželyje.>.
	Mokinių skirtymas į mėgstamus ir nemėgstamus	<u>II šeima.</u> <Su sunkumais susidūrėme priešmokyklinėje grupėje ...labai išskyrė vaikus. Mano dukra pateko tarp tų „nemėgstamų“.>.
	Mokytojų patyčios prieš vaikus	<u>II šeima.</u> <...auklėtojos jai sakė, kad ji turi būti ne čia, kad čia mokomi tik protingi vaikai. ...buvo pasakyta, kad jeigu ji pasiskųs mamai, tai ji bus skundų puodas.>.
	Mokytojų pasyvumas, patyčių nestabdymas	<u>II šeima.</u> <...grupės draugai pradėjo iš jos tyčiotis, netgi mušti. Auklėtojos jų nestabdė.>.
	Mokinių skatinimas tobulėti	<u>II Šeima.</u> <Mokytojas ... pasiūlė dalyvauti skaitovų respublikiniame konkurse.>. <u>V šeima.</u> <...vis tiek jai leidžia vaidinti vaidmenis...>.
	Ugdymo įstaiga, kurioje ugdomi klausos sutrikimų turintys mokiniai	<u>I šeima.</u> <Kauno neprigirdinčiųjų mokykloje 1987.>. <Kauno neprigirdinčiųjų mokykloje...>. <... normalų darželį...>. <...vaikai mokosi normalioje aplinkoje...>. <Kauno gimnaziją...>. <PPT...>.

		<u>II šeima.</u> <... į specialią mokyklą.>. <Darželis jau buvo priėmęs dukrytę.>. <... į progimnazijos priešmokyklinę grupę.>. <...PPT pas surdopedagogą.>. <...raidos centre pas logopedą...>.
		<u>III šeima.</u> <Sūnus lankė tą patį darželį kaip ir dukra. Girdinčių vaikų.>. <Mokykloje...>. <...švietimo ppt...>.
		<u>IV šeima.</u> <...mokosi Panevėžį kurčiųjų mokykloje.>. <... normalioje mokykloje.>.
		<u>V šeima.</u> <...darželyje...>. <Tiek darželyje...>. <Mokosi bendrojo lavinimo mokykloje.>. <...tiek mokykloje...>. <...nors PPT sakė,...>.
		<u>VI šeima.</u> <...į Vilniaus kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centrą.>. <...darželiui...>. <...mokysis progimnazijoje...>.
Specialistų, reikalingų teikti paslaugas mokiniams, turintiems klausos sutrikimų, trūkumas		<u>I šeima.</u> <... gestų kalbos vertėjais, kurių šiuo metu labai trūksta.>. <... kad suteiktų jiems logopedinę pagalbą, bet...>.
		<u>III šeima.</u> <...mokykloje nebuvo logopedo.>. <...direktorius sakė, kad neranda norinčio dirbti logopedo.>.
		<u>V šeima.</u> <Pati logopedo pagalbos iš vis negavau.>. <...nes mokykloje logopedė ją pasiima tik du kartus per savaitę, nors PPT sakė, kad reikia 4.>.
Šeimos žinios apie įtraukųjį ugdymą		<u>I šeima.</u> <Žinojau, kad įtraukimas yra teisė, ne privilegija.>.

Gauti tyrimo duomenys rodo, kad dar iki privalomo įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo švietimo sistemoje tėvai su bendrojo ugdymo įstaigomis turėjo įvairios patirties. I ir II šeimos susidūrė su bendrojo ugdymo administracijos atstovų nenoru priimti sutrikusios klausos vaikus į bendrojo ugdymo įstaigas (I šeima – su bendrojo ugdymo mokyklos administracijos nenoru, o II šeima – su ikimokyklinio ugdymo įstaigos administracijos nenoru). I, II, III ir VI šeimos nurodo, kad vaikai buvo noriai priimti ir su jais mokytojai nebijojo dirbti, taip pat sutrikusios klausos vaikus noriai priėmė bendraamžiai ir jiems padėjo prisitaikyti prie aplinkos. II ir V šeimos teigia, kad mokytojai skatino sutrikusios klausos vaikus tobulėti. I šeimos mama nurodo, kad įtrauktis yra teisė, o ne privilegija.

Su mokytojų patyčiomis sutrikusios klausos vaiko atžvilgiu susidūrė II šeima. Pasak informantės, mokytoja taip pat nestabdė ir bendraamžių vaikų patyčių, parodė, kurie vaikai jai patinka, o kurie ne.

Tyrimo I, III ir V šeimų informantų manymu, kad sunkumai, su kuriais susiduria įtraukusis ugdymas yra specialistų, reikalingų teikti švietimo pagalbos paslaugas mokiniams, turintiems klausos sutrikimų, trūkumas.

Tyrime dalyvavę tėvai nurodo ugdymo įstaigas, kuriose ugdomi sutrikusios klausos vaikai: specialiosios mokyklos kurtiesiems ir neprigirdintiesiems vaikams, bendrojo ugdymo mokyklos, ikimokyklinės ugdymo įstaigos. Paminėtos ir pedagoginės psichologinės tarnybos bei ankstyvojo amžiaus raidos centrai, į kuriuos tėvai kreipėsi dėl negalios nustatymo.

3.6. Sutrikusios klausos mokinių komunikacijos galimybių ir sunkumų analizė

Tyrimo duomenys apie sutrikusios klausos mokinių komunikacijos galimybes ir sunkumus pateikti 7 lentelėje.

7 lentelė. Duomenys apie komunikacijos galimybes ir sunkumus (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Komunikacijos sunkumai ir galimybės	Sunkumai: Pašnekovo lūpų artikuliacija	<u>I šeima.</u> <Jų įvairios lūpų artikuliacijos, iš vieno lengviau skaityti iš lūpų, iš kitų buvo labai sunku įskaityti,...>. <Iš jo buvo tada labai sunku skaityti metų metais...>. <...kad gaudavau iš jo beveik pusę informacijos. Tiesiog nesupratau, ką sako.>. <Man tai buvo sunkiai suprantama, kai yra neaiški lūpų artikuliacija.>. <Nedaug mokytojų, kurių artikuliacija lūpomis buvo aiški, tad ne visuomet pavykdavo susišnekėti.>. <Sūnui buvo sunkiau su... mokytojomis, kurių lūpų artikuliacija labai prasta.>.
	Apsimestinis elgesys	<u>I šeima.</u> <Visada linktelėdavau galvą, kad suprantu.>.
	Žodinės lietuvių kalbos įgūdžių nepakankamumas	<u>I šeima.</u> <Trūko kalbėjimo įgūdžių.>.
	Vienišumas	<u>I šeima.</u> <..., o aš nemokėjau susidraugauti.>. <Dažnai buvau nustumta į šalį, ...>.
	Uždarumas	<u>II šeima.</u> <...dukra tapdavo vis uždaresnė,...>.
	Miego sutrikimai	<u>II šeima.</u> <...blogiau miegodavo...>.
	Apetito praradimas	<u>II šeima.</u> <...blogiau...ir valgydavo.>.
	Pilvo skausmai	<u>II šeima.</u> <Prasidėjo pilvo skausmai,...>.
	Nenoras eiti į ugdymo įstaigą	<u>I šeima.</u> <... dingo jo motyvacija ar noras eiti į matematikos ar anglų kalbos pamokas ar konsultacijas.>. <u>II šeima</u> <...nenoras eiti į darželį.>.
	Noras keisti ugdymo įstaigą	<u>II šeima.</u> <Po 3 mėn. dukra pati paprašė ją išvesti į kitą darželį.>.
	Informacijos kartojimas kelis kartus	<u>V šeima.</u> <...norėdamas man ką nors pasakyti, turi pakartoti kelis kartus.>.
	Bendraujant reikia garsiau kalbėti	<u>VI šeima.</u> <... ją reikia vis garsiau kviesti vardu, ...>.

	Negirdi tam tikrų garsų	<u>VI šeima.</u> <...neberegauoja į kai kuriuos garsus.>.
	Galimybės: Lietuvių gestų kalba	<u>I šeima.</u> <Atradau naują kalbą – gestų kalbą.>. <Su jais galiu bendrauti savo gimtąja kalba, nereikės skaityti iš lūpų.>.
	Informacijos supratimas	<u>I šeima.</u> <Mano smegenys pradėjo „dirbti“, daugiau ėmiau suprasti.>.
	Žodinė lietuvių kalba	<u>III šeima.</u> <...su juo susikalbėdavome.>. <u>IV šeima.</u> <...bendrauja lietuvių kalba.>.
	Dvikalbystė	<u>I šeima.</u> <Tačiau jo dėka išmokau kalbėti ir skaityti iš žmonių lūpų. Tai praverė mano gyvenime.>. <Jie puikiai moka gestų kalbą ir dar yra mokomi remiantys oraliniu metodu. ..., dėl to jiems buvo lengviau adaptuotis girdinčiųjų aplinkoje.>. <u>III šeima.</u> <Jis susikalbėdavo kažkiek žodžiais ir kažkiek savo sugalvotais gestais.>. <u>IV šeima.</u> <...mes su juo kalbam šiek tiek gestų ir šiek tiek lietuvių kalba.>.
	Žodinės kalbos mokėjimo būtinumas dėl savarankiškumo	<u>I šeima.</u> <...jie tikrai neišmoks gerai kalbėti, o gyvenime to prireiks, nes jie visą gyvenimą nebus visada su gestų kalbos vertėjais,...>. <Iki septynerių metų mano smegenys skendo „tamsoje“.>.

Tyrimo dalyvavę I, II, V ir VI šeimų tėvų atstovai nurodo, kad sutrikusios klausos mokiniai susiduria su komunikacijos sunkumais. I šeimos mama paminėjo sudėtingą skaitymą iš lūpų dėl kalbančiojo neaiškos lūpų artikuliacijos. Dėl žodinės kalbos įgūdžių nepakankamumo iškilo tokios problemos, kaip apsimestinis elgesys (vaikas nesupratęs kalbančiojo, apsimėdavo, kad viską suprato), vienatvė (bendraamžių nenoras bendrauti). II šeimos informanto patirtis atskleidė kitas komunikacijos sunkumų pasekmes. Mama teigia, kad priešmokykliniame amžiuje dukra patyrė uždarumą, miego sutrikimus, apetito praradimą, pilvo skausmus, nenorą eiti į ugdymo įstaigą ir net, galiausiai, keisti ugdymo įstaigą. Apie nenorą eiti į tam tikrų mokomųjų dalykų pamokas buvo pasisakiusi ir I šeima. V šeimos tėvas nurodė, kad sutrikusios klausos vaiko žodinė kalba yra neaiški, todėl vaikas priverstas tą pačią informaciją kartoti kelis kartus, kol būna suprastas. Pasak VI šeimos atstovo, jo vaikas negirdi tam tikrų garsų ir jį reikia vardu kviesti vis garsiau.

Nepaisant komunikacijos sunkumų, su kuriais susiduria sutrikusios klausos vaikai, tėvai nurodo ir galimybes. I šeimos mama pradėjusi mokytis Kauno kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokykloje išmoko lietuvių gestų kalbą, kuri jai suteikė galimybę suprasti gaunamą informaciją iš aplinkinių. Minima mama nurodo ir dvikalbystės (gebėjimo bendrauti lietuvių žodine kalba ir

lietuvių gestų kalba) būtinumą dėl savarankiškumo girdinčiųjų aplinkoje. Apie dvikalbystę, kaip komunikavimo priemonę, pasisakė ir III bei IV šeimos, kurios augina kurčiuosius vaikus.

3.7. Sutrikusios klausos mokinių gebėjimai ir sunkumai

Tyrime dalyvavusių tėvų patirčių duomenys, susiję su jų sutrikusios klausos vaikų gebėjimais ir sunkumais ugdymosi procese, pateikti į 8 lentelę.

8 lentelė. Duomenys apie sutrikusios klausos mokinių gebėjimus ir sunkumus (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Klausos sutrikimų turinčių mokinių gebėjimai ir sunkumai	Gebėjimai: Gebėjimas bendrauti žodine ir rašytine lietuvių kalba	<u>I šeima.</u> <...juk jie moka kalbėti, rašyti, skaičiuoti...>.
		<u>II šeima.</u> <...yra tokia pat žingeidi, smalsi ir gebanti išreikšti savo norus mergaitė, kaip ir kiti šios grupės vaikai.>.
		<u>III šeima.</u> <...su laiku sunus išmoko kalbėti...>.
		<u>IV šeima.</u> <...jos kalba pakankama>.
	Gebėjimas bendrauti lietuvių gestų kalba ir skaityti iš lūpų	<u>I šeima.</u> <Jie puikiai moka gestų kalbą ir dar yra mokomi remiantys oraliniu metodu.>.
	Mokinio gebėjimai atitinka siejamus su amžiumi ir ugdymo tarpsniui būdingus pasiekimus	<u>I šeima.</u> <Visi mano vaikai nuo pirmos klasės mokosi kaip ir kiti sveikieji vaikai, jiems nereikalinga nei adaptuota, nei modifikuota programa.>. <Dabar visi gerai mokosi...>.
		<u>II šeima.</u> <...jos gabumai jai leidžia lankyti bendrojo ugdymo įstaigą.>. <...mokosi gerai.>.
	Matematiniai gebėjimai	<u>I šeima.</u> <Jis turi tvirtų matematinių žinių...>.
		<u>II šeima.</u> <...dar geriau atlieka mintino skaičiavimo veiksmus peržiangiant dešimtį>.
		<u>IV šeima.</u> <...matematika visai gerai sekasi.>.
	Skaitymo gebėjimai	<u>II šeima.</u> <...geriau sekasi išmokti skaityti už vyresnę sesę>. <...puikiai skaito...>.
	Geri mintino eilėraščio išmokimo gebėjimai	<u>II šeima.</u> <...greitai išmoksta neilgus eilėrštukus,...>.
	Greita adaptacija naujoje aplinkoje	<u>II šeima.</u> <...gana greitai apsiprato.>.
	Sportiniai gabumai	<u>III šeima.</u> <Sūnus gabus sporte. Turi rimtų pasiekimų.>.
		<u>IV šeima.</u> <...lanko krepšinio būrelį.>.
	Meniniai gebėjimai	<u>IV šeima.</u> <Lanko muzikos mokyklą. Dainuoja chore ir groja pianinu.>.

		<...ji turi talentą piešti.>.
		V šeima. <...lanko dramos būrelį.>.
	Aktyvumas	V šeima. <...ji yra gyvas sidabras.>. <...darželyje auklėtojos sakydavo, kad jos visur pilna, tiek mokykloje tą patį sako.>.
	Sunkumai: Mokinio gebėjimai neatitinka su amžiumi ir ugdymo tarpsniui būdingus pasiekimus	II šeima. <Dukrūtės kalbos supratimas atsiliko nuo bendraamžių...>. <...nėra pajėgi mokytis su visais vaikais.>.
		III šeima. <Nors kalbėjo ne tiek daug, kiek jo draugai.>.
		IV šeima. <...sunkiai sekasi rašyti be klaidų. Daro labai daug klaidų.>.
		V šeima. <...jos netikslios tarties.>.
	Panašiai skambančių fonemų painiojimas	VI šeima. <Ji netiksliai girdi kai kuriuos garsus. Ypač painioja s, z, c, š, č, ž.>.
	Mokomieji dalykai, kurie sekasi sunkiau	I šeima. <Sūnui buvo sunkiau su matematikos...>.
		III šeima. <...dabar problemos pasirodo tik ... matematikos pamokose.>.
		III šeima. <...dabar problemos pasirodo tik lietuvių kalbos pamokos...>.
		IV šeima. <...blogai sekasi ... lietuvių.>.
		I šeima. <Sūnui buvo sunkiau su ... ir anglų kalbos...>.
		II šeima. <Kiek sunkiau sekasi su užsienio kalbų išmokimu.>.
		IV šeima. <...blogai sekasi pasaulio pažinimas...>.

Tyrimo rezultatai rodo, kad tėvai išskiria šiuos sutrikusios klausos vaikų ugdymo procese atsiskleidusius gebėjimus: gebėjimą bendrauti žodine ir rašytine lietuvių kalba (duomenis pateikia I, II, III ir IV šeimos), gebėjimą bendrauti lietuvių gestų kalba ir skaityti iš lūpų (nurodo I šeima). I ir II šeimų mamos teigia, kad jų sutrikusios klausos vaikų gebėjimai atitinka siejamus su amžiumi ir ugdymo tarpsniui būdingus pasiekimus. Taip pat I, II ir IV šeimų tėvų atstovai nurodo, kad vaikams gerai sekasi matematika. II šeimos mama teigia, kad sutrikusios klausos dukrai geriau sekėsi išmokti skaityti už klausos sutrikimų neturinčią seserį. Taip pat mama pamini ir dukters gebėjimą greitai išmokti neilgus eilėraščius, gebėjimą greitai adaptuotis naujoje aplinkoje. Apie sportinius gebėjimus kalba III ir IV šeimų atstovai, apie meninius – IV ir V šeimų.

Tyrime dalyvavę tėvai nurodo ir sunkumus, su kuriais susiduria sutrikusios klausos mokiniai ugdymosi procese. Apie ikimokyklinio amžiaus sunkumus kalbėjo II ir III šeimų atstovai. Jų teigimu, ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje vaikų gebėjimai neatitiko su amžiumi ir

ugdymo tarpsniui būdingų pasiekimų. Vaikų žodinės kalbos supratimas ir aktyvusis žodynas nebuvo pakankamas. Prisiminus II šeimos patirtį apie vaiko gebėjimus, pastebima, kad mokykliniame amžiuje vaiko gebėjimai pasivijo bendraamžių gebėjimus. IV šeimos informantas nurodo, kad vaikas rašto darbuose daro daug klaidų. Galima daryti prielaidą, kad mokinys gali negirdėti tam tikrų kalbos garsų, painioti panašiai skambančias fonemas, daryti kitas, rašymo sutrikimus atitinkančias klaidas. VI šeimos tėvų atstovas teigia, kad vaikas painioja panašiai skambančias fonemas.

Tėvai nurodo ir kokie mokomieji dalykai sutrikusios klausos vaikams kelia iššūkius: matematika (nurodo I, II šeimos), lietuvių kalba (nurodo III, IV šeimos), užsienio kalbos (nurodo I, II šeimos) ir pasaulio pažinimas (nurodo IV šeima).

3.8. Klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo metodai ir būdai

Tyrime dalyvavusių tėvų duomenys apie sutrikusios klausos mokinių ugdymo metodus ir būdus, taikomus ugdyme ir namų aplinkoje, pateikti 9 lentelėje. Tyrimo duomenis patvirtina mokslinės literatūros šaltiniuose pateiktą informaciją apie klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdyme taikomus metodus ir būdus.

9 lentelė. Duomenys apie ugdymo metodus ir būdus (N=5)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo metodai ir būdai	Grynasis oralinis kalbos ugdymo metodas	<u>I šeima.</u> <Vaikystėje mokydavausi efektyvų skaitymo iš lūpų įgūdžių>. <..., kad turiu žiūrėti tiesiai į juos>. <Buvau išmokinta kalbėti oraliu būdu>. <Taip mokausi iš knygų>.
	Bilingvistinis (dvikalbis) kalbos ugdymo metodas	<u>I šeima.</u> <Nuo jų visų gimimo visus vaikus mokiau gestų kalba. Kasdien su jais bendraudavau gestais ir žodžiais>. <...skaitydavau pasakas, žaisdavau įvairius žaidimus, kartu paruošdavau visokias vaišes ir t.t.>. <...mokytojai stengiasi rodyti filmukus su subtitrais>.
		<u>IV šeima.</u> <...mokosi gestų kalba <...> mes su juo kalbam šiek tiek gestų ir šiek tiek lietuvių kalba>.
	Žodinis kalbos ugdymo metodas	<u>II šeima.</u> <...namuose ir kitoje aplinkoje daug kalbėjau, aiškinau, įvardijau>. <...vakaraš piešdavome, mokėmės eilėraščių, dainelių, atlikdavome pratybių sąsiuvinius, skaitėme pasakas ir jas aptardavome>. <...namuose vakaraš pradėjome kurti pasakas, ...>.
		<u>III šeima.</u> <...kelionių metu išnaudodavome laiką ir važiuodami daug mokiau sūnų. Pažinti daiktus, spalvas, dydžius ir pan.>. <Žmona vakaraš abu vaikus pasisodinus mokė gaminti valgyti, pažinti produktus, stalo įrankius ir pasakyti kas tai>.

		<u>IV šeima.</u> <...bendrauja lietuvių kalba.>. <...skaito knygas.> <...aptaria ką perskaitė ir ką suprato.>. <Atsakinėja į ... klausimus.>. <...prieš mokyklą jai vakare paaiškintume ką reiškia žodžiai.>. <...žaidžiame stalo žaidimus,...> <Gamtoje vaikams patinka klausytis garsų. Pamėgdžiojam kokį nors garsą.>.
		<u>V šeima.</u> <...dramos būrelis... mokytoja išvelgia kaip naują metodą mokyti lietuvių kalbos, lavinti atmintį ir bendravimą su draugais.>. <...vedame žodžių dienoraštį.>. <Tą dieną kokį naują žodį sužinome, jį užsirašome...>. <...sakinių ir juos užrašome...>. <...išsiaiškiname ką jis reiškia.>. <Sugalvojame su juo sakinių...>. <...daug mokomės trumpų eilėraščių, dainelių.>. <...įvairių mokomųjų stalo žaidimų.>.
	Ugdymo proceso derinimas prie mokinio ypatybių	<u>II šeima.</u> <Leidžia pamokos metu ir pailsėti, ir užkąsti, jeigu cukrus būna nukritęs. Taip pat atsiskaitymus rašyti konsultacijos metu, jeigu pamokos metu jos sveikata būna bloga.>.

Tyrimo rezultatai rodo, kad ugdymo procese ir namų aplinkoje yra taikomas grynasis oralinis kalbos ugdymo metodas (duomenis pateikia I šeima), bilingvistinis (dvikalbis) kalbos ugdymo metodas (nurodo I ir IV šeimos), žodinis kalbos ugdymo metodas (II, III, IV ir V šeimos). II šeimos tėvų atstovas taip pat nurodo, kad mokytojai ugdymo procese atsižvelgia į mokinio savitumus ir ugdymo procesą derina prie vaiko ypatybių.

3.9. Kliūtys, neleidžiančios suteikti kokybiško ugdymo mokiniams, turintiems klausos sutrikimų

Tyrimo rezultatai apie tėvų patirtis, susijusias su kliūtimis, kurios neleidžia suteikti kokybiško ugdymo sutrikusios klausos mokiniams, pateikti 10 lentelėje. Kategorijoje „Kliūtys, neleidžiančios suteikti kokybiško ugdymo mokiniams, turintiems klausos sutrikimų“ išskirtos 7 subkategorijos: per didelis mokinių skaičius klasėje, mokykloje neteikiama arba nepakankamai teikiama reikalinga švietimo specialistų pagalba, privataus sektoriaus logopedai nepajėgūs priimti visų mokinių, kuriems reikalinga pagalba, netinkamai parinkti ir taikomi ugdymo metodai ir būdai, realios situacijos slėpimas nuo tėvų, tėvų užimtumai ir šeimos finansinė padėtis.

10 lentelė. Duomenys apie kliūtis siekiant suteikti kokybišką ugdymą (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Kliūtys, neleidžiančios suteikti kokybiško ugdymo mokiniams, turintiems klausos	Per didelis mokinių skaičius klasėje	<u>I šeima.</u> <Vienintelis trūkumas – per didelis klasėje vaikų skaičius. Buvo dvidešimt septyni mokiniai.>.
		<u>II šeima.</u> <...nes grupėje daug vaikų.>.

sutrikimų	Mokykloje neteikiama arba nepakankamai teikiama reikalinga švietimo specialistų pagalba	<u>I šeima.</u> <Tačiau vienintelis minusas, kad ši gimnazija neteikia logopedinės pagalbos.>.
		<u>II šeima.</u> <...dukra negauna logopedo pagalbos.>. <...o jai vienai tiek individualaus laiko jos negali skirti...>. <...su PPT pažymomis ne visi vaikai gauna taip reikalingą pagalbą.>.
		<u>III šeima.</u> <Dabar sūnus mokosi 5 kl. Visus tuos metus jis mokykloje negavo logopedo pagalbos,...>.
		<u>V šeima.</u> <...dukra gauna per mažai pagalbos.>. <Pati logopedo pagalbos iš vis negavau.>.
	Privataus sektoriaus logopedai nepajėgūs priimti visų mokinių, kuriems reikalinga pagalba	<u>III šeima.</u> <Surasti taip pat buvo labai sunku. Privatūs jau turi ilgas eiles.>.
	Netinkamai parinkti ir taikomi ugdymo metodai ir būdai	<u>I šeima.</u> <Mokymo procese problemos kyla kai yra greitas užduočių aptarimo klasėje greitis, staigus ir greitas posūkis įsitraukiant į diskusijas.>. <Kai kurios skaidrės rodomi filmukai be subtitrų,...>.
		<u>II šeima.</u> <Tačiau man buvo atsakyta, kad mano dukra nėra pajėgi mokytis su visais vaikais...>.
	Realios situacijos slėpimas nuo tėvų	<u>II šeima.</u> <Sakydavo, kad jai gerai sekasi.>.
	Tėvų užimtumas	<u>IV šeima.</u> <...dirbu per du darbus, kad galėčiau išlaikyti šeimą. Žmonos darbo valandos irgi ilgos.>.
	Šeimos finansinė padėtis	<u>V šeima.</u> <...vaikystėje nešiojau tik vieną, nes mama neturėjo pinigų antram.>.
		<u>VI šeima.</u> <...neturime pinigų privatiems logopedams.>.

Tyrime dalyvavę tėvai nurodo šias kliūtis, kurios neleidžia suteikti sutrikusios klausos vaikams kokybiško ugdymo:

- per didelis mokinių skaičius klasėje (nurodo I ir II šeimos);
- mokykoje neteikiama arba nepakankamai teikiama reikalinga švietimo specialistų pagalba (nurodo I, II, III ir V šeimos);
- privataus sektoriaus logopedai nepajėgūs priimti visų mokinių (nurodo III šeima);
- netinkamai parinkti ir taikomi ugdymo metodai ir būdai (nurodo I ir II šeimos);
- realios situacijos slėpimas nuo tėvų (nurodo II šeima);
- tėvų dienotvarkė, užimtumas (nurodo IV šeima);
- šeimos finansinė padėtis (nurodo V ir VI šeimos).

3.10. Specialistai, dirbantys su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais

Tyrimė dalyvavę tėvai nurodo, kokie specialistai dirba su sutrikusios klausos mokiniais. Tyrimo duomenys pateikti 11 lentelėje. Kategorijoje „Specialistai, ugdantys klausos sutrikimų turinčius mokinius“ išskirta 14 subkategorijų.

11 lentelė. Duomenys apie specialistus, dirbančius su sutrikusios klausos mokiniais (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Specialistai, ugdantys klausos sutrikimų turinčius mokinius	Surdopedagogas	<u>I šeima.</u> <...logopedę-surdopedagogę...>.
		<u>II šeima.</u> <...PPT pas surdopedagogą.>.
		<u>IV šeima.</u> <...surdopedagogę.>.
	Logopedas	<u>I šeima.</u> <...logopedai...>.
		<u>II šeima.</u> <Lankėmės raidos centre pas logopedą...>.
		<u>V šeima.</u> <...nes mokykloje logopedė...>.
		<u>VI šeima.</u> <...darželio logopedė...>.
	Privatus logopedas	<u>III šeima.</u> <...logopedą sandėme privačiai.>.
		<u>IV šeima.</u> <...privačę logopedę.>.
		<u>V šeima.</u> <...logopedę tenka samdyti...>.
	Lietuvių gestų kalbos vertėjai	<u>I šeima.</u> <...gestų kalbos vertėjais,...>.
	Administracijos darbuotojai	<u>I šeima.</u> <Administracija...>.
		<u>II šeima.</u> <...mane išsikvietė direktorė.>.
		<u>III šeima.</u> <Mokyklos direktorius...>.
	Ikimoklinio ugdymo pedagogai	<u>I šeima.</u> <...auklėtojai ir visas darželio personalas.>.
		<u>II šeima.</u> <...pakalbėjau su grupės auklėtoja,...>.
		<u>III šeima.</u> <Darželyje auklėtojos...>.
		<u>V šeima.</u> <...darželyje auklėtojos...>.
	Priešmokyklinio ugdymo pedagogas	<u>II šeima.</u> <Priešmokyklinės grupės pedagogės...>.
		<u>VI šeima.</u> <...priešmokyklinėje grupėje ... mokytojos...>.
	Pradinių klasių mokytojai	<u>I šeima.</u> <...pradinių klasių mokytojai.>.
		<u>V šeima.</u>

		<...pradinių klasių mokytojai...>.
	Mokytojai dalykininkai	<u>I šeima.</u> <... matematikos ir anglų kalbos mokytojomis...>.
	Pailgintos dienos grupės mokytojai	<u>IV šeima.</u> <...popietiniai mokytojai...>.
	Pedagginės psichologinės tarnybos specialistai	<u>I šeima.</u> <PPT specialistai...>.
	Mokyklos darbuotojai	<u>IV šeima.</u> <...mokyklos darbuotojos...>.
	Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrija PAGAVA	<u>VI šeima.</u> <...apie Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendriją PAGAVA.>.
	Gydytojai	<u>II šeima.</u> <...vasarą ir gydytojai atostogavo. Jos augimą ir raidą prižiūrėjo šeimos gydytoja.>. <... pas gydytojus, specialistus ir audiologus...>.
		<u>III šeima.</u> <...gydytojai...>.
		<u>IV šeima.</u> <...gydytojai...>.
		<u>VI šeima.</u> <Šeimos gydytoja nusiuntė pas audiologą.>.

Tyrimo dalyviai nurodo, kokie specialistai dirba su sutrikusios klausos vaikais. Surdopedagogo pagalbą gavo I, II ir IV šeimų vaikai, logopedo pagalba buvo suteikta I, II, V ir VI šeimų vaikais. Privačius logopedus samdė III, IV ir V šeimų tėvai. Lietuvių gestų kalbos vertėjų paslaugos suteiktos buvo I šeimos mamai pradinėse klasėse, kol išmoko bendrauti lietuvių gestų kalba. Apie direktorių vaidmenį mini I, II ir III šeimų atstovai. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojus tyrime nurodo I, II, III ir V šeimų tėvai, II ir VI šeimų mamos dar pamini ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus. IV šeimos tėtis nurodo ir pailgintos dienos grupės mokytojus, o apie mokytojus dalykininkus kalba tik I šeimos mama. Taip pat tyrime minimi ir kiti mokyklos darbuotojai (duomenis pateikia IV šeimos tėtis).

Tyrimo informantai paminėjo ir kitų įstaigų specialistus, dirbančius su sutrikusios klausos vaikais: pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai (nurodo I šeimos tėvas); Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrija PAGAVA (nurodo VI šeimos mama); gydytojai (II ir VI šeimų tėvai nurodo šeimos gydytojus ir audiologus, III ir IV šeimos įvardija tik gydytojus, o I ir V šeimų mamos apie gydytojus tyrime neužsimena).

3.11. Tėvų patirtys, susijusios su specialistais, ugdančiais sutrikusios klausos mokinius

Tyrimo duomenys apie tėvų patirtis, susijusias su specialistais, ugdančiais sutrikusios klausos mokinius pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė. Duomenys apie tėvų patirtis, susijusias su specialistais, jų teikiama pagalba sutrikusios klausos mokiniams (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Tėvų patirtys, susijusios su specialistais, jų teikiama pagalba sutrikusios klausos mokiniams	Specialistų charakteristikos:	
	Motyvatorius	<u>I šeima.</u> <... kuri man buvo kaip variklis.>.
	Mylintis savo mokinius	<u>I šeima.</u> <Ji buvo ne kaip surdopedagogė, o kaip mama...>. <...su didele širdimi, atiduodavo save visą.>.
	Turintis žinių apie vaikų, mokinių, turinčių klausos sutrikimų, ugdymą	<u>I šeima.</u> <...ir šviesus, apsiskaitęs žmogus...>.
		<u>VI šeima.</u> <...darželio logopedė ... ir profesionali buvo.>.
	Geranoriškas	<u>I šeima.</u> <Nuostabūs...>. <Puikūs...>.
		<u>II šeima.</u> <... nuostabias pirmas auklėtojas...>.
		<...labai supratingos ir puikios auklėtojos...>.
		<Visi mokytojai geranoriški...>.
		<u>III šeima.</u> <Auklėtojos buvo geros,...>.
		<u>VI šeima.</u> <...darželio logopedė labai jautri...>.
	Pagalba: Emocinis palaikymas	<u>I šeima.</u> <...buvo kaip variklis, liepdavo judėti į priekį teigiamomis mintimis.>. <Sakydavo, kad viskas įmanoma.>.
		<u>II šeima.</u> <Auklėtoja tikino, kad viskas bus gerai.>.
		<u>VI šeima.</u> <Tikrai labai nuramino.>. <Nuramino, pasakė, kad... ji mums pasistengs padėti.>.
	Motyvavimas	<u>I šeima.</u> <Jie sugebėjo motyvuoti vaikus siekti kasdieninės ugdymosi pažangos,...>. <... nesutiko ir labai palaiko mano sūnų, skatina toliau judėti,...>.
		<u>II šeima.</u> <Grupės mokytojas jau po savaitės pasidžiaugė...>.
	Konsultavimas	<u>I šeima.</u> <...nuoširdžiai mus konsultavo.>.
		<u>III šeima.</u> <Daktarai sakė, kad sūnus bendrauja garsais, todėl turėtu išmokti kalbėti.>. <Mums labai padėjo bendrija Pagava. Jie suteikė žinių apie kurčių vaikų auklėjimą ir ugdymą.>.
		<u>IV šeima.</u> <...po tyrimo pasakė,...>. <... išaiškina pamokas.>.
		<u>VI šeima.</u> <Sakė, kad tai gali būti laikina, nes po persirgtų ligų kartais būna, kad sutrinka klausa.>. <Gydytojai pateikė sąrašą parduotuvių, kurios parduoda klausos aparatus.>.
		<Labai padėjo vien pirmas pokalbis. >. <Ji man atsakė į daug klausimų dėl vaiko ateities.>. <Logopedė visiems pedagogams, ... papasakojo apie neprisigirdinčių vaikų savitumus

		ir ugdymą.>. <Bet logopedė sakė, kad ir neturintys klausos sutrikimų kai kurie vaikai painioja šiuos garsus.>. <Ji man atsakė į daug klausimų dėl vaiko ateities.>.
	Bendradarbiavimas	<u>I šeima.</u> <Administracija liepė, kad aš pati su jais susitvarkyčiau, jei jiems kils problemų dėl pamokų nesuprastos temos.>.
	Mokinio gebėjimų pastebėjimas, įvertinimas ir stiprinimas	<u>II šeima.</u> <Mokytojas taip pat pastebėjo...>. <...pasiūlė dalyvauti skaitovų respublikiniame konkurse.>. <u>IV šeima.</u> <Bet mokytoja džiaugiasi, kad ji turi talentą piešti.>.
	Žodinės ir rašytinės kalbos ugdymas	<u>I šeima.</u> <... už mano vaikams suteiktą nuostabią laiku pagalbą išmokyti kalbėti.>.
	Pagalba atliekant namų darbus	<u>IV šeima.</u> <...mokytis padeda...>. <Po pamokų ten jie dar daro tai ko nespėjo per pamokas.>.
	Sutrikusios klausos mokinių įtraukimas į neformaliojo ugdymo veiklas	<u>V šeima.</u> <...vis tiek jai leidžia vaidinti vaidmenis, kurie turi gana daug žodžių išmokyti.>.
	Mokymų organizavimas šeimoms	<u>III šeima.</u> <Jų mokymuose ... stengiamės dalyvauti visi.>. <u>VI šeima.</u> <...dalyvauti jų tėvų mokymuose šeimoms, kurios augina neprisigirdinčius vaikus.>.
	Mokymų organizavimas mokiniams	<u>III šeima.</u> <Jų mokymuose ... stengiamės dalyvauti visi.>. <u>VI šeima.</u> <PAGAVA suorganizavo pamokėlę dukrytės grupės vaikams ir labai gražiai pristatė klausos aparatus, nuotaikingai pasakojo apie tai, kaip reikės bendrauti su mano dukra.>.
	Kasmetinių vasaros stovyklų šeimoms ir vaikams organizavimas ir vykdymas	<u>III šeima.</u> <Jų ... stovyklose stengiamės dalyvauti visi.>.
	Klausos tyrimai	<u>II šeima.</u> <Klausa po gimimo nebuvo patikrinta...>. <u>IV šeima.</u> <...po tyrimo pasakė,...>. <u>VI šeima.</u> <...nusiuntė atlikti klausos tyrimo...>. <...padarė pakartotinį tyrimą ir nustatė...>. <Pradžioje gydytojas nenorėjo skubėti daryti išvadų.>.
	Kochlearinė implantacija	<u>III šeima.</u> <Greitai buvo atlikta operacija.>.
	Pagalbos kokybė: Neteisingai parengtos rekomendacijos	<u>I šeima.</u> <Net PPT neteisingai parašė rekomendacijas...>.
	Žinių trūkumas apie bendravimą su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais	<u>I šeima.</u> <... tačiau mokytojos nemokėjimas bendrauti su kurčiu vaiku...>. <Dėl to joms trūksta pakankamai žinių apie kurtumą ir dažnai susiduria su iššūkiais.>. <Aplaidus jų darbas.>. <u>V šeima.</u> <... kartais trūksta mokytojams žinių kaip mokyti klausos sutrikimų turinčius vaikus.>. <Kartais noro.>.

	Gebėjimas dirbti su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais	<u>I šeima.</u> <Lenkiu jiems galvą už tokius vaikų gerus mokymosi rezultatus. Didelis jiems AČIŪ.>.
	Neteisingi mokinių, turinčių klausos sutrikimų, mokymosi įvertinimai	<u>I šeima.</u> <Negailėdavo jos sūnui blogų pažymių...>.

Tyrimo rezultatai rodo, kad tėvai, kalbėdami apie savo patirtis, susijusias su specialistais, ugdančiais sutrikusios klausos vaikus, išskiria specialistų charakteristikas, jų teikiamą pagalbą ir pagalbos kokybę.

I šeimos informantas nurodo, kad kai kurie pedagogai yra motyvatoriai šeimoms, mylintys mokinius. Kad specialistai turi žinių apie mokinių, turinčių klausos sutrikimų, ugdymą duomenis pateikia I ir IV šeimų tėvai. I, II, III ir VI šeimų atstovai taip pat pamini, kad specialistai ir pedagogai yra geranoriški.

Informantai pateikia duomenis apie pagalbą, kurią suteikia specialistai ir pedagogai. Apie emocinį palaikymą tyrime kalba I, II ir VI šeimų tėvai. I ir II šeimos mamos nurodo ir motyvavimą, o šeimų konsultavimą pamini I, III, IV ir VI šeimų tėvai. Dar tyrime minimas bendradarbiavimas (I šeima), mokinio gebėjimų stiprinimas (II ir IV šeimos), žodinės ir rašytinės kalbos ugdymas (I šeima), pagalba atliekant namų darbus (IV šeima), įtraukimas į neformaliojo ugdymo veiklas (V šeima), mokymų organizavimas šeimoms ir vaikams (III, VI šeimos), kasmetinių vasaros stovyklų šeimoms organizavimas (III šeima), klausos tyrimai (II, IV ir VI šeimos), kochlearinė implantacija (III šeima).

Tyrimo dalyvavę tėvai pateikia patirtis apie gaunamos pagalbos kokybę. I šeimos informantas mano, kad pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai neteisingai parengė rekomendacijas vaiko ugdymui, o vaiko mokytoja neturi pakankamai žinių apie bendravimą su sutrikusios klausos vaikais. Mama daro išvadą, kad šios priežastys lemia neteisingus sutrikusios klausos mokinių žinių įvertinimus. Tačiau ta pati mama tyrime kalba ir apie tai, kad kiti pedagogai ir specialistai geba dirbti su klausos sutrikimų turinčiais vaikais ir jiems yra dėkinga. Apie žinių trūkumą, kaip bendrauti su sutrikusios klausos vaikais kalba ir V šeimos mama, kuri teigia, kad mokytojams kartais pritrūksta ne tik žinių, bet ir noro.

3.12. Tėvų veiksmai, siekiant bendradarbiavimo

Tyrimo duomenys apie tėvų bendradarbiavimą ir veiksmus, siekiant užtikrinti kokybiško klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo(si) pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. Duomenys apie tėvų veiksmus, siekiant bendradarbiavimo (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Tėvų veiksmai, siekiant bendradarbiavimo	Papildomas darbas namuose	<u>I šeima.</u> <Su jais daug dirbau: skaitydavau pasakas, žaisdavau įvairius žaidimus, kartu paruošdavau visokias vaišes ir t.t.>. <Taip ir kiekvieną dieną su jais daug dirbdavau prie namų ruošos.>.
		<u>II šeima.</u> <...namuose ir kitoje aplinkoje daug kalbėjau, aiškinau, įvardijau.>. <...namuose užsiimdavau... kiek pačiai atrodė kas reikalinga priešmokyklinukams...>. <...vakarais piešdavome, mokėmės eilėraščių, dainelių, atlikdavome pratybių sąsiuvinius, skaitėme pasakas ir jas aptardavome.>. <...namuose vakarais pradėjome kurti pasakas, ...>.
		<u>III šeima.</u> <...kelionių metu išnaudodavome laiką ir važiuodami daug mokiau sūnų. Pažinti daiktus, spalvas, dydžius ir pan. Žmona vakarais abu vaikus pasisodinus mokė gaminti valgyti, pažinti produktus, stalo įrankius ir pan.>. <...namuose su juo labai daug užsiimam.>.
		<u>IV šeima.</u> <Namuose žmona jai padeda padaryti namų darbus.>. <Aiškina nežinomus žodžius.>. <Savaitgaliais kai būname visi kartu, žaidžiame stalo žaidimus, kartais važiuojame į gamtą.>.
		<u>V šeima.</u> <Bet ji visuomet ... užsispyrusiai mokė.>. <...namuose vedame žodžių dienoraštį.>. <Esame su vyru pripirkę įvairių mokomųjų stalo žaidimų.>. <...esame sugalvoję savo namų stalo žaidimą.>.
	Papildomos pagalbos ieškojimas ir priėmimas	<u>I šeima.</u> <Vesdavau pas logopedę- surdopedagogę,...>.
		<u>II šeima.</u> <Lankėmės raidos centre pas logopedą, PPT pas surdopedagogą.>.
		<u>III šeima.</u> <Todėl logopedą samdėme privačiai.>.
		<u>IV šeima.</u> <... privačę logopedę.>.
		<u>V šeima.</u> <... logopedę tenka samdyti privačiai,...>.
		<u>VI šeima.</u> <Išsirinkome po daug konsultacijų.>. <Paskui internete radau informaciją...>. <Susisiekiu su pirmininke...>. <...radau informaciją apie...>. <Pirmuose mokymuose sužinojome apie vaikų su klausos negalia auginimą, auklėjimą ir mokymą.>.
	Mokyklos bendruomenės švietimas apie klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymą ir bendravimą su jais	<u>I šeima.</u> <Sakiau, pažiūrėkit į mano vaikus,...>.
		<u>II šeima.</u> <Kartu su mokytoju dar tik pradėjus lankyti šią mokyklą grupės vaikams paaiškinome kodėl dukra pamokėlių metu kartais valgys, kodėl nešioja „ausines“ (taip klausos aparatus pavadino grupės draugai).>.
		<u>III šeima.</u> <Bet žmona su jomis pakalbėjo ir nuramino.>.
		<u>VI šeima.</u> <Aš perdaviau informaciją iš PAGAVOS mokymų. Prieš ateinant į naują įstaigą, pati pasiprašiau mokytojos man

		leisti grupės vaikams papasakoti apie bendravimo ypatumus su mano dukra.>. <... mokytojai perdaviau informaciją apie PAGAVOS vedamas pamokas vaikams ir mokytojams.>.
Saugios aplinkos ieškojimas	I šeima. <Ne vieną kartą norėjau sūnų perkelti į kitą klasę.>. <Visame ugdymo procese siekiu, kad mano ar kiti negirdintys vaikai patirtų kuo mažiau adaptavimosi sunkumų,...>.	II šeima. <Nuo naujų metų dukrą išvedžiau į progimnazijos priešmokyklinę grupę.>.
Vizitai pas gydytojus ir specialistus, tyrimai, gydymas	II šeima. <Daug dėmesio buvo skirta šiems sveikatos sutrikimams.>. <Tik po visų kelionių pas gydytojus, specialistus ir audiologus,...>.	III šeima. <Daug teko važiuoti pas visokius gydytojus tikrinti klausą, aparatus.>. <Žmona su sūnumi guldavo į lignonines, jeigu reikėdavo kokių nors tyrimų ir pan.>.
Bendradarbiavimas ir konsultavimasis su specialistais	II šeima. <Tą pačią dieną pakalbėjau su grupės auklėtoja,...>. <Ugdymo klausimais nuolat bendravau su darželio logopedė, auklėtojomis, PPT surdopedagoge.>. <...jų klausdavau kaip galiu padėti savo mergytei išmokyti, ką namuose papildomai atlikti.>.	
Specialistų rekomendacijų įgyvendinimas	II šeima. <...laikydami specialistų rekomendacijų,...>. <Rekomendavo ją išvesti į specialią mokyklą. ... Atsakiau direktorei, kad dukra lankys šį darželį, nes...>. <...ir tiek, kiek patardavo logopedė ir surdopedagogė.>.	
Problemų nepastebėjimas ir jų sprendimo ieškojimas	II šeima. <Ne iš karto supratau. Galvojau,...>. <...jų klausdavau kaip galiu padėti savo mergytei išmokyti, ką namuose papildomai atlikti.>.	
Vaiko poreikių užtikrinimas	II šeima. <Tad labai džiaugiuosi sprendimu paklaustyti savo dukrytės...>. <...nerašiau prašymo ją atleisti nuo antros užsienio kalbos mokymo.>.	IV šeima. <Bet geriam jo pasirinkima mokytis ten.>.
Mokymasis lietuvių gestų kalbos	IV šeima. <...mokomės gestų kalbos.>.	
Artimos aplinkos žmonių pagalba	IV šeima. <Mums padeda uošvenė. Ji dienos metu suvežioja dukrą kur reikia.>.	
Emocinis vaiko palaikymas	V šeima. <Bet ji visuomet mane palaikė, drąsino...>. <Jos dėka baigiau vidurinę mokyklą. Jos paranginta įstojau į Vilnių.>.	
Finansinis vaiko aprūpinimas	V šeima. <Žinau, kad jai buvo labai sudėtinga mane išlaikyti,...>.	
Savo neigiamų emocijų slėpimas nuo vaiko	V šeima. <...ji niekada man neparodė, kad jai tai per sunku.>.	
Asmeninės patirties perkėlimas į pagalbą savo vaikui	V šeima. <Bet prisiminusi ką mama darydavo mane mokydama vakarais, tą stengiuosi ir aš daryti.>. <Supratau, ..., nes pati viską patyriau.>.	
Tikslo siekimas	V šeima.	

		<...bet nenusileidžiu.>.
--	--	--------------------------

Tyrimė dalyvavę tėvai nurodo veiksmus, kuriuos atlieka, kad užtikrintų bendradarbiavimą su ugdymo ir sveikatos priežiūros įstaigomis, siekiant jų vaikų kokybiško ugdymo(si). 5 šeimos mini papildomą darbą namuose (I, II, III, IV ir V), visų šeimų tėvai kalba apie papildomos pagalbos ieškojimą ir priėmimą (I, II, III, IV, V, VI šeimos). I, II, III ir VI šeimų tėvai nurodo, kad gauta informacija apie sutrikusios klausos mokinių ugdymą ir bendravimą su jais pasidalina mokyklų bendruomenėse. I ir II šeimų atstovai kalba apie saugios aplinkos ieškojimą savo vaikams, t. y., įtraukiajam ugdymui palankių ugdymo įstaigų. II šeimos mama mini tai, kad įgyvendina specialistų rekomendacijas, nes pati nepastebėjo klausos sutrikimo ir, rekomenduota mokytojų, kreipėsi į šeimos gydytoją. Apie bendradarbiavimą su sveikatos priežiūros įstaigomis pasisako II ir III šeimų tėvai.

Tėvai (II ir IV šeimos) taip pat nurodo, kad užtikrina savo vaikų poreikius ir gerbia vaikų apsisprendimą keisti bendrojo ugdymo įstaigą ar ugdytis specializuotoje ugdymo įstaigoje. IV šeimos atstovas teigia, kad tėvai dėl savo kurčiojo vaiko mokosi lietuvių gestų kalbos. Taip pat šis tėtis kalba ir apie artimos aplinkos žmonių įsitraukimą ir pagalbą auginant ir ugdant jų kurčius vaikus.

V šeimos mama akcentuoja, kad siekdama bendradarbiavimo dar atliepia vaiko emocijas, tačiau nuo vaiko slepia savo išgyvenimus. Mama kalba ir apie finansinį vaiko aprūpinimą, asmeninės patirties perkėlimą į pagalbą savo vaikui ir tikslo siekimą.

3.13. Tėvų lūkesčiai

Tyrimo rezultatai apie tėvų lūkesčius pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė. Duomenys apie tėvų lūkesčius (N=5)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Tėvų lūkesčiai	Logopedo pagalba	<u>I šeima.</u> <Tik vienintelio prašau vaikams suteikti logopedinę pagalbą, tai yra būtinybė.>. <...nors prašydavau administracijos, kad suteiktų jiems logopedinę pagalbą, bet...>.
		<u>II šeima.</u> <Tik dėl vieno dalyko liūdnu – dukra negauna logopedo pagalbos.>.
		<u>V šeima.</u> <...nes mokykloje logopedė ją pasiima tik du kartus per savaitę, nors PPT sakė, kad reikia 4.>. <...gyvename sostinėje. Turėtų čia būti geriau, nei mano miestelyje.>.
		<u>VI šeima.</u> <Su logopedo ... pagalba ji neatsiliks nuo savo draugų.>.
	Ugdymo įstaigos	<u>I šeima.</u>

	bendruomenės pagalba adaptacijos metu	<Visame ugdymo procese siekiu, kad mano ar kiti negirdintys vaikai patirtų kuo mažiau adaptavimosi sunkumų,...>.
	Mokytojų kompetencija dirbti su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais	<u>I šeima.</u> <...nejaustų psichologinio diskomforto, jei nepilnai supranta mokytojo informaciją.>. <u>VI šeima.</u> <...labai tikiuosi, kad... mokytojai atsižvelgs į jos ugdymo ypatumus.>.
	Įtraukiojo ugdymo užtikrinimas sutrikusios klausos mokiniams	<u>I šeima.</u> <Svarbiausia, kad neatsirastų bendravimo sunkumų su kitais vaikais ir kad jie priimtų negirdintį į savo tarpą bei lygiateisiškai su jais bendrautų.>. <u>II šeima.</u> <Ir vis tik, man už viską svarbiau, kad dukra jaustųsi mylima ir priimta tokia, kokia yra.>. <u>VI šeima.</u> <...labai tikiuosi, kad ji ... bus draugiškai priimta į klasiokų būrį...>.
	Kurčių ir neprisigirdinčių vaikų ugdymo įstaiga gyvenamojoje vietovėje	<u>IV šeima.</u> <Liūdna, kad Šiauliuose panaikino kurčių vaikų mokyklą.>. <Norisi, kad abu vaikai auktu su mumis.>.
	Bendradarbiavimas su ugdymo įstaigos bendruomene	<u>I šeima.</u> <Svarbiausia yra mokyklai ir šeimai bendradarbiauti. Ne visada pavyksta, o būtų gerai...>. <u>II šeima.</u> <...džiaugiuosi sklandžiu bendradarbiavimu su mokytojais, ...>. <Tikiuosi, kad ir gimnazijoje pavyks šiltai bendradarbiauti su mokytojais.>. <u>IV šeima.</u> <...gerų rezultatų pasiekiame, kai mokytoja pataria ką daryti. Žmona pasako mokytojais kaip sekėsi namuose.>. <Gal ir vyresnėse klasėse mokytojai pasakys ką daryti.>. <u>V šeima.</u> <...kartu veikdami dėl vaikų, mes tikrai galime.>. <u>VI šeima.</u> <Su logopedo ir mūsų (tėvų) pagalba ji neatsiliks nuo savo draugų.>.
	Vaiko motyvacija	<u>VI šeima.</u> <...labai tikiuosi, kad ji mėgausis mokslu...>. <...labai tikiuosi, kad ji ... stengsis siekti gerų rezultatų...>.

Tyrimas parodo, kad informantai labiausiai tikisi bendradarbiavimo su ugdymo įstaigos bendruomene (tai akcentavo net 5 šeimos - I, II, IV, V ir VI), švietimo specialistų pagalbos prieinamumo (apie tai kalba I, II, V ir VI šeimų tėvai) ir įtraukiojo ugdymo užtikrinimo sutrikusios klausos vaikams (nurodo I, II ir VI šeimų tėvai). Taip pat tėvai įvardija ir kitus lūkesčius. I ir II šeimų mamos nurodo, kad tikisi mokytojų kompetencijos dirbti su klausos sutrikimų turinčiais vaikais. Apie ugdymo įstaigos bendruomenės pagalbą sutrikusios klausos vaikams adaptacijos metu kalba I šeima. IV šeimos tėvų atstovas apgailestavo, kad kurčiasis vaikas mokosi kitame mieste. Tėvų lūkestis yra speciali ugdymo įstaiga kurtiesiems ir

neprigirdintiesiems vaikams gyvenamajame mieste. O VI šeimos mama atkreipia dėmesį ir iškelia lūkestį dėl savo vaiko motyvacijos ir pastangų mokytis ir išmokyti.

3.14. Rekomendacijos dėl klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo

Tyrime dalyvavę tėvai nurodo rekomendacijas, kurias šeimai pateikė specialistai ir pateikia savas rekomendacijas mokyklos bendruomenei. Rezultatų duomenys pateikti 15 lentelėje.

15 lentelė. Rekomendacijos dėl klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Irodantys teiginiai
Rekomendacijos dėl klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymo	Specialistų rekomendacijos	<u>I šeima.</u> <... kad vaikams būtinai reikia mokytis neprigirdinčiųjų mokykloje ir pagal adaptuotą programą. PPT specialistai minėjo, kad būtina vaikus vesti į neprigirdinčiųjų mokyklą, kitaip bus labai sunku.>.
		<u>II šeima.</u> <...laikydami specialistų rekomendacijų, namuose ir kitoje aplinkoje daug kalbėjau, aiškinau, įvardijau.>. <Pasiūlė mokytis nuosekliai pasakoti>. <Rekomendavo ją išvesti į specialią mokyklą.>.
		<u>III šeima.</u> <...logopedo pagalbos, nors švietimo ppt buvo rekomendavę.>.
		<u>IV šeima.</u> <Surdopedagogė <...> Patarė, kad prieš mokyklą jai vakare paaiškintume ką reiškia žodžiai.>.
		<u>V šeima.</u> <Jai skirta intensyvi logopedo pagalba,...>. <...PPT sakė, kad reikia 4.>.
		<u>VI šeima.</u> <Direktorė siūlė dukrą perversi į ... kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centrą.>. <...PAGAVA ... pirmininkė ... Pasiūlė dalyvauti jų tėvų mokymuose.>.
	Šeimos rekomendacijos	<u>I šeima.</u> <Noriu pasakyti visiems, kas dirba mokykloje, kad klausos negalią turinčių vaikų kalbai ugdyti labai svarbu kuo anksčiau sudaryti specialias pedagogines sąlygas.>. <Net ir neprigirdintiems, integruotiems į normalias mokyklas, turi būti suteikta galimybė gauti surdopedagoginę pagalbą, kad jie galėtų sėkmingai integruotis į visuomenę,...>. <Turi būti skleidžiama informacija visose mokyklose ir darželiuose apie kurčiųjų kultūrą, kuri padės skatinti supratimą ir kurs teigiamą požiūrį į girdinčiuosius ir kurčiuosius mokinius.>. <Jei mokinys dažnai girdės teigiamus pedagogų ar bendraamžių ir žinoma, tėvų vertinimus,...>.

Visi tyrime dalyvavę tėvai pateikia specialistų teiktas rekomendacijas šeimoms. I, II ir VI šeimoms ugdymo įstaigų administracijos atstovai rekomendavo sutrikusios klausos vaikus ugdyti specializuotose ugdymo įstaigose kurtiesiems ir neprigirdintiesiems mokiniams. II šeimos mama teigia, kad ugdytojai tėvams rekomendavo su vaiku kuo daugiau bendrauti žodine kalba ne tik namuose, bet ir kitoje aplinkoje. III ir V šeimos atstovai nurodo, kad vaikų specialieji ugdymosi

poreikiai buvo vertinti pedagoginėse psichologinėse tarnybose, kurių specialistai rekomendavo vaikams skirti logopedo pagalbą. Pasak IV šeimos tėčio, rekomendacijas dėl naujos mokomosios medžiagos nežinomų žodžių sąvokų išsiaiškinimo dieną prieš pamokas pateikė surdopedagogas. VI šeimos atstovas nurodo, kad šeimai dalyvauti tėvų mokymuose rekomendavo Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprisigirdinčius vaikus, bendrijos PAGAVA pirmininkas.

Tyrimė I šeimos atstovas pateikė savas rekomendacijas sutrikusios klausos mokinių ugdytojams. Mama rekomenduoja kuo anksčiau suteikti klausos sutrikimų turintiems mokiniams reikalingą švietimo pagalbos specialistų pagalbą. Akcentuota surdopedagoginės pagalbos teikimo būtinybė ne tik kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų ugdymo mokyklose, bet ir bendrojo ugdymo mokyklose. Taip pat rekomenduoja bendrojo ugdymo įstaigose skleisti informaciją apie kurčiųjų kultūrą, ugdyti teigiamą požiūrį į klausos sutrikimų turinčius asmenis. Mamos nuomone, taip būtų pasiekta sutrikusios klausos mokinių įtrauktis bendrosiose ugdymo įstaigose. Pasak minimos mamos, taip pat labai svarbu ugdytojams ir bendraklasiams gebėti pastebėti sutrikusios klausos mokinių stipriąsias savybes ir pagirti vaikus.

3.15. Šeimų motyvacijos siekti gerų ugdymo(si) rezultatų priežastys

Tyrimė dalyvavę tėvai nurodo priežastis, kurios motyvuoja tėvus ir klausos sutrikimų turinčius vaikus siekti gerų ugdymo(si) rezultatų. Duomenys pateikti 16 lentelėje.

16 lentelė. Duomenys apie šeimų motyvacijos siekti gerų ugdymo(si) rezultatų priežastys

(N=3)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Šeimų motyvacijos siekti gerų ugdymo(si) rezultatų priežastys	Tėvų: Noras, kad vaikai būtų ugdomi bendrojo ugdymo įstaigoje	<u>I šeima.</u> <Mano stipraus charakterio dėka vaikai mokosi normalioje aplinkoje,...>.
	Noras padėti savo vaikams	<u>V šeima.</u> <...kad galėsiu padėti savo dukrytei, ...>.
	Noras be trikdžių komunikuoti su savo vaiku	<u>IV šeima.</u> <Norime susikalbėti su sūnum, todėl mokomės gestų kalbos.>.
	Noras, kad vaikas gyvenime pasiektų daugiau	<u>V šeima.</u> <Žinau, kad be sunkaus darbo nebus saldžių vaisių.>.
	Vaikų: Noras suprasti pašnekovą	<u>I šeima.</u> <Iš jo buvo tada labai sunku skaityti metų metais, labai stengdavaisi suprasti,...>.
	Noras gauti naujų žinių	<u>I šeima.</u> <Norėdavau eiti kasdien.>. <Taip ir toliau kopiu į mokslo viršūnę.>. <Sūnus ir vyresnioji dukra turi nepasotinamą apetitą mokytis.>. <Dabar visi gerai mokosi, nors daug dirba, stengiasi.>.

Tyrimė dalyvavę tėvai pateikia informaciją apie tai, kas motyvuoja tėvus ir sutrikusios klausos mokinius siekti gerų ugdymo(si) rezultatų. Pasak tyrimė dalyvavusių I, IV ir V šeimų tėvų, juos motyvuoja noras padėti savo vaikams ugdymosi procese (V šeima), be trikdžių komunikuoti su savo vaiku (IV šeima) ir vaikus ugdyti bendrojo ugdymo įstaigoje (I šeima).

Tyrimė I šeimos atstovas nurodo ir sutrikusios klausos vaiko motyvacijos siekti gerų ugdymo(si) rezultatų priežastis. Mama pasakoja iš asmeninės savo (kurčiojo vaiko) ir savo sutrikusios klausos vaikų patirties. Pasak informantės, kol ji buvo dar mokyklinio amžiaus, motyvas buvo bendrauti be trikdžių ir suprasti girdintįjį pašnekovą. O noras gauti naujų žinių motyvavo tiek ją, tiek šiuo metu motyvuoja ir jos vaikus.

3.16. Bendraklasių elgesys su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais

Tyrimė tėvai nurodo bendraklasių elgesį su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais. Tyrimo duomenys pateikti 17 lentelėje. Kategorijoje „Bendraklasių elgesys su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais“ išskirtos 5 subkategorijos.

17 lentelė. Duomenys apie bendraklasių elgesį su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais (N=3)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Bendraklasių elgesys su klausos sutrikimų turinčiais mokiniais	Patyčios	<u>I šeima.</u> <... kurie dažnai iš jo tyčiojasi.>. <Ne vieną kartą buvo paguldytas ant grindų, ...>.
		<u>II šeima.</u> <...grupės draugai pradėjo iš jos tyčiotis, netgi mušti.>
	Socialinio pedagogo ir mokinio padėjėjo funkcijų atlikimas	<u>I šeima.</u> <...esu dėkinga jo vieninteliui klasiokui, kuris visuomet jam pagelbėdavo apginti nuo bendraamžių ar padėdavo informuoti, jei sūnus kažko neišgirdavo.>. <Bendraamžis globėjas (suolo draugas), kuris padeda susiorientuoti, neišgirdus ar nesupratus užduoties, papildomai paaiškina.>.
		<u>II šeima.</u> <Jie ... padeda dukrai iki šiol.>.
	Nenoras priimti	<u>I šeima.</u> <Kadangi jo bendraamžiai neranda komunikacijos su juo, nesvarbu, kad jis moka kalbėti.>.
	Priėmimas	<u>V šeima.</u> <Jis priėmė mane tokią, kokia esu.>.
	Geranoriškumas	<u>II šeima.</u> <Jie draugiški...>.
		<u>V šeima.</u> <...dėmesiu...>. <...rūpestingu elgesiu mane nuramino.>. <Niekada nėra parodęs pasipiktinimą...>.

Tyrime apie bendraklasių elgesį su sutrikusios klausos mokiniais nurodo I, II ir V šeimų tėvai. Pasak I ir II šeimų mamų, jų vaikai ugdymo įstaigose patiria bendraklasių psichologines ir fizines patyčias. Nenorą priimti sutrikusios klausos vaiko į draugų ratą nurodo ir I šeimos atstovas.

Tyrime atsiskleidžia ir sėkmingo bendravimo su bendraklasiais patirtys, kai klasės mokinių elgesys su klausos sutrikimų turinčiais vaikais džiugina šeimos narius. I ir II šeimų atstovai nurodo, kad klasėje yra bendraklasių, kurie padeda jų vaikams ir atlieka socialinio pedagogo, mokinio padėjėjo funkcijas. Apie sutrikusios klausos vaiko priėmimą į draugų ratą kalba V šeimos mama. II ir V šeimų tėvai teigia, kad bendraklasiai draugiškai ir geranoriškai elgiasi su jų vaikais.

3.17. Ugdymo proceso dalyvių išgyvenamos emocijos

Tyrime dalyvavę tėvai nurodė duomenis apie visų ugdymo proceso dalyvių (tėvų, mokinių ir specialistų) patiriamas emocijas. Tyrimo rezultatai pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. Duomenys apie ugdymo proceso dalyvių išgyvenimas emocijas (N=6)

Kategorija	Subkategorijos	Įrodantys teiginiai
Ugdymo proceso dalyvių išgyvenamos emocijos	Tėvų: Nerimas dėl sunkumų	<u>I šeima.</u> <Iš pradžių pergyvenau, kad jiems bus labai sunku, kokį pati išgyvenau.>.
		<u>II šeima.</u> <... nuogąstavimai pasitvirtino.>.
		<u>III šeima.</u> <Vis tiek buvo labai neramu.>.
		<u>VI šeima.</u> <Nežinojome kaip galime padėti savo vaikui.>. <Laukiame rudens. ...neramina, kad mokslams klausos sutrikimas gali pakenkti.>.
	Įtampa	<u>I šeima.</u> <...gyvenimas - amžina kova. Viena kova praeina, vėl kita ateina. Tai supurto labai smarkia,...>.
	Emocinis skausmas	<u>I šeima.</u> <Buvo skaudu,...>.
	Psichologinis šokas	<u>III šeima.</u> <...mums buvo šokas kai gydytojai pasakė, kad jis gali būti kurčias.>.
	Atmetimas	<u>III šeima.</u> <Pradžioj buvo labai sunku susitaikyti su faktu, kad turiu neįgalų vaiką.>. <u>IV šeima.</u> <...dar tikėjomės, kad jis tiesiog tuo metu neregavo.>.
	Nusivylimas	<u>I šeima.</u> <...tačiau tikrai labai gaila,...>.

		<u>V šeima.</u> <Atrodo, kad...>.
Vienišumas		<u>VI šeima.</u> <Jautėmės labai vieniši, ...>.
Baimė		<u>VI šeima.</u> <Jautėmės labai ... išsigandę.>.
Sutrikimas		<u>IV šeima.</u> <Pas mus abu giminėj nebūvo kurčių.>. <...ir ji kurčia buvo labai sunku.>. <Kaip gali girdinčių tėvų šeimoj gimti abu kurti vaikai.>.
Kaltė		<u>IV šeima.</u> <Juk jis auga ne su mumis.>. <Su vaikais norisi daugiau laiko praleisti kartu bet...>. <Pradžioj būdavo sunku kai sūnų palikdavom Panevėžį.>. <Ir dabar sunku.>.
Santykio su vaiku deficitas		<u>IV šeima.</u> <...jį parsivežam tik savaitgalem, šventėm ir atostogom.>. <Jaučiam, kad vaikas tolimesnis su mumis nei dukra.>.
Liūdesys		<u>IV šeima.</u> <Liūdna, kad Šiauliuose panaikino kurčių vaikų mokyklą.>.
		<u>V šeima.</u> <Tik vienas dalykas, kuris liūdina yra tas, kad dukra gauna per mažai pagalbos.>.
		<u>VI šeima.</u> <Jautėmės labai ... liūdni...>.
Viltis		<u>II šeima.</u> <Kurį laiką viskas atrodė gerai.>.
		<u>V šeima.</u> <Bet tikėjau, kad Vilniuje bus kitaip.>.
		<u>VI šeima.</u> <Bus matyti kaip mums seksis naujoje įstaigoje.>. <Bet tikiu, kad viskas bus gerai.>.
Susitaikymas		<u>I šeima.</u> <Nenorėjau, kad jų gyvenimas būtų toks pilkas. Paskui susitaikiau,...>.
		<u>II šeima.</u> <...atėjo supratimas, kad dukros neprigirdėjimas nėra nuosprendis neturėti kokybiško gyvenimo.>.
		<u>III šeima.</u> <Pradžioj buvo labai sunku susitaikyti su faktu, kad turiu neįgalų vaiką.>.
		<u>IV šeima.</u> <Bet vis dėlto jis buvo kurčias.>. <Nu kažkaip susitaikėm.>.
		<u>V šeima.</u> <... aš pirmą kartą gyvenime apsidžiaugiau dėl savo klausos negalios.>.
		<u>VI šeima.</u> <Kaip pasirodo, tie vaikai visiškai tokie patys, kaip ir girdintys. Tik turi savitumų.>. <Mes radome ramybę.>.
Empatija		<u>III šeima.</u> <Žmonai buvo sunkiau.>.
Dėkingumas		<u>I šeima.</u> <Esu jai ir liksiu labai dėkinga visą savo likusį gyvenimą.>.
		<u>V šeima.</u> <Bet esu labai dėkinga mokytojai,...>.
Mokytojų nuomonės nepriėmimas		<u>II šeima.</u> <...mane pribloškė auklėtojų pastebėjimai, kad ji nepajėgi mokyti

		su visais.>.
Aiškumas įgijus žinias	<u>III šeima.</u>	<...pasidarė aiškiau ką turime daryti patys ir ko tikėtis iš darželio.>.
Šeimos bendrystė	<u>II šeima.</u>	<Tad labai džiaugiuosi sprendimu paklausti savo dukrytės...>.
	<u>V šeima.</u>	<Smagu buvo jį kurti kartu.>.
Meilė	<u>III šeima.</u>	<Mes jį taip pat mylim.>.
Vaikų: Baimė	<u>I šeima.</u>	<Bijojau, kad nebūčiau išjuokta.>.
	<u>V šeima.</u>	<Pradžioje bijojau su juo užmegzti santykius.>.
Menka savivertė	<u>I šeima.</u>	<Taip ir pati per daug ilgai jausdavausi menka.>. <Bendravime buvau beviltiška.>.
	<u>V šeima.</u>	<Galvojau, kad jam bus sunku su manimi vien dėl klausos negalios.>.
Vienatvė	<u>I šeima.</u>	<Visi kiemo vaikai turėjo draugų...>.
	<u>II šeima.</u>	<...tuo metu jautėsi ten niekam nereikalinga...>.
	<u>IV šeima.</u>	<Norisi, kad abu vaikai auktu su mumis. Matom, kad ir sūnui skauda širdį.>.
Sutrikimas	<u>I šeima.</u>	<Klausiau savęs, kas man yra, kodėl negaliu? Kodėl negirdžiu, kiti girdi.>.
Nesaugumas	<u>V šeima.</u>	<Buvo labai sunku tiek finansiškai, tiek emociškai.>.
Kaltė	<u>II šeima.</u>	<...tuo metu jautėsi ten ... kalta...>.
Bendravimo trūkumo kompensavimas	<u>I šeima.</u>	<Biblioteka tapo prieglobsčiu.>. <Geriausi draugai - tai kaimo šunys, katės, naminiai paukščiai, kurie mane vieninteliai suprato.>. <Turėjau močiutę kaime, vasaromis ten praleisdavau.>.
Pyktis tėvams dėl priverstinio papildomo ugdymo(si) namuose	<u>V šeima.</u>	<Tuo metu ant jos labai pykau.>.
Dėkingumas	<u>V šeima.</u>	<...dabar suprantu, kad jeigu ne ji, dabar neturėčiau to, ką turiu.>.
	<u>I šeima.</u>	<...bet už supratingumą esu dėkinga tėveliui.>.
Bendrumas	<u>II šeima.</u>	<...ji ten jaučiasi mylima ir matoma.>.
	<u>III šeima.</u>	<...jis nesijaučia kitokių...>.
Pasitikėjimas	<u>I šeima.</u>	<Tačiau vieno savo gyvenimo momentu nustojau jaustis menkesnis.>. <Atsirado didžiulis pasitikėjimas...>. <Gestų kalba suteikė man gyvybę...>. <..baimė pamažu pasitraukė.>.
Psichosomatikos sutrikimai	<u>II šeima.</u>	<Dukra atsigavo, vėl pradėjo išmiegoti visą naktį, dingo pilvo skausmai.>.

	Atvirumas	<u>II šeima.</u> <Ir tik po kurio laiko pasipasakojo,...>.
	Specialistų: Patiriamas nepasitikėjimas ir baimė dėl žinių trūkumo apie klausos ir kitų sutrikimų turinčių mokinių ugdymą ir jų gebėjimus	<u>I šeima.</u> <...juk jie moka kalbėti, rašyti, skaičiuoti, o jūs vis dar abejojate.> <u>II šeima.</u> <Ji baiminosi savo įstaigoje turėti mano dukrą.>. <Nesu tikra kokio sveikatos sutrikimo direktorė baiminosi.>.
	Baimė dėl kochlearinių implantų sugadinimo	<u>III šeima.</u> <...bijojo, kad sūnus nesugadintų kochlerinių implantų.>.

Tyrime dalyvavę tėvai nurodė, kad išgyveno nerimą dėl sunkumų, susijusių su klausos sutrikimo įtaka vaikų gyvenimo kokybei (I, II, III ir VI šeimos). I šeimos atstovas nurodo ir tokias išgyventas emocijas, kaip įtampą ir emocinį skausmą. III šeimos tėtis kalba apie patirtą psichologinį šoką, meilę ir empatiją šeimos nariams. IV šeimos tėtis nurodo, kad buvo išgyventas baimės, vienišumo jausmas. III ir IV šeimų atstovai mini klausos sutrikimo atmetimą. Apie išgyvenamą nusivylimą kalba I ir V šeimos. Pasak IV šeimos atstovo, šeima išgyveno sutrikimą, kaltę ir santykio su vaiku deficitą. Tyrime dalyvavę IV, V ir VI šeimų tėvai mini išgyventą liūdesį. Mokytojų nuomonės nepriėmimą išgyveno II šeima. Tyrime dalyvavusių tėvų pasakojimų pabaigose minimos kitokios emocijos: susitaikymas (nurodo I, II, III, IV, V ir VI šeimų tėvai), dėkingumas (I ir V šeimų tėvai), aiškumas įgijus žinias (III šeimos tėtis), viltis (II, V ir VI šeimų tėvai). Gauti duomenys patvirtina teorinėje dalyje tirinėtą informaciją apie tėvų išgyvenimus, gimus sutrikusios klausos vaikams.

Tyrime dalyvavę tėvai nurodo ir sutrikusios klausos vaikų išgyvenamas emocijas: baimę ir menką savivertę (I ir V šeimų tėvai), vieatvę (I, II ir IV šeimų tėvai), bendravimo trūkumo ieškojimą, emocinį sutrikimą ir pasitikėjimą (I šeimos mama), nesaugumą, pyktį tėvams dėl priverstinio papildomo ugdymosi namuose ir dėkingumą tėvams (V šeimos mama), bendrumą (II ir III šeimų tėvai), psichosomatinius sutrikimus, kaltę ir atvirumą artimam asmeniui (II šeimos mama).

Tėvai nurodo ir su kokiomis emocijomis, jų manymu, susiduria ugdytojai – nepasitikėjimą ir baimę dėl žinių trūkumo apie klausos sutrikimų turinčių mokinių ugdymą ir jų gebėjimus (I ir II šeimų tėvai) bei baimę dėl techninės pagalbos priemonių sugadinimo (III šeimos tėvas).

Apibendrinus skyrių galima teigti, kad gauti tyrimas atskleidė, kad tik maža dalis bendrojo ugdymo įstaigų mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų turi pakankamai žinių apie sutrikusios klausos mokinių ugdymą ir bendravimo su jais bei pagalbos teikimo aspektus. Tyrimas patvirtino mokslinėje literatūroje pateiktą informaciją apie sutrikusios klausos mokinių ugdyme taikomus

ugdymo metodus ir būdus, tėvų išgyvenamas emocijas. Tėvai, siekdami suteikti savo sutrikusios klausos vaikui kokybišką ugdymą, tikisi bendradarbiavimo su ugdytojais, susiduria su finansinėmis problemomis, nepakankama švietimo pagalbos specialistų teikiama pagalba dėl specialistų trūkumo, tačiau patys ieško ir randa emocinę ir metodinę pagalbą kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų bendrijoje, sulaukia kitų šeimos narių paramos ir dirba su savo vaikais namų bei kitose aplinkose. Tyrimas atskleidė tėvų patirtis, susijusias ne tik su jų, bet ir su pačių vaikų ir specialistų išgyvenamomis emocijomis.

DISKUSIJA

Atliktas tyrimas parodė, kad tėvai, auginantys sutrikusios klausos vaikus, daugiausia pasakojosi apie ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo svarbą, siekiant kokybiško ugdymo, išgyventas emocijas ir patirtis, susijusias su ugdytojais ir specialistais. Taip pat tėvams labai svarbus yra ugdytojų gebėjimas pastebėti jų vaikų gebėjimus ir juos stiprinti, patiriamus ugdymo(si) sunkumus bei tai, kaip būtų galima padėti juos įveikti. Tyrime daug pasakota ir apie sutrikusios klausos mokinių komunikacijos galimybes ir sunkumus. Tėvai akcentavo ir būtinybę įgyvendinti įtraukųjį ugdymą ir išsakė savo lūkesčius dėl vaikų kokybiško ugdymo.

Kuodžiūtė (2021) atliko tyrimą apie neišnešiotų naujagimių tėvų patirtis. Didelė dalis vaikų, turinčių klausos sutrikimų, yra ankstukai. Autorė atliktu tyrimu atskleidė, kad tėvams labai trūko psichologinių poreikių naujagimio gydymo metu tenkinimo, būtinos informacijos suteikimo apie esamą situaciją. Tyrimas patvirtino autorės atlikto tyrimo rezultatus. Informantai daugiausia duomenų pateikė apie išgyventas emocijas ir psichologinės pagalbos svarbą po žinios apie vaiko klausos sutrikimo nustatymą.

Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė (2022) atliko tyrimą apie vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą (toliau ASS), sėkmingo ugdymosi prielaidas pradinėse bendrojo ugdymo mokyklos klasėse, remiantis tėvų patirtimis. Jų tyrimas parodė, kad sėkmingo ugdymosi prielaidos siejamos su tėvų vaiko negalios priėmimu ir jų atvirumu, tinkamu mokyklos pasirengimu priimti negalią turinčius mokinius, vaiko pasirengimu lankyti mokyklą, tėvų ir mokyklos bendradarbiavimu, dėmesio skyrimu vaiko adaptacijai mokykloje, palankios edukacinės aplinkos kūrimu klasėje, tėvų gebėjimas priimti specialistų teikiamą informaciją ir konsultavimą, tėvų informacijos apie vaiko sveikatą neslėpimas nuo mokyklos, mokyklos bendruomenės atvirumas negalią turinčių mokinių įtraukčiai, pakankami švietimo pagalbos specialistų resursai ir jų kompetencija, paties vaiko pasirengimas lankyti mokyklą. Nors atliktas tyrimas buvo susijęs su tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirtimis ugdyme, gauti rezultatai parodė, kad nesvarbu kokią negalią turintį vaiką augina tėvai, visi jie susiduria su tokiais pat iššūkiais ir lūkesčiais ugdymo procese.

Didžklampytė (2018) atliko tyrimą, kuriame dalyvavo 7 tėčiai, auginantys negalią turinčius vaikus. Tyrimas atskleidė, kad tėvams, augintiems neįgalų vaiką, neįgalaus vaiko atsiradimas šeimoje virsta įprastu gyvenimo būdu ir kelia kompleksinius reikalavimus. Taip pat neretai negalią turinčio vaiko gimimas šeimoje prilyginamas krizei. Be to, vaikas, turintis negalią, dažnai reikalauja iš šeimos daugiau vidinių ir išorinių resursų. Emocinę paramą, pasak autorės, tėvai teikia savo vaikų motinoms ir patiems vaikams. O remiantis Ališausko (2019) ir

Liobikienės (2016) nuomonėmis, neįgalaus vaiko gimimas yra panašus į netekties išgyvenimus: šokas, neigimas, pyktis, kaltinimas, derybos, depresija ir susitaikymas. Tyrimas patvirtino minėtų autorių pateiktą informaciją. Visi informantai emocinę patirtį išgyveno Ališausko (2019) ir Liobikienės (2016) pateiktu emocijų eiliškumu.

Pasak Didžklampytės (2018) ir Michalčenko (2022), vaiko negalia šeimoms iškelia sudėtingų reikalavimų ir keičia įprastą gyvenimo modelį. Dėl šių priežasčių, šeimos, auginančios vaikus su įvairiomis negaliomis, patiria išgyvenimus, kurie gali lemti ne tik vaiko, turinčio negalią, gyvenimo kokybę, bet ir visos šeimos, kaip sistemos egzistavimo kokybę. Tėvai patiria fizinį sveikatos negalavimų, neigiamos įtakos ir prastesnę psichologinę gerovę, nei tie tėvai, kurie augina vaiką be negalios. Problemoms, susijusioms su vaiko negalia, spręsti dažnai prireikia naujų šeimos resursų. Problemų sprendimo metodai, kurie egzistavo iki šiol ir esami šeimos ryšiai dažnai nepakankami šeimos poreikiams užtikrinti. Atliktas tyrimas apie tėvų, auginančių sutrikusios klausos vaikus, patirtis ugdyme, patvirtino autorių mintis. Informantai tyrime paminėjo senelių pagalbą auginant ir ugdant vaikus.

IŠVADOS

1. Mokslinės ir metodinės literatūros analizė parodė, kad Lietuvoje ir užsienyje yra pakankamai atliktų tyrimų apie sutrikusios klausos mokinių savitumus, ugdymo organizavimo aspektus. Akcentuota, kad šiems mokiniams užtikrinti kokybišką ugdymą būtinos yra ugdytojų kompetencijos išmanyti mokinių ypatumus, pastebėti jų stipriąsias puses, tinkamai pritaikyti ugdymo turinį, parinkti ugdymo(si) metodus, būdus bei priemones. Labai reikšmingas yra abipusis mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas, emocinės ir metodinės paramos tėvams teikimas. Pastebėta, kad vis dar trūksta tyrimų apie tėvų, auginančių klausos sutrikimų turinčius vaikus, patirtis, susijusias su šeimų į(si)traukimu į vaikų ugdymo procesą.
2. Kokybinio tyrimo metu analizuotos tėvų patirtys parodė, kad Lietuvoje kai kurie bendrojo ugdymo įstaigose dirbantys ugdytojai baiminasi mokyti sutrikusios klausos vaikus, nes, tėvų nuomone, neturi pakankamai žinių ir įgūdžių apie minėtų mokinių ugdymo proceso organizavimą, ugdymo(si) metodų, būdų ir priemonių parinkimą. Tyrimas atskleidė, kad tik maža dalis bendrojo ugdymo įstaigų mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų turi pakankamai žinių apie sutrikusios klausos mokinių ugdymą ir bendravimo su jais bei bendradarbiavimo su jų šeimomis aspektus. Tėvams labai svarbus yra ugdytojų gebėjimas pastebėti jų vaikų gebėjimus ir juos stiprinti, patiriamus ugdymo(si) sunkumus bei tai, kaip būtų galima padėti juos įveikti. Tyrimas atskleidė tėvų patirtis, susijusias ne tik su jų, bet ir su pačių vaikų bei specialistų išgyvenamomis emocijomis.
3. Kokybinio tyrimo metu išryškėjo, kad pagrindiniai iššūkiai, su kuriais tėvai susiduria savo vaikų ugdymo procese, yra per didelis mokinių skaičius klasėje, finansinės problemos, nepakankama švietimo pagalbos specialistų teikiama pagalba dėl specialistų trūkumo. Paaiškėjo, kad patys tėvai ieško ir randa emocinę bei metodinę pagalbą kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų bendrijoje, sulaukia kitų šeimos narių paramos ir dirba su savo vaikais namų bei kitose aplinkose. Tėvai, siekdami suteikti savo sutrikusios klausos vaikui kokybišką ugdymą, tikisi glaudaus bendradarbiavimo su ugdytojais, bendraklasių tinkamu elgesiu su vaikais.
4. Tyrimo rezultatai patvirtino mokslinėje literatūroje pateiktą informaciją apie sutrikusios klausos mokinių ugdyme taikomus ugdymo metodus ir būdus, tėvų išgyvenamas emocijas. Anot tyrimo dalyvavusių tėvų, ugdymo procese ir namų aplinkoje yra taikomas grynasis oralinis kalbos ugdymo metodas, bilingvistinis (dvikalbis) kalbos ugdymo bei žodinis kalbos ugdymo metodas. Pedagogai ugdymo procese atsižvelgia į mokinio savitumus ir ugdymo procesą derina prie vaiko ypatybių.

REKOMENDACIJOS

1. Tyrime visi informantai akcentavo tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo svarbą, todėl rekomenduoju aukštojo mokslo programose itin didelį dėmesį skirti pedagoginių studijų studentams ne tik teorinių žinių gilinimui apie bendradarbiavimą su šeimomis, bet ir praktikoje taikytų bendradarbiavimo formų įgyvendinimo rezultatų aptarimui.
2. Siekiant kokybiško bendradarbiavimo, rekomenduoju ugdytojams pirmiausia nustatyti bendradarbiavimą stabdančius veiksnius. Tuomet jau susidaryti gaires ir įgyvendinti praktines procedūras, kurios padėtų užtikrinti geresnį bendradarbiavimą tarp ugdymo įstaigos ir sutrikusios klausos vaikus auginančių tėvų. Plėtoti bendradarbiavimo formas, kurios skatins klausos sutrikimų turinčių vaikų šeimas dalyvauti ugdymo įstaigų veiklose.
3. Tyrimas atskleidė, kad sutrikusios klausos mokiniams trūksta švietimo pagalbos dėl specialistų trūkumo, todėl rekomenduoju ugdymo įstaigų administracijoms skirti didesnę dėmesį mokytojų kvalifikacijos tobulinimui apie sutrikusios klausos mokinių ugdymą.
4. Organizuojant sutrikusios klausos mokinių ugdymą(si) atsižvelgti į jų savitumus, turimus gebėjimus ir patiriamus ugdymo(si) sunkumus, tinkamai pritaikyti ugdymo turinį, priemones ir mokomąją medžiagą.

LITERATŪRA

- Ališauskas, A. (1995). *Sutrikusios klausos vaikų mąstymo ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
- Ališauskas, A. (1998). Sutrikusios klausos vaikai. *Specialiųjų poreikių vaikai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ališauskas, A. (2003a). Kurčiųjų ir girdinčiųjų pasauliai: lygiaverčiai, bet skirtingi. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ališauskas, A. (2003b). Vaikai, turintys klausos sutrikimų. *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Ališauskas, A. (2019). *Vaiko situacijos vertinimas: sėkmingo ugdymosi link*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ališauskas, A., Kaffemanienė, I., Melienė, R. ir Miltenienė, L. (2011). Inkluzinis ir specialusis ugdymas, tėvų požiūriu. *Specialusis ugdymas*, 2 (25), 113-142. doi: <https://doi.org/10.21277/se.v1i39.416>
- Ambrukaitis, J., Ališauskas, A., Labinienė, R. ir Ruškus J. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Baglama, B., Haksiz, M. & Uzunboyly, H. (2018). Technologies Used in Education of Hearing Impaired Individuals. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 13(09), 53-63. doi: <https://doi.org/10.3991/ijet.v13i09.8303>
- Binos, P., Nirgianaki, E. & Psilas, G. (2021). How Effective Is Auditory-Verbal Therapy (AVT) for Building Language Development of Children With Cochlear Implants? A Systematic Review. *Life*, 11(3), 239. doi: <https://doi.org/10.3390/life11030239>
- Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
- Bramati, L., Allenstein Gondim, L. M., Schmidt, L., Lüders, D., Meira Taveira, K. V. & Néron, N. (2024). Effectiveness of educational programs in hearing health: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Audiology*. <https://doi.org/10.1080/14992027.2024.2313025>
- Brown, T. H. (2020). Childhood hearing impairment. *Paediatrics and child health*, 30(1), 6-13. <https://doi.org/10.1016/j.paed.2019.10.002>
- Bružauskienė, J. ir Zabulionienė, G. (2003). Sutrikusios klausos vaikų ugdymo pokyčiai lopšelyje-darželyje „Pagrandukas“. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

- Budrienė, R. (2003). Sutrikusios klausos mokinių kalbos vystymosi dinamika bendrojo lavinimo mokykloje. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Chan, Y. Ch. (2023). Reading Comprehension of Chinese-Speaking Children With Hearing Loss: The Roles of Metalinguistic Awareness and Vocabulary Knowledge. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 54 (1), 241-259. https://doi.org/10.1044/2022_LSHSS-22-00064
- Chando, Sh., Young, Ch., Craig, J. C., Gunasekera, H. & Tong., A. (2016). Parental Views on Otitis Media: Systematic Review of Qualitative Studies. *European Journal of Pediatrics*, 175 (10), 1295-1305. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00431-016-2779-6>
- Choromanskytė, J., Gabšys, K. ir Indriuška, L. (2014). *Pagalba kurčiuosius vaikus auginančioms šeimoms: Teisinės, švietimo ir sveikatos sistemos palyginamoji analizė apie pagalbą kurčių vaikų šeimoms Europos šalyse ir Lietuvoje. Tyrimas*. Vilnius: VšĮ Atsakingos pilietinės visuomenės centras.
- Constantino, M., A. & Bonati, M. (2014). A Scoping Review of Interventions to Supplement Spoken Communication for Children with Limited Speech or Language Skills. *Pols One*. doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0090744>
- Dabašinskienė, G. (2021). *Fizinio ugdymo(-si) galimybės ankstyvojo amžiaus vaikų grupėje*. <https://dspace.kaunokolegija.lt/handle/123456789/4959?show=full>
- Didžklapytė, G. (2018). Tėvo/vyro patirtys auginant vaiką turintį kompleksinę negalią. *Applied Research in Studies and Practice*, 14, 141-150. file:///C:/Users/user/Downloads/141_150.pdf
- Dillard, L. K., Der, C. M., Laplante-Lévesque, A., Swanepoel, D. W., Thome, P. R., McPherson, B., Andrade, V., Newall, J., Ramos, H. D., Kaspar, A., Nieman, C. L., Clark, J. L. & Chadha, Sh. (2024). Service delivery approaches related to hearing aids in low- and middle-income countries or resource-limited settings: A systematic scoping review. *PLOS Glob Public Health*, 4 (1). <https://doi.org/10.1371/journal.pgph.0002823>
- Ebrahimi, S., Ahmadi Marzaleh, M., Zakerabbasali, S., Ahmadi, A. & Sarpourian, F. (2024). Comparing the Clinical Effectiveness of Telerehabilitation with Traditional Speech and Language Rehabilitation in Children with Hearing Disabilities: A Systematic Review. *Telemedicine and e-Health*, 30 (2). <https://doi.org/10.1089/tmj.2023.0258>
- Edmond, K., Chadha, S., Hunnicutt, C., Strobel, N., Manchaiah, V. & Yoshinga-Itano, Ch. (2022). Effectiveness of Universal Newborn Hearing Screening: A Systematic Review

- and Meta-Analysis. *Journal of Global Health*, 12, 12006. <https://jogh.org/2022/jogh-12-12006>
- Eičinienė, D. (2013). *Šeimų, auginančių vaikus, turinčius klausos sutrikimų, ankstyvųjų patirtčių svarba vaiko ugdymuisi*. Magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Elliott, J. (2005). *Using narrative in social research: Qualitative and quantitative approaches*. London: Sage.
- Fitzpatrick, E. M., Hamel, C., Stevens, A., Pratt, M., Moher, D., Doucet, S. P., Neuss, D., Bernstein, A. & Na, E. (2016). Sign Language and Spoken Language for Children With Hearing Loss: A Systematic Review. *Pediatrics*, 137 (1), 46-55. doi: 10.1542/peds.2015-1974
- Glyde, H., Cameron, Sh., Dillon, H., Hickon, L. & Seeto, M. (2013). The Effects of Hearing Impairment and Aging on Spatial Processing. *Ear and Hearing*, 34(1), 15-28. doi: 10.1097/AUD.0b013e3182617f94
- Hallahan, D. P. & Kauffman, J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: „Alma littera“.
- Hung, Y. Ch., Chen, P. H., Lin, T. H. & Lim, T. Z. (2022). Children With Unilateral Hearing Loss After Newborn Hearing Screening in Taiwan. *American Journal of Audiology*, 31 (3), 646-655. https://doi.org/10.1044/2022_AJA-22-00019
- Hornsby, B. W. Y., Camarata, S., Cho, S. J., Davis, H., McGarrigle, R. & Bess, F. H. (2022). Development and Evaluation of Pediatric Versions of the Vanderbilt Fatigue Scale for Children With Hearing Loss. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 65 (6), 2343-2363. https://doi.org/10.1044/2022_JSLHR-22-00051
- Janušienė, G. (2000). Vaikų, turinčių klausos sutrikimų, ir vaikų, kurie turi sensorinę alaliją, diferencinė diagnostika. *Specialusis ir socialinis ugdymas (tarptautinis aspektas)*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Šiauliai.
- Januškevičienė, L. (2018). *Moderni technologija panaikina kurtumą, bet girdėti tenka mokytis*. <https://naujienos.vu.lt/moderni-technologija-panaikina-kurtuma-bet-girdeti-tenka-mokytis/>
- Joint Committee on Infant Hearing (2019). Year 2019 Position Statement: Principles and Guidelines for Early Hearing Detection and Intervention Programs. *Journal of Early Hearing Detection and Intervention*, 4(2), 1-44. doi: <https://doi.org/10.15142/fptk-b748>
- Kanapinskienė, I. (2007). *Tėvų įtaka kurčių ir neprigirdinčių vaikų socializacijai*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, Socialinės komunikacijos institutas, Socialinės pedagogikos katedra.

- Khormian, S., Soleymani, Z., Keramati, N. & Zarandy, M. M. (2019). Effect of Cochlear Implantation on Language Development and Assessment of Quality of Studies in this Field: A Systematic Review. *Medical Journal of the Islamic Republic of Iran*, 33 (107). doi: [10.34171/mjiri.33.107](https://doi.org/10.34171/mjiri.33.107)
- Kielaitė, R. (2013). *Kartu įveikime mokymosi sunkumus*. Šiauliai: Lucilijus.
- Kruger, J. & Michalek, R. (2011). Parents' and Teachers' Cooperation: Mutual Expectations and Attributions from a Parents' Point of View. *International Journal about Parents in Education*, 5 (2), 1-11. <https://doi.org/10.54195/ijpe.18175>
- Kuodžiūtė, V. (2021). *Motery, susilaukusių neišnešiotą naujagimio, patirtys*. <http://dspace.kaunokolegija.lt/handle/123456789/5168>
- Lazdauskienė, L. (2014). Ką darau, kad žodis kurčiamam taptų draugu. *Iš surdopedagogo patirties. Ugdome negirdintį vaiką*. Kaunas: Lietuvos surdopedagogų asociacija.
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. (2013). *Dėl visuotinio naujagimių klausos tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.451147?jfwid=pd6eqb4bm>
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. (2015a). *Dėl Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymo Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“ pakeitimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/df1f7a50d40311e49a8e8a8aa8141086>
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2007). *Dėl dvikalbio kurčiųjų ugdymo sampratos patvirtinimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291570?jfwid=bkaxlqpy>
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015b). *Dėl geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90sn>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2024b). *Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4a4bbb82460611efb121d2fe3a0eff27?jfwid=stjjq4nfz>
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2017). *Dėl vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017-2022 metų veiksmų plano patvirtinimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/aad10e305c3c11e7a53b83ca0142260e/asr>

- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2023a). *Dėl ikimokyklinio ugdymo programos gairių patvirtinimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/76bb8f404b5911ee8185e4f3ad07094a/asr>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2023b). *Dėl švietimo, mokslo ir sporto ministro 2012 m. vasario 13 d. įsakymo Nr. V-258 „Dėl pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo, lietuvių kalbos ir literatūros įskaitos, brandos egzaminų užduoties formos, vykdymo ir vertinimo instrukcijų pritaikymo mokiniams, buvusiems mokiniams ir eksterams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b79165028d6011eea791d94269904d9b?jfwid=ozkhkbmtd>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2021). *Dėl rekomendacijų mokykloms dėl mokinių, turinčių klausos, regos sutrikimus, ugdymo organizavimo patvirtinimo*. Vilnius. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/059dbc7209ca11ecb4af84e751d2e0c9?jfwid=bkaxm6uq>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2024a). *Dėl mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo, ugdymo pritaikymo ir (ar) reikalingos švietimo pagalbos skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/eb1ec5c0670311efad96fef38de4d94a?jfwid=al7dywfji>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2024c). *Dėl reikalavimų pedagoginių psichologinių tarnybų paslaugoms ir jų teikimo sąlygoms ir jų darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/06099f221f8511efb121d2fe3a0eff27/asr>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2024d). *Dėl specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvirtinimo*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5350a9b260bf11efad96fef38de4d94a?jfwid=-121p2d9xt5>
- Liobikienė, T. N. (2016). *Krizių intervencija socialinio darbo praktikoje*. VDU, Kaunas.
- Luckevič, A. (2021). *Sutrikusios klausos vaikų klausos lavinimo ir kalbos ugdymo svarba ankstyvajame amžiuje*. <https://www.svietimonaujienos.lt/sutrikusios-klausos-vaiku-klausos-lavinimo-ir-kalbos-ugdymo-svarba-ankstyvajame-amziuje/>
- Luckevič, A. ir Saulėnienė, R. (2020). *Rekomendacijos tėvams, auginantiems vaikus, turinčius klausos sutrikimų ar kochlearinius implantus*. <http://www.deafcenter.lt/rekomendacijos-tevams-auginantiems-vaikus-turincius-klausos-sutrikimu-ar-kochlearinius-implantus/>

- Lund, E. & Werfel, K. L. (2022). The Effects of Virtual Assessment on Capturing Skill Growth in Children With Hearing Loss. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 53 (2), 391-403. https://doi.org/10.1044/2021_LSHSS-21-00074
- Luobikienė, I. (2003). *Socialinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija.
- Mamedova, E., Skuratovskaya, M. & Grash, N. (2021). Features of teaching students with motor skills disorder caused by hearing loss. *E3S Web of Conferences* 273, 12092 (2021), 1-11. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127312092>
- Mariūnas, M. ir Šešok, A. (2003). Kurčiųjų integravimo į visuomenę priemonės ir metodai. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Martišiūtė, L. (2014). Sutrikusios klausos vaikų/mokinių kalbos ugdymo ypatumai. *Iš surdopedagogo patirties. Ugdome negirdintį vaiką*. Kaunas: Lietuvos surdopedagogų asociacija.
- Martišiūtė, L., Dabrilienė, E., A. ir Valaitytė-Ramuckienė, R. (2014). Rekomendacijos kalbinei mankštai, klausos lavinimui, kalbos korekcija bei kalbai ir bendravimui. *Iš surdopedagogo patirties. Ugdome negirdintį vaiką*. Kaunas: Lietuvos surdopedagogų asociacija.
- Martišiūtė, L. ir Stepanova, J. (2000). Neprigirdinčiųjų mokymo programos. Tarties, kalbos ir klausos lavinimas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Matžonkienė, I. (2003). Mano patirtis ugdant sutrikusios klausos vaiką. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- McAlpine, L. (2016a). Becoming a PI: Shifting from „doing” to „managing” research. *Teaching in Higher Education*, 21(1), 49–63. doi: [10.1080/13562517.2015.1110789](https://doi.org/10.1080/13562517.2015.1110789)
- Michalčenko, L. (2022). *Šeimų, auginančių vaikus su intelekto negalia, tėvystės patirtys*. Magistro darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinio darbo katedra. <https://www.vdu.lt/cris/entities/etd/f7057092-2498-4f8b-89f7-a35ffc98f9f4>
- Mikulėnaitė, L. (2003). *Vaiko raidos tyrimas. Ankstyvasis ugdymas: dabartis ir perspektyvos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Molchanova, L., N. & Chekanova, A., V. (2018). Development of Parental Competence Through Psychological and Pedagogical Support for Families in the Upbringing of Hearing-Impaired Children. *Psychology in Russia: State of the Art*, 11(4), 223-238. <https://cyberleninka.ru/article/n/development-of-parental-competence-through-psychological-and-pedagogical-support-for-families-in-the-upbringing-of-hearing-impaired/viewer>

- Navickienė, J. (2003). Labai žymų neprigirdėjimą turinčio mokinio ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje visiškos integracijos forma. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Pinnegar, S. & Daynes, J. G. (2007). Locating narrative inquiry historically: *Thematics in the turn to narrative. Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology*, 1–34. Thousands Oaks, CA: Sage. doi: [10.4135/9781452226552.n1](https://doi.org/10.4135/9781452226552.n1)
- Pulatkhodjaeva, M. R. (2023). Cooperation of a multi-network school educational organization with families of children with hearing impairment. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 3 (10), 55-59. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue10-09>
- Raudeliūnaitė, R. ir Gudžinskienė, V. (2022). Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, sėkmingo ugdymosi prielaidos pradinėje bendrojo ugdymo mokykloje: tėvų patirtis. *Specialusis ugdymas*, 1 (44), 155–184. doi: <https://doi.org/10.15388/se.2022.v1i44.15>
- Rupšienė, L. (2007). *Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda. https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija
- Ruškus, J. (2020). Klausimai ir iššūkiai dėl negalią turinčių vaikų teisės mokytis įtraukiojo ugdymo sąlygomis Lietuvoje. *Specialusis ugdymas*, 1 (41), 10–52. doi: [10.21277/se.v1i41.526](https://doi.org/10.21277/se.v1i41.526)
- Santopietro, G., Fancello, V., Fancello, G., Bianchini, Ch., Pelucchi, S. & Ciobra, A. (2024). Cochlear Implantation in Children Affected by Single-Sided Deafness: A Comprehensive Review. *Audiol*, 14(1), 77-85. <https://www.mdpi.com/2039-4349/14/1/7>
- Savchenko, D., V., Babich, E., G. & Sokolova, E., E. (2015). Researching sensomotor functions laterat organization with hearing-impaired primary school age childres. *Contemporary problems of social work*, 2 (2), 40-49. doi: [10.17922/2412-5466-2015-1-2-40-49](https://doi.org/10.17922/2412-5466-2015-1-2-40-49)
- Schmidt, L. S. K. & Alasuutari, M. (2023). The changing policy ideals for parental cooperation in early childhood education and care. *SageJournals*, 13 (3). <https://doi.org/10.1177/20436106231175028>
- Stumbrienė, J. (2014). Kūrybiškumo ugdymas meninėje veikloje. *Iš surdopedagogo patirties. Ugdome negirdintį vaiką*. Kaunas: Lietuvos surdopedagogų asociacija.
- Subanova, B. Q. (2023). Parental Cooperation In Inclusion Of Hearing Impaired Children In Inclusive Education. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 11, 13–16. <https://sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/500>

- Šarkienė, D. (2003). Vaiko su klausos negale rengimas savarankiškam gyvenimui girdinčiųjų aplinkoje. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Šidlauskienė, L. (2007). *Kochlearinio implanto reikšmė žymiai neprigirdinčių ir kurčių vaikų santykių su aplinka pokyčiams. Magistro darbas*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, Sporto biomedicinos fakultetas, Taikomosios fizinės veiklos studijų programa.
- Temurova, G. (2020). Using hearing aids in determining the level of speech development in children with hearing impairment. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2020, 1(45), 111-117. <https://uzjournals.edu.uz/cgi/viewcontent.cgi?article=1072&context=tziuj>
- Tsuji, R. K., Hamerschmidt, R., Lavinsky, J., Felix, F. & Rodrigues Silva, V. A. (2025). Brazilian Society of Otolaryngology task force – single sided deafness – recommendations based on strength of evidence. *Brazilian Journal of Otorhinolaryngology*, 91 (1), 1-24. <https://doi.org/10.1016/j.bjorl.2024.101514>
- Uljanovienė, J. ir Markauskienė, R. (2014). Klausos negalę turinčių mokinių ugdymas pasitelkiant naujųjų medijų kalbą. *Iš surdopedagogo patirties. Ugdome negirdintį vaiką*. Kaunas: Lietuvos surdopedagogų asociacija.
- Vanagienė, J. (1999). *Kurčias vaikas šeimoje*. Vilnius: Charibdė.
- Vasiljevic-Prodanovic, D., Krneta, Z. & Markov, Z. (2023). Cooperation between Preschool Teachers and Parents from the Perspective of the Developmental Status of the Child. *International Journal of Disability, Development and Education*, 70 (5), 1-17. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2021.1916892>
- Zachovajevas, P. ir Ivaškienė, V. (2000). *Sutrikusios klausos vaikų mokymosi strategija ir fizinis lavinimas*. Kaunas.
- Žydžiūnaitė, V. (2011). *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Mokomoji knyga, 84. Klaipėdos valstybinė kolegija.
- Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*, 231–266. Vilnius: Vaga.

Šiaulių
akademija

PAŽYMĖJIMAS

NR. MVG-VUŠA-2023-2310

Jurgita Grigaliūnaitė

2023 m. gruodžio 21 d. (8 val.)

dalyvavo nacionalinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje
**UGDYMAS IR ŠVIETIMO PAGALBA ĮVAIROVEI ATVIROJE MOKYKLOJE:
TEORINIAI POŽIŪRIA IIR PRAKTINĖS STRATEGIJOS**
ir sekcijoje skaitė pranešimą
SUTRIKUSIOS KLAUSOS MOKINIŲ UGDYMO METODAI IR BŪDAI

Direktoriaus
pavadootoja mokslui

prof. dr. Diana Cibulskienė

Programos registracijos Nr. V-338

VILNIAUS UNIVERSITETO
ŠIAULIŲ AKADEMIJA

PAŽYMĖJIMAS

Nr. MVG-VUŠA-2024-1578

Jurgita Grigaliūnaitė

2024 m. lapkričio 29 d. dalyvavo XV tarptautinėje mokslinėje konferencijoje

**MOKYTOJŲ UGDYMAS XXI AMŽIUJE: POKYČIAI IR
PERSPEKTYVOS (8 val.)**

ir pristatė stendinį pranešimą

***Sutrikusios klausos vaikų savitumų ir gebėjimų at(si)skleidimas
ugdymo(si) procese***

Direktoriaus pavaduotoja mokslui

prof. dr. Diana Cibulskienė

Programos registracijos Nr. V-404